

1/2025

adoption

& samfund

Tema:

Fælles forældreskab

Kampen om retten til at være dansk

Mandag den 24. februar eksploderede sagen om den nye kontanthjælpsreform i medierne. Aldrig havde vi forestillet os, at indvandrerpolitik i Danmark ville ramme de transnationalt adopterede.

Tilbage i 2018 stod den daværende integrationsminister Inger Støjberg bag en lov om et udvidet beskæftigelseskrav for indvandrere, som var indrejst til Danmark efter 2008. Det fremstod på ingen måde klart, at adopterede ville blive ramt af loven, og derfor reagerede hverken vi eller andre høringsparter dengang på forslaget. Desværre rammer loven allerede i dag adopterede, blandt andet med nedsat uddannelseshjælp.

Uden at skele til målgruppen valgte en forligskreds omkring beskæftigelsesministeren i december 2024 at udvide lovgivningen, så den fremover gælder for alle, som er indrejst til Danmark efter den 2. april 1968.

Vi har i løbet af de sidste par uger vist Danmark, at adopterede og adoptanter står sammen, og at denne sag ikke kun handler om en forfejlet kontanthjælpsreform. Den handler i endnu større grad om, at den danske stat sætter spørgsmålstejn ved de adopteredes tilhørsforhold til Danmark. Der spredte sig hurtigt en storm af personlige beretninger i flere medier, og under hashtagget #erjegstadigdansk kunne vi læse om adopterede, der har oplevet loven som et angreb på deres danskhed. Adopterede i stort antal berettede om den følelse, den nye reform vakte. En følelse af ikke at høre til, at føle sig fremmedgjort i sit eget land, og en

utryghed over, hvad det næste mon bliver. Den store opmærksomhed fra hele Danmark fik beskæftigelsesminister Ane Halsboe-Jørgensen til allerede efter to dage at trække i land, og hun meddelte, at hun vil undtage danske transnationalt adopterede fra arbejdspligten.

Vi er rigtig glade for den hurtige tilbage-trækning, og vi er i dialog med både social- og beskæftigelsesministeren om, hvordan det lovgivningsmæssigt sikres, at alle adopterede er fuldt inkluderet i det danske samfund.

Hvad så nu? Beskæftigelsesministeren sendte i slutningen af marts et forslag om undtagelse af adopterede i forhold til kontanthjælpsreformen i høring, og vi forventer, at det går hurtigt, så ingen yderligere rammes, når loven træder i kraft den 1. juli 2025. Vi følger processen tæt og er i løbende dialog med Beskæftigelsesministeriet.

Men vi stopper ikke her, for hvad er det næste? Mange adopterede og adoptanter går nu med en frygt for, hvad det næste bliver. Derfor er vi – i samarbejde med ministrene – ved at undersøge, om det, der skal ændres, ligger i Adoptionsloven, eller om det ligger i registreringen af adopterede i CPR-registret som 'indrejste'. Det er vigtigt for os, at lignende ting ikke kan ske i fremtidig lovgivning, og at al lovgivning fremover bygger på det selvfølgelig faktum, at adopterede på alle områder i det danske samfund er helt og fuldstændigt ligestillede med borgere født i Danmark.

Vi har de sidste måneder oplevet, at vi har en stemme på Christiansborg. Det skyldes både foreningens løbende politiske arbejde, men også, at vi er mange, der står sammen.

Så en kæmpestor tak for jeres støtte via jeres medlemskab.

Hvis I kender nogen, der stadig tænker, at foreningen kun er interessant, når man har små børn, håber vi, at I vil skubbe til dem og invitere dem ind i foreningen. Denne sag har tydeligt vist, hvad det kan, når vi står sammen, og hvor vigtigt det er.

SANNE VINDAHL NYVANG, 1. NÆSTFORPERSON (TH.)
JANET MAJLUND, 2. NÆSTFORPERSON (TV.)

	Aktuelt: Nyt fra adoptionsverdenen 4
	Uvildig, juridisk undersøgelse af adoptionsområdet måske på vej; kontanthjælpsloven ændres fra 1. juli 2025; Højesteret hjemviser afgørelse om samvær.
	Tema: Fælles forældreskab – en utopi? 7
	Er fælles forældreskab en utopi? I temaet undersøger vi forskellige erfaringer med kontakt og samvær i adoptionstrekanten – og visioner for, hvordan praksis kan blive i fremtiden.
	Bogomtale: Familie er mange ting 49
	Familiedannelse sker på mange forskellige måder, og der er 37 familietyper i Danmark.
	Filmanmeldelse: Fordi du ikke var hvid 54
	<i>Tavsheden i mit hjerte</i> er en dokumentarfilm af Lene Kamm om at føle sig fejlplaceret i et hvidt samfund – og om hendes opsporing af både sin danske og sin nigerianske familie.
	Bog anmeldelse: Adoptionens skyggesider 57
	Den grønlandskfødte forfatter Kälánguak Absalonsen har udgivet sin anden erindringsroman om at være adopteret til en dansk familie.
	Bog anmeldelse: Nutiden skrevet ind i fortiden 59
	Krimiforfatter Sissel-Jo Gazan har udgivet første bind i en trilogi med en adopteret som hovedperson og adoption centralt placeret i plottet.
	Bogomtale: Sans 61
	<i>Sans</i> er en grundig introduktion til kroppens sanser og sanseintegration set i sammenhæng med menneskets relationer.
	Interview: Sanserne udvikler sig i mødet med omverdenen 62
	Forfatterne til <i>Sans</i> , Gitte Frost og Ida Kappel Jakobsen, fortæller på baggrund af deres terapeutiske erfaringer om synet på sanseintegration.
	Kolofon & kontaktinformation 66
	Rådgivning 67

Forsidebilledet viser en mor og datter i leg. Temaet om fælles forældreskab ser på mulighederne for, at adopterede kan have relationer til både deres biologiske familie og deres adoptivfamilie. Læs mere side 7.

FOTO: ANA CURCAN/UNSPLASH

Uvildig, juridisk undersøgelse

Adopterede og adoptanter har i flere år krævet, at der foretages en uvildig, juridisk undersøgelse af adoptioner fra alle lande, hvorfra der er adopteret børn til Danmark. Også politiske partier uden om regeringen har presset på for, at en undersøgelse af adoptionsområdet skal placere et ansvar for de ulovligheder, der er foregået. Efter et samråd i Socialudvalget den 27. marts ser det endelig ud til, at der kommer en uvildig, juridisk undersøgelse.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

At ulovligheder på adoptionsområdet bør undersøges, har der i et stykke tid været politisk enighed om, men der er stor uenighed om omfanget af undersøgelsen og om, hvad den skal afdække.

De adopterede har hele tiden krævet, at det skulle være en undersøgelse, der omfatter alle lande og hele tidsperioden med international adoption til Danmark, og at det skulle være en juridisk undersøgelse, der placerer et myndighedsansvar. Regeringen ville

i første omgang kun undersøge de 10 største afgiverlande og kun frem til den seneste adoptionslov fra 2016. Efterhånden gav de sig med hensyn til antallet af afgiverlande, men har stået stejlt fast på, at det ikke skulle være en undersøgelse, der placerede et myndighedsansvar.

Åbne samråd

Alene i begyndelsen af 2025 har der været to åbne samråd i Folketingets Socialudvalg om spørgsmålet.

Et samråd den 20. februar tog udgangspunkt i DR's podcast *Falske minder* om ulovlige adoptioner fra Libanon, men handlede i sin essens om den undersøgelse af adoptionerne, det i 2024 blev aftalt at gennemføre. En samlet opposition af partier både til højre og til venstre for regeringen krævede en juridisk undersøgelse med ansvarsplacering, men social- og boligminister Sophie Hæstorp-Andersen fastholdt, at der var en aftale mellem alle Folketingets partier om blot at lave en historisk afdækning, og at sådan en afdækning ville gøre det muligt for de adopterede at gå til domstolene.

På et nyt åbent samråd i Socialudvalget den 27. marts lød samrådspørgsmålet: „Mener ministeren, at Danmark kan leve op til internationale konventioner, hvis regeringen ikke ønsker en juridisk undersøgelse af adoptionsområdet?“ Victoria Velasquez (Enhedslisten) gjorde rede for, at vi er forpligtet af de konventioner, Danmark har ratificeret, til at foretage en juridisk undersøgelse – blandt andet ud fra FN's konvention om beskyttelse af alle personer mod tvungen forsvinding. Katrine Daugaard (Liberal Alliance) påpegede, at der har været alarmklokker om grove lovbrud i årevis og helt frem til i dag, uden at der er blevet handlet på det. Hun kaldte det ansvarsfralægelse af første grad og dybt uværdigt og pinligt for Danmark.

FOTO: MARIE HALD

Katrine Daugaard (LA): „Vi har masser af dokumentation på, at der kan have været foretaget myndighedssvigt og højst sandsynligt også ulovligheder på dansk jord.“

FOTO: MARIE HALD

Victoria Velasquez (EL): „Der er ikke bare tale om fejl, men grove menneskerettighedskrænkelser, som er sket med forsæt for vindings skyld.“

Fronterne mellem regeringen og oppositionen var stort set de samme på dette samråd som i februar, men med den forskel, at regeringen i mellemtiden har mistet sit indenrigspolitiske flertal. Med alle partier uden for regeringen og tre løsgængere er der nu flertal uden om regeringen for en juridisk undersøgelse. På selve samrådet fastholdt social- og boligminister Sophie Hæstorp-Andersen endnu en gang den position, at regeringen ikke ønsker en juridisk undersøgelse, men efter samrådet forlød det i medierne, at hun nu var åben for forhandling om det. ■

De to åbne samråd kan ses på TV fra Folketinget: ft.dk/da/aktuelt/tv-fra-folketinget.

Rapport fra Sandheds- og Forsoningskommissionen

Den sydkoreanske Sandheds- og Forsoningskommission kom med sin delrapport den 26. marts. Her bliver der gennemgået 56 sager, hvoraf mange er danske. Rapporten konkluderer, at der er begået ulovligheder i samtlige undersøgte sager – herunder alvorlige brud på menneskerettighederne som for eksempel manglende samtykke fra forældre, forfalskning af børnes identitet og masseeksport af børn for at imødekomme efterspørgslen.

Borgerforslag

I februar har en gruppe bestående af især adopterede oprettet borgerforslaget „Krav om en uvildig, juridisk undersøgelse af transnationale adoptioner til Danmark“.

Borgerforslaget løber frem til den 12. august 2025 og findes på borgerforslag.dk.

Højesteret hjemviser sag om samvær for anden gang

I februar 2023 blev en sag om samvær i forbindelse med en tvangsbortadoption behandlet af Højesteret, som ophævede byrettens og landsrettens afgørelse og lod sagen starte forfra. Sagen har nu været igennem retssystemet igen, og i marts 2025 har Højesteret hjemvist sagen endnu en gang.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Sagsøgerens advokat, Anders Brøndtved, fortæller, at der efter sidste højesteretsdom blev lavet en sagkyndig erklæring på forældrene, som konkluderede, at der ikke var nogen forhold hos dem, som var til hinder for samvær. Dernæst blev der lavet en erklæring på den bortadopterede søn, hvor psykologen gav udtryk for, at han havde nogle vanskeligheder, dog ikke på diagnoseplan. Psykologen påpegede desuden, at der ikke ville være tale om vedligeholdelse af en relation, så derfor mente hun ikke, at det ville være bedst for ham med samvær.

På den baggrund sagde byretten: „Vi skal tage udgangspunkt i, hvad der er bedst for barnet, så vi fastsætter ikke samvær.“

Sagen blev indbragt for landsretten, som stadfæstede afgørelsen, og derefter blev den anket til Højesteret med påstanden om krænkelse af den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 om retten til familieliv. Anders Brøndtved spørger, om retten til familieliv kun gælder barnet og ikke også de biologiske forældre.

Adoptanterne fremfører det synspunkt, at det har taget så lang tid, at der ikke længere er tale om at opretholde en relation. Til det svarer Anders Brøndtved: „Man kan ikke bruge det som argument, at fordi systemet er fire et halvt år om at tage stilling til en sag, så kan der ikke fastsættes samvær, fordi relationen nu er død. Det er ikke i orden, at man kan vinde en sag på systemets langsommelighed. Det er i sig selv er en krænkelse af artikel 6, retten til en retfærdig rettergang inden for en rimelig frist.“

Højesteret skal tage stilling til krænkelse af både artikel 8 og artikel 6.

„Et andet argument fra modparten er, at barnet har nogle vanskeligheder, hvortil jeg siger: ‘Hvad er årsagen til de vanskeligheder? Er det, fordi man har fjernet ham 10 dage efter fødslen og fire måneder senere flyttet ham fra sine plejeforældre og placeret ham hos nogle adoptivforældre, hvor han skal indgå i en ny familiekonstellation?’ Det er ikke underligt, at et barn bliver forvirret af den behandling. Man kan ikke bygge et system op, hvor systemets fejl bevirker, at der ikke kan fastsættes samvær,“ mener Anders Brøndtved.

Højesteret har tidligere sagt, at det formentlig vil være i strid med retten til familieliv, hvis man kun giver forældre til tvangsbortadopterede børn ret til samvær i helt særlige tilfælde, og det er ikke usandsynligt, at sagen ender ved Menneskerettighedsdomstolen i Strasbourg.

Nu har Højesteret endnu en gang ophævet familierettens og landsrettens domme og hjemvist sagen med henblik på at fastsætte de nærmere vilkår for, at den biologiske mor kan modtage fotografier af barnet og se ham på en legeplads. Højesteret hjemviste i øvrigt sagen til ny behandling i familieretten med henblik på stillingtagen til, om der skulle fastsættes et begrænset samvær mellem den biologiske mor og barnet. ■

Unge adopterede i kontanthjælpssystemet får lavere ydelser end deres danskfødte kammerater indtil den 1. juli 2025.

Lov om kontanthjælp ændres

Lov om aktiv socialpolitik – også kendt som reform af kontanthjælpssystemet – ændres med virkning fra den 1. juli 2025, så adopterede ikke længere diskrimineres i forhold til danskere født i Danmark. Men indtil lovændringen træder i kraft, er internationalt adopterede stadig ramt af de diskriminerende regler.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

I sidste nummer af Magasinet Adoption & Samfund bragte vi en artikel om, at en lov om skærpede betingelser for at opnå ret til kontanthjælp ville ramme adopterede. Loven om de skærpede betingelser var allerede indført i 2018, men med en opdatering af loven i 2024 ville man udvide kredsene af borgere, som skulle være omfattet. Hvor reglerne fra 2018 omfattede borgere, der var indrejst efter 2008, skulle de skrappe optjeningsregler fra 2025 gælde alle, der var indrejst efter 2. april 1968 – også internationalt adopterede.

Da adopterede typisk er kommet til Danmark som små børn, og man først kommer i berøring med kontanthjælpssystemet som 18-årig, betød den nye skæringsdato for indrejse, at den gruppe af adopterede, der ville være omfattet, blev øget fra forholdsvis få til mange tusinde.

Ikke desto mindre er der adopterede, der allerede er ramt af reglerne fra 2018. Adoption & Samfund har fået henvendelser fra flere unge, som er underlagt de strengere optjeningsregler og har fået en lavere ydelse end danskfødte i samme situation. Hvis der er tale om en ung hjemmeboende,

er kontanthjælpen på 3.972 kr., mens ydelsen til en ung adopteret er på 2.925 kr. Denne ydelse kaldes 'selvforsørgelses- og hjemrejseydelse og overgangsydelse'.

Unge adopterede på 18 år har fået breve fra deres kommune med denne formulering: „Når man er omfattet af beskæftigelseskravet og ikke har haft 2½ års fuldtidsbeskæftigelse inden for de sidste 10 år, har man ikke ret til kontanthjælp eller uddannelseshjælp, men derimod selvforsørgelses- og hjemrejseydelse og overgangsydelse. Du er omfattet af beskæftigelseskravet, da du er registreret med indrejse dato den xx.xx.2008.“

Når man lige er fyldt 18 år, giver det nærmest sig selv, at man ikke kan opfylde beskæftigelseskravet på 2½ års fuldtidsarbejde.

Adopterede ligestilles fra 1. juli

I midten af januar udsendte Adoption & Samfund en pressemeddelelse om kontanthjælpsreformens diskrimination af adopterede og sendte den til tre ministre og tilknyttede udvalg: social- og boligministeren, beskæftigelsesministeren og ministeren for ligestilling.

Samtidig opstod der en sand proteststorm fra adopterede i alle medier og på alle platforme, hvor de gav udtryk for deres forbløffelse, forargelse, raseri, tristhed og sorg over, at de ikke længere kunne føle sig som ligestillede borgere i Danmark. „Er jeg stadig dansk?“ blev der spurgt under hashtagget #erjegstadigdansk.

Der er nu udarbejdet et lovforslag, som skal sikre, at adopterede „ligestilles med børn født her i riget i forhold til opholds- og beskæftigelseskravene i lov om aktiv socialpolitik.“ Samtidig har politikere fra regeringen også lovet, at der vil blive set på, hvordan det kan sikres, at internationalt adopterede fremover ikke diskrimineres i andre danske love.

Ved redaktionens afslutning foreligger der imidlertid ikke løfter om, at loven vil få tilbagevirkende kraft, så indtil den 1. juli 2025 vil der stadig være unge adopterede, der er underlagt strengere aktiveringskrav, og som dermed får lavere sociale ydelser end deres danskfødte venner og familiemedlemmer. ■

Berigtigelse

I sidste nummer af Magasinet Adoption & Samfund skrev vi, at reglen endnu ikke havde ramt adopterede, fordi de adopterede, der er kommet til Danmark efter 2008, endnu ikke er fyldt 18 år. Dette er ikke korrekt, for det kommer an på alderen ved adoptionen. Da loven blev indført i 2018, ramte den formentlig ikke nogen adopterede, for det ville kræve, at de var født i år 2000 og dermed var 8 år ved adoptionen. Adopterede, som for eksempel var 3 år ved adoptionen i 2008 og født i 2005, har været omfattet af loven siden 2023.

Fælles forældreskab – en utopi?

Lige så længe noget nulevende menneske i Danmark kan huske, har fremmedadoptioner som udgangspunkt været lukkede og anonyme. Men sådan behøver det ikke at være, og sådan er det ikke overalt i verden.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

I flere lande og kulturer betyder adoption ikke en uigenkaldelig adskillelse mellem den adopterede og den oprindelige familie – faktisk tværtimod. I nogle kulturer, for eksempel i visse afrikanske lande, betyder en adoption, at de to familier knyttes tættere sammen – ligesom man kender det

ved ægteskaber. I kulturer i Stillehavet taler man om 'flydende adoptioner', hvor båndene mellem familierne heller ikke kappes. Og hos Maorierne i New Zealand findes der en tradition for åbne adoptioner, der kaldes 'whāngai'. Her er adoptivfamilien ofte en del af den udvidede familie, og

barnet fastholder sin relation til begge familier. Også i Grønland har bort-adopterede børn traditionelt – indtil danskerne kom og ændrede det – haft den fordel at have to familier.

Forskning viser, at adopterede som regel har gavn af åbne adoptioner. Blandt andet viser forskning af Merete

Mange adopterede beretter om den tomhed, det efterlader i dem, når de ikke kender deres oprindelige familie. Måske er det værd at gøre op med den skarpe adskillelse af den adopteredes to familier.

Laurbjerg, at „adopterede i åbne adoptioner i mere kollektive samfund klarer sig bedre end adopterede i anonyme adoptioner i individualiserede samfund. Det viser sig statistisk set, at de anonyme adoptioner er en risikofaktor for den adopteredes mentale sundhed“ (artikel i Korea-klubbens blad Ch'ingu, 2021).

Anonymitet

Anonymitet havde oprindeligt den funktion at beskytte den biologiske mor, som måske var ladt alene med en uønsket graviditet og et 'uægte' barn, mod stigmatisering. I tidligere tider var også barnløshed stigmatiseret, hvilket kunne motivere til at skjule adoptionen. I de senere årtier har anonymiteten derimod især haft den funktion at beskytte adoptivfamilien mod 'utidig' kontakt fra den biologiske families side, selv om det også forekommer, at biologiske forældre ønsker anonymitet.

Men måske har dogmet om anonymitet i adoption alligevel udspillet sin rolle. Ikke nødvendigvis som en mulighed i ekstreme tilfælde, men som standard for alle nationale fremmedadoptioner.

Anonymiteten og den skarpe adskillelse mellem adoptivfamilie og biologisk familie forsøger man blandt andet at opretholde i praksis ved at placere et bortadopteret barn i så stor geografisk afstand fra den biologiske familie som muligt. Det gør et eventuelt samvær ekstra besværligt i de tilfælde, hvor der efter en dom alligevel skal være samvær. Og anonymiteten kan under alle omstændigheder være vanskelig at opretholde i et lille land som Danmark og i en tid med sociale medier.

Negative fremstillinger

En af grundene til, at adoptivfamilier typisk gerne vil fastholde anonymitet er, at de har en opfattelse af, at de biologiske forældre er mennesker, som det vil være meget ubehageligt at omgås eller få ind i sit liv. Og hvor har de den opfattelse fra? Det er måske dels den generelle opfattelse i befolkningen, og dels kommer den måske fra myndighederne.

Det forlyder både fra adoptivforældre, der faktisk har kontakt med

deres barns biologiske familie, og fra advokater for forældre, der har fået tvangs bortadopteret et barn, at kommunerne i deres bestræbelser på at få adoptionen godkendt, sørger for, at de biologiske forældre fremstilles i et så negativt lys som muligt i de rapporter, der skrives.

At man kun beskriver de biologiske forældres svage sider og undlader at tage deres styrker og positive sider med og dermed tegne et nuanceret billede af dem som mennesker, er i sig selv problematisk, men at man ydermere deler disse meget personlige oplysninger med adoptivforældrene er kontraproduktivt i forhold til at bygge bro og muliggøre en positiv relation mellem barnets to familier.

Det gælder, hvad enten man taler om at bygge bro i det virkelige liv i form af kontakt og samvær eller bygge bro mellem de to familier i adoptivbarnets sind. Når der skrives negativt om den oprindelige familie i rapporterne, og det deles med adoptivfamilien, er det uden blik for, at det, der skrives om barnets oprindelige familie, indskriver sig som en del af barnets egen livshistorie og identitet. Den negative beskrivelse kan ikke undgå at påvirke adoptivforældrene, og den kan næppe heller undgå at blive videregivet til barnet, først i form af adoptivforældrenes (ubevidste) genfortælling og senere ved, at den adopterede måske selv læser dokumenterne.

Siden lovændringen i 2015, hvor man gik fra, at den varigt manglende forældreevne skulle *godtgøres*, til at den blot skulle *sandsynliggøres*, samt at gode samvær ikke længere skulle være til hinder for en tvangs bortadoption, er kredsen af forældre, der får tvangs bortadopteret deres børn, udvidet til nogle, der ikke nødvendigvis er helt blottet for forældreevne, mens adoptivforældrenes forestilling om de biologiske forældre måske ikke har fulgt med virkeligheden.

Få danske erfaringer

Trods de senere års stigninger i antallet af nationale adoptioner er antallet stadig lille og erfaringsgrundlaget ret spinkelt. Det er endda først nu, at man skal til at gøre sig erfaringer med de mulige scenarier i lovgivningen. Det beskriver vi i to cases i dette

nummer af Magasinet Adoption & Samfund. Den ene sag handler om et par, der som de første fik bortadoptionen af deres datter ophævet i landsretten og nu kæmper for at få lov til at se datteren mere end en time hver 4. uge; det par, der var matchet til at adoptere, er nu blevet plejefamilie, og de ved heller ikke, hvad fremtiden bringer. Den anden sag handler om en adoptant, der havde troet, at det i praksis ikke kunne komme på tale, at hendes adoptiv søn skulle have samvær med sin oprindelige familie. Det har byretten nu afgjort, at han skal, men hvordan vil man gennemføre det i praksis med anonymiteten i behold?

Magasinet Adoption & Samfund har set på forholdene i England, hvor man i årtier har haft mange nationale adoptioner. Her har man siden 2002 haft en lov om, at der i forbindelse med alle adoptioner skulle aftales vilkår for kontakt, som regel brevveksling en eller to gange om året. Nu er der bred vilje i England til at gå længere, og på baggrund af forskning i adopteredes kontakt med deres biologiske familie er det ambitionen at skabe mere åbenhed og individualiserede planer for kontakt, der er tilpasset de konkrete familier og situationer.

Ny familieform

Der findes forældre, der ikke er i stand til selv at skabe gode rammer for et barns opvækst, men som alligevel har noget at byde ind med som samvær forældre. Med de nuværende regler er det vanskeligt for disse forældre at komme til at vise deres værd og overhovedet at få lov til at være en lille del af deres børns liv.

Nu hvor mange årgange af adopterede er vokset op og har kunnet berette om, hvad det er for et hul, de føler, når de ikke kender deres oprindelige historie, er det værd at overveje, om det er den rigtige løsning at adskille adoptivfamilier og biologiske familier så skarpt, som man gør i dag.

Der er ifølge Danmarks Statistik 37 forskellige familietyper. Kunne man forestille sig en 38. familietype: en adoptivfamilie, hvor den adopterede har kontakt og samvær med sine oprindelige forældre og måske bedsteforældre og søskende? ■

FOTO: ADINA VOICU/PIXABAY

Forandringens vinde blæser

I England har man traditionelt haft langt flere nationale adoptioner end i Danmark, og der er derfor også en større erfaring med dem, og der er mere forskning i kontakt mellem adoptivfamilie og biologisk familie. Ligesom i Danmark har man anonyme adoptioner, men man har etableret en institutionaliseret ramme for kontakt og udveksling af oplysninger mellem den biologiske familie, den adopterede og adoptivfamilien, *the Letterbox system*.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Tidligere havde man helt lukkede adoptioner ligesom i Danmark, men fra 1990'erne begyndte man gradvist at se mere åbne adoptioner, og i adoptionsloven fra 2002 etablerede man det Letterbox-system, som man stadig har i dag. Det er en ramme for

sikker og anonym udveksling af for eksempel breve og billeder mellem adoptivfamilie og biologisk familie. Når en adoption gennemføres, er det obligatorisk at udarbejde en plan for fremtidig kontakt mellem den adopterede og den oprindelige familie. I langt

de fleste tilfælde aftales udveksling af breve og billeder en eller to gange om året gennem *Letterbox*, som medieres af det adoptionsbureau, der har stået for adoptionen. Aftalen er dog frivillig, og der bliver ikke fulgt op på, om kommunikationen kommer godt i gang og faktisk finder sted, og der er ingen sanktioner, hvis den ikke gør.

De senere år har der været en stigende kritik af Letterbox-systemet for at være en rigid, utilstrækkelig og utilfredsstillende løsning – især for de adopterede. Blandt andet er det svært at skrive gode, personlige breve til nogle, som man ikke har anden kontakt med.

Kritikken er startet fra de involverede: en generation af adopterede, der er vokset op med systemet, og som synes, de har manglet noget i kontakten med deres biologiske familie, men kritikken har også fundet vej langt ind i etablerede cirkler inden for retsvæsen og politik, og fremtrædende jurister og forskere har talt og skrevet om, at „forandringens vinde blæser gennem adoptionsområdet“, og at der er behov for at „tilpasse adoptioner til den moderne verden“.

På konferencer og i den offentlige debat har man i stigende omfang stillet spørgsmålet: Er det etisk forsvarligt at afskære den adopterede fra kontakt med den oprindelige familie?

Sir Andrew McFarlane, leder af den familieretlige afdeling ved High Court (en af Englands højeste domstole), holdt i 2023 et foredrag, *Adapting adoption to the modern world*, hvor han argumenterede for en lovbestemmelse om, at man som udgangspunkt skal bevare relationen og kendskabet til den oprindelige familie efter en adoption, men med barnets behov i centrum. Og det britiske overhus skrev i en rapport i 2023, at hvis man undlader at modernisere tilgangen til kontakt, kan det potentielt underminere selve adoptionssystemet.

Når man taler om at tilpasse reglerne til den moderne verden, handler det blandt andet om at imødekomme behovet hos de adopterede for åbenhed og kontakt, for hvis det ikke sker, vil de alligevel opsøge deres oprindelige familie på de sociale medier. I dag er det næsten umuligt at forhindre kontakt, hvis (en af) parterne ønsker det, og en kontakt uden professionel støtte kan blive problematisk – især for børn og unge.

På det praktiske plan har man i England etableret en organisation, Adoption England, der samarbejder med de 33 regionale adoptionsbureauer. En af topprioriteterne i Adoption England er at være drivende kraft i en

Mødre til de samme børn

To engelske mødre har sammen skabt en blog om deres fælles moderskab. Laura er den første mor, og Peggy er adoptivmor til deres to sønner, CJ og RJ. Drengene blev tvangsbortadopteret, da de var små, og de er i dag teenagere og bor hos Peggy og hendes mand. Laura har siden fået et tredje barn, Ava, som bor hos hende og hendes mand. Hun har skrevet en bog om tvangsadoptionen, *Baby of Mine. A Birth-mother's Journey Through Forced Adoption*. Det var Peggy, der rakte ud til Laura, og der opstod et venskab og et samarbejde omkring websitet *Two Good Mums*. Her har de lagt både videoer og tekster ud om deres historie.

twogoodmums.co.uk

Vicky Swift er uddannet socialrådgiver og er praksis- og udviklingsmanager i Adoption England, hvor hun leder arbejdet med at udvikle nye og sikre måder til at opretholde forbindelsen til vigtige personer fra før adoptionen.

PRIVATFOTO

Adoption England

Der er knap 3000 nationale adoptioner om året i England – dvs. uden Wales, Skotland og Nordirland.

The Letterbox system er den officielle ramme i England for kontakt og udveksling af informationer mellem adoptivfamilie og den biologiske familie. *Adoption England* er en paraplyorganisation for de 33 regionale adoptionsbureauer, som de samarbejder med om adoptionsspørgsmål, adoptionsforberedelse af adoptanter og PAS-rådgivning for alle tre parter i adoptionstrekanten.

adoptionengland.co.uk

modernisering og åbning af praksis for samvær mellem adoptivfamilie og biologisk familie. Adoption England er finansieret af undervisningsministeriet og har til opgave at skabe en bedre adoptionspraksis over hele England.

Vicky Swift er ansat til at stå for dette arbejde, og hun fortæller, at en af de vigtige bestræbelser er at få planerne for kontakt efter adoption individuelt tilpasset.

„Kontakt i form af et brev et par gange om året kan være passende for nogle adopterede, men vi ved fra forskningen, at det ikke er det for alle. Kontakten skal være individualiseret og meningsfuld. Vi ønsker at få så mange nuancer ind som muligt.“

En af måderne at modernisere kontakten på er ganske enkelt at benytte moderne kommunikationsplatforme. Onlineplatforme til udveksling af kommunikation dækker behovet bedre, dels fordi dialogen kan foregå smidigere, og dels fordi det åbner for en mere 'levende' oplevelse af hinanden, når man for eksempel også kan sende små videoer.

Vicky Swift mener desuden, at hele tankegangen omkring kontakt skal ændres.

„Den er meget centreret om risici, men vi bør overveje, hvilke risici der egentlig er tale om – vi ved for eksempel, at der for adopterede er risici forbundet med ikke have kontakt, og så skal vi tage disse risici med i betragtning. Vi ved, at det er svært for unge, hvis de ikke har nogen som helst idé om, hvem deres biologiske familie er. De kan have søskende, de ikke kender, og det kan have meget store følelsesmæssige implikationer ikke at kende sine rødder,“ siger Vicky Swift og tilføjer: „Og de kan stadig elske deres adoptivfamilie. Faktisk viser forskning, at hvis adoptanter er åbne over for deres børn, og der ikke er nogen tabuer omkring adoption, bliver forholdet mellem forældrene og børnene stærkere.“

Vicky Swift peger desuden på, at selv om der ikke er nogen lovmæssig forbindelse mellem de adopterede og deres oprindelige familie, har de adopterede alligevel en følelsesmæssig forbindelse.

„Vi skal støtte dem i at kunne rumme to familier i deres hoveder, og børn er fuldt ud i stand til at forstå, at de også har en anden familie et sted derude.“ ■

Kontakt efter adoption

– adoptionstrekantens relationer

Beth Neil, professor ved University of East Anglia, er en af Storbritanniens førende forskere inden for adoption. Hun har i mere end 25 år forsket i adopteredes kontakt med deres oprindelige familie, blandt andet i projektet *Contact after Adoption*, hvor hun interviewede de samme familier i tre faser over 18 år. Hun fortæller her om projektets hovedkonklusioner.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Projektet er centreret om 168 børn, som blev adopteret i 1996-97, og som alle var under fire år ved adoptionen. For 81% af børnene var der planlagt en letterbox-kontakt (se beskrivelse af letterbox-systemet side 10) en eller to gange om året. 11% af børnene havde en helt lukket adoption, hvor der slet ikke var planlagt nogen kontakt, og for 9% af børnene var der planlagt samvær.

Familierne blev interviewet over tre omgange: Første gang i 1996-2000, da børnene var tre til fire år gamle, og hvor adoptivforældre, biologiske forældre og socialrådgivere blev interviewet. Anden interviewrunde var i 2002-2004, da de fleste af børnene var syv til ni år gamle. Her blev både børn, adoptivforældre og biologiske forældre interviewet. Det samme gjorde de 10 år senere (2012-13), da børnene var 17-19 år gamle.

Eftersom Beth Neil har studeret adoptivfamiliernes kontakt med de biologiske familier over en så lang årrække, kan hun se nogle udviklingstendenser over tid i familierne.

Skelsættende tidspunkter

Hun ser tre faser som afgørende for, hvordan kontakten udspiller sig.

Den første fase er selve etableringen af kontakten. For næsten alle adoptivbørn i England er der en plan for kontakt ved adoptionen, men hvis kontakten ikke understøttes og kommer godt fra start, løber den let ud i sandet. Det er nemlig ikke obligatorisk at gennemføre kontakten, og der er

Beth Neil er professor ved School of Social Work, en afdeling på University of East Anglia. Hun har i mere end 25 år forsket i adopteredes kontakt med deres oprindelige familie, blandt andet i studiet *Contact after Adoption*. Hun har deltaget i en officiel arbejdsgruppe, der har udarbejdet en rapport med anbefalinger til juridiske ændringer på adoptionsområdet (2024).

ingen sanktioner, hvis en af parterne dropper den.

Alle har brug for støtte i begyndelsen, fordi der er så mange følelser involveret. De biologiske forældre er måske fyldt med sorg og vrede, og adoptivforældrene er nervøse, fordi deres relation til barnet er meget ny, og de er bange for, at de biologiske forældre kan være en trussel mod dem og deres følelse af at være en rigtig familie.

Der er størst chance for succes og en varig forbindelse, hvis de to forældre mødes og begynder at opbygge tillid til hinanden frem for

kun at skrive til hinanden. Hvis de mødes, forsvinder de voksnes forbehold over for hinanden som oftest. De biologiske forældre opdager, at adoptivforældrene faktisk er sympatiske mennesker, og adoptivforældrene finder ud af, at de biologiske forældre ikke er en trussel. Og i disse tilfælde kører kontakten som regel positivt over en årrække.

Hvis der derimod ikke er støtte i begyndelsen, er der en del tilfælde, hvor kontakten aldrig rigtig kommer i gang. Og hvis kontakten ikke kommer godt fra start, er der tilfælde, hvor den hurtigt ebber ud. Det gælder

specielt, når der kun er tale om letterbox-kontakt. Hvis for eksempel adoptivforældrene skriver et par gange og ikke får noget svar, er de fristet til at droppe det, for hvad nytter det?

Teenager

Næste afgørende stadie er, når børnene bliver teenagere. Som alle teenagere begynder adopterede at tænke meget over deres identitet, og pludselig bliver de meget mere interesserede i deres biologiske familie og har en masse følelser i forhold til den – positive eller negative.

Nogle teenagere begynder at blive mere interesserede i kontakten og at spørge ind til ting, for eksempel: „Hvorfor er det kun min mor, jeg ser? Hvor er min far?“

Andre teenagere begynder måske at få negative følelser for deres biologiske familie og blive vrede over det, der skete. Eller de kan begynde at føle sig pinligt berørt over deres biologiske forældre, for eksempel hvis de har psykiske eller sociale udfordringer og har et hårdt liv. Nogle adoptivforældre er gode til at støtte deres barn og hjælpe dem med at forstå, hvorfor deres biologiske forældre er i den situation. I andre tilfælde kan det ende med, at teenageren trækker sig fra relationen. I sådanne situationer mener Beth Neil, at der er brug for professionel støtte til at revidere planerne for kontakt.

Næsten voksen

Det tredje stadie, hvor der typisk sker forandringer, er, når den adopterede er på vej til at blive voksen, omkring 16-18-årsalderen. I denne livsfase har de unge mange ting at forholde sig til: uddannelse, karrierevalg, kærester og så videre. Nogle unge siger på dette tidspunkt, at de ikke vil beskæftige sig så meget med deres adoption netop nu, og de vil gerne skære ned på kontakten, men holde en dør åben og vende tilbage til det senere.

Andre unge adopterede kan slet ikke koncentrere sig om andre ting uden først at få styr på nogle forhold omkring deres adoption og deres identitet. Nogle, som måske kun har haft skriftlig kontakt eller slet ingen kontakt, har brug for at mødes med den biologiske familie.

FOTO: JESSICAHORKE/PIXABAY

Hvis kontakten kommer godt fra start, har den størst chancer for at vare ved. Det gælder også kontakten mellem de voksne, og det kræver som regel god støtte til alle parter i samværet.

Beth Neil siger, at et af hovedbudskaberne fra undersøgelsen er, at de adopterede er så forskellige. Der er en stor diversitet i deres syn på deres adoption. Nogle tænker næsten aldrig på, at de er adopteret, mens andre tænker på det dagligt.

Forskel over tid

Der er ikke blot en stor forskel på de adopterede; der er også stor forskel hos den enkelte adopterede over tid. På ét tidspunkt siger de adopterede, at de aldrig tænker over adoptionen, og da forskerne kommer tilbage nogle år senere, er de vendt rundt på en tallerken.

Specielt et mønster var bemærkelsesværdigt, især hos dem, der var lidt ældre ved adoptionen, og som kunne huske, at de havde boet hos den biologiske familie: Da de var midt i barndommen, var de meget afvisende over for den oprindelige familie: „Jeg er et bedre sted nu. Jeg har ikke brug for dem i mit liv.“ Nogle af disse børn var dem, der som teenagere havde de mest intense følelser for deres biologiske familie og ønskede at skabe en kontakt, hvis de ikke allerede havde den. Men de voksne omkring dem – adoptivforældrene og andre – var ikke altid så gode til at lytte til dem og tage dem seriøst, men prøvede måske tværtimod at tale dem fra at tage kontakt i denne livsfase. Men driften efter at knytte forbindelse til den biologiske familie var

så stærk, at de unge begyndte at lede online uden at have støtte.

Beth Neil anbefaler derfor altid, at de voksne følger den unges ønske og tempo omkring kontakt frem for at risikere, at den unge gør tingene på egen hånd. Det gælder om at inddrage den unge adopterede i beslutningerne om vedkommendes egen adoption.

Teenagefamilier under pres

For adoptivforældrene er den største forandring over tid, at udfordringerne omkring adoptionen stiger med alderen. Mange af børnene kommer fra en højrisikobaggrund, og de kan have haft en masse vanskelige oplevelser – sommetider endog før de blev født. Så de har større risiko end andre børn for at få udviklingsforstyrrelser. Og specielt puberteten og begyndelsen af udskoling kan blive startskuddet for vanskeligheder.

Et af de mest overraskende fund i undersøgelsen er, at nogle af de børn, der klarede sig fint i 8-9-årsalderen, ti år senere havde alle mulige problemer. 45% af dem havde psykiske og udviklingsmæssige problemer i et omfang, der ligger inden for et klinisk spektrum. Det satte den adopterede og hele familien under pres, så nogle adoptivforældre følte, at kontakten med de biologiske forældre var en ekstra byrde oven i alt det andet, og at de måtte prioritere at hjælpe deres barn med de andre problemer først.

Andre tænkte, at netop kontakten til den biologiske familie måske kunne bidrage til at løse nogle af den unges følelsesmæssige problemer.

Men fælles for adoptivfamilier med teenagere er, at de er under større pres, og at overskuddet til at forholde sig til komplekse følelser måske er nedsat.

Lavt selvværd

Hvis man ser på den oprindelige families udvikling over årene, var der nogle, der havde været i stand til at få deres liv på et bedre spor, men for mange af dem var det ikke lykkedes. For en del var deres problemer i virkeligheden livslange og bundede i, at de selv havde været ude for misrøgt eller endda overgreb som børn. De blev ved med at havne i voldelige eller ulykkelige relationer, og problemerne varede ved. For nogle gav disse omstændigheder udfordringer med at opretholde kontakten til deres barn. De følte, at de alligevel ikke havde noget godt at fortælle, så hvorfor skulle deres barn have lyst til at bevare kontakten?

Især for dem, hvor kontakten bestod i brevskrivning, var det vanskeligt, når de ikke havde nogle gode nyheder og ikke kunne fortælle for eksempel om deres seneste bedrifter på et eller andet område. Det påvirkede deres følelse af selvværd og motivationen til at fortsætte kontakten.

Men for nogle var netop kontakten via et brev eller med et samvær et par gange om året et lyspunkt i deres liv – dét, der gjorde livet værd at leve. Bare det at vide, at barnet havde et godt liv, var væsentligt. Desuden fyldte det en del for mange af dem, at de blev værdsat af adoptivforældrene for deres rolle i barnets liv.

Som nævnt, var der nogle adopterede i undersøgelsen, der valgte at trække sig lidt fra kontakten i teenageårene. Hvis det skete uden forklaring, var det meget hårdt for de biologiske forældre. De fik alle mulige tanker om, hvad der var sket: at deres barn var dødt, deres barn hadede dem, eller adoptivfamilien hadede dem. De tænkte simpelthen det værste, hvis de blev efterladt ensomt tilbage uden information og uden nogen form for støtte i den situation. Men hvis de blot fik en forklaring på, hvorfor deres barn

var nødt til at trække sig fra kontakten i en periode, var de fleste parat til at forstå og acceptere det.

Der var også eksempler på, at de biologiske forældre havde fået endnu et barn, og at de havde haft mulighed for at beholde det barn. Den situation kunne skabe skyldfølelse og bekymring for, at det bortadopterede barn ville føle sig afvist i forhold til det nye barn. Men de ønskede først og fremmest, at børnene skulle kende hinanden og få en søskenderelation.

Bevarelse eller etablering

Beth Neil bruger ordene 'maintain relationships' – at opretholde relationerne, og på spørgsmålet, om hun i sit materiale har fundet svar på, om det er bedst at opretholde en kontinuerlig kontakt med den biologiske familie, når barnet flyttes fra plejefamilie til adoptivfamilie, eller om det er bedst med en pause, svarer hun, at det kommer an på omstændighederne.

Hun mener imidlertid, at det som hovedregel er bedre med en kontinuerlig kontakt, fordi børn – når de er meget små – har let ved at tilpasse sig kontakten som en norm. Hvis de ser deres biologiske mor et par gange om året, fra de er små, er det ikke noget, de nødvendigvis tænker meget

over, mens det omvendt kan være en anspændt situation, hvis samværet skal etableres senere. Hovedparten af børnene har ikke boet ret lang tid hos deres biologiske forældre, så derfor betragter de snarere den biologiske mor som en slags tante eller ven af familien end som en egentlig mor-figur, der kolliderer med adoptivmoren som mor-figur.

De tilfælde, hvor Beth Neil dog anser det for mest hensigtsmæssigt at have en egentlig pause i samværet, er, når barnet har været ude for omsorgssvigt i den oprindelige familie.

Når Beth Neil bruger termen 'opretholde relationerne', er det også for at plante den tanke, at der er tale om andet og mere end et brev eller et møde i ny og næ, men netop om *relationer*. Det er nøglen til en god oplevelse for barnet, at forældrene kommer godt ud af det med hinanden.

Unik relation

Beth Neil understreger, at det er en meget unik relation at være mødre til det samme barn – på en gang en meget intim relation, og samtidig er man aldeles fremmede. Det er en usædvanlig relation, som der ikke findes skabeloner for, og derfor kan der være brug for hjælp til at bygge den op.

Med små børn skal man tænke i sjove aktiviteter, for det kan blive kedeligt for dem at sidde stille.

FOTO: NATIONAL CANCER INSTITUTE/UNSPASH

I teenageårene kan der ske ændringer i adoptivbarnets motivation til kontakten, så planerne skal måske justeres på dette tidspunkt.

FOTO: TAMMY NINAPIKABAN

For at understøtte relationsdannelsen bedst muligt er det værd at tænke over både stedet for samværet og mulige aktiviteter. Det er bedst, hvis det kan foregå i rare, børnevenlige omgivelser frem for i et samværslokale, som ofte ikke er særlig inspirerende. Specielt med mindre børn er det også vigtigt at tænke i aktiviteter, man kan udføre sammen, for det bliver for kedeligt bare at sidde og tale sammen, og børnene kan være generte, fordi man i virkeligheden ikke kender hinanden særlig godt. Nogle af de biologiske forældre skal også have hjælp til at finde på aktiviteter og lege med børnene, for måske er de ikke vant til at lege med børn, og de kender heller ikke deres barn og dets lyster særlig godt. I England vælger man sommetider at mødes i naturen, hvor man kan bygge en hule eller samle vilde blomster.

Der skal også gerne være mulighed for, at parterne – specielt de biologiske forældre – får mulighed for at tale om deres følelser i forbindelse med møderne. En naturlig anledning er, hvis

de kører sammen med en støtteperson til og fra mødestedet, så de kan tale sammen i bilen før og efter.

En anden vigtig ting er ifølge Beth Neil at aftale klare retningslinjer og grænser. Må man for eksempel have gaver med? Må den biologiske mor følge barnet på toilettet? Må man tage et andet familiemedlem eller sin nye partner med? Hun fortæller, at nogle biologiske forældre føler, at de bliver irrettesat, fordi de ikke er blevet orienteret om forventningerne til dem, før de har brudt de udtalte regler.

Forandring

På spørgsmålet, om tendensen henimod kontakt mellem parterne i adoptionstrekanten har været en

kontinuerlig udvikling, eller om den er sket i spring, svarer Beth Neil, at det har været en gradvis udvikling siden 1990'erne, men man er for alvor begyndt at se en forandring de sidste cirka syv år.

I 2018 var der en undersøgelse af adoptioner i England, som stillede spørgsmål til det etiske i at afskære adoptivbørn fra deres biologiske familie og de biologiske familier fra deres børn. Den ledende familieretsdommer i England, Sir Andrew McFarlane, har holdt en række foredrag, hvor han udfordrer etikken i at have ingen eller en meget lille grad af kontakt.

Men den vigtigste drivende faktor er nok kommet fra 'græsrodderne' – en generation af adopterede, der er vokset op med meget lidt kontakt til deres oprindelige familie, og som kan bevidne, at det ikke har været særlig godt for dem. Derfra har erkendelsen spredt sig til adoptivforældre og siden også til sagsbehandlere i det offentlige system, som har med børnesager at gøre.

De adopterede er vokset op med kun at have skriftlig kontakt via *letterbox*-systemet, og de føler, at det ikke har været særlig informativt eller meningsfyldt for dem. Det giver dem ikke nogen egentlig fornemmelse af, hvem deres forældre er, eller hvad de føler. Og det giver ikke svar på de spørgsmål om identitet, som de adopterede har.

De oprindelige forældre siger på deres side: „Det giver mig ikke noget billede af mit barn som en virkelig person. Det kunne handle om et hvilket som helst barn.“

En yderligere grund til, at der nu er et nyt syn på spørgsmålet om kontakt, er, at så mange adopterede er begyndt at lede efter deres oprindelige familie – og omvendt – på sociale medier, og specielt når det drejer sig om unge adopterede, er det ikke den bedste måde at gøre det på, fordi den adopterede står alene og uden støtte i det scenarie. ■

Contact after Adoption

uea.ac.uk/groups-and-centres/centre-for-research-on-children-and-families/contact-after-adoption

Den oprindelige familie kan godt være psykisk nærværende, selv om den er fysisk fraværende.

Bevarelse af kontakt til biologisk familie

Beth Neil, professor ved University of East Anglia, har publiceret en artikel, der opsummerer konklusionerne fra hendes forskning om kontakt mellem adoptivfamilie og adoptivbørns biologiske familie, *Maintaining children's birth family relationships in adoption? A theory of change*.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Med brug af ordene 'teori om forandring' i artiklens titel lægger Beth Neil ikke skjul på, at hun mener, at der er tale om og behov for nytænkning.

Allerede i titlen lægger man mærke til yderligere to ting: Der tales om at *opretholde* relationerne – ikke at etablere dem. Og der tales om relationer i bredere forstand end relation til de biologiske forældre, for eksempel til søskende og bedsteforældre.

Afsættet for artiklen er, at den nuværende praksis kalder på forandring. Kun for et mindretal af de adopterede børn er der fra begyndelsen en plan for direkte kontakt med medlemmer af den oprindelige familie, og dermed risikerer man tab af potentielt gavnlige relationer.

Adopterede har ofte huller i deres livshistorie, og det samme gælder de biologiske familier, hvor uvished om, hvad der er sket med det barn, de har mistet, kan give dem en uforløst sorg. For adoptivforældrene gør en lukket adoption det vanskeligt at bevare

deres barns spørgsmål ærligt og fyldestgørende.

Forandringsteorien, som er udviklet på baggrund af samtaler med fokusgrupper af adopterede, adoptivforældre og biologiske forældre, skal hjælpe med at forme arbejdet med opretholdelse af kontakten.

Det tab, som adopterede ofte oplever, er tvetydigt, fordi den oprindelige familie kan være psykologisk stærkt nærværende, men fysisk fraværende.

Artiklen beskriver en række fordele ved at opretholde kontakten, forudsat at kvaliteten af kontakten er god.

For den adopterede kan det bidrage til en mere hel livshistorie og identitetsdannelse og til at undgå at miste kontakten med slægtninge og søskende. For adoptivforældre kan det

være en kilde til viden og bidrage til at styrke tilliden mellem dem og deres barn. For de biologiske familier kan det hjælpe med at mindske sorgen efter tabet af deres barn til adoption og give dem mulighed for at være en del af barnets liv.

Artiklen understreger dog, at kontakt efter en adoption ikke altid er let, og at ikke alle har glæde af den samme form for kontakt, selv om undersøgelser peger på, at direkte kontakt, dvs. samvær, har mindre risiko for at dø ud end brevkontakt, som let bliver for ligegyldig eller abstrakt.

Alle parter i adoptionstrekanten kan have behov for støtte i kontakten, specielt i begyndelsen, inden man har lært hinanden at kende.

Allerede i forberedelsen af adoptivforældrene skal der være fokus på, hvordan man kommunikerer om at holde kontakt med den oprindelige familie. Adoptivforældrene skal kommunikere klare forventninger om, at udgangspunktet for kontakten er, at forbindelsen til den biologiske familie skal bevares, men at kontakten kan fravælges, hvis den er usikker. Samtidig er det vigtigt, at adoptanterne har et *safe space*, hvor de kan udtrykke deres bekymringer vedrørende kontakt og samvær. I disse samtaler med adoptanterne er det vigtigt ikke kun at fortælle, hvorfor kontakt er betydningsfuld for barnet og de biologiske forældre, men at det også kan styrke adoptanternes relation til deres barn. ■

Elsbeth Neil: *Maintaining children's birth family relationships in adoption? A theory of change*. Fam Law, maj 2024. Artiklen kan findes online ved en søgning på forfatter og titel.

Mor på to for forskellige måder

Gitte er mor til en nationalt adopteret dreng på 5 år, og adoptivfamilien har kontakt med hans biologiske mor. Det var en principiel beslutning for adoptivforældrene, at de gerne ville have kontakt til den biologiske familie, medmindre der var meget tungtvejende grunde til at lade være.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Gittes og hendes mands søn, Lukas, var 10 måneder, da han blev adopteret, og i dag er han lidt over fem år. I familien er der også en ældre storesøster, som er internationalt adopteret.

Lukas har boet hos en plejefamilie, fra han var spæd. Ved adoptionen fik

adoptivforældrene via plejemoren overdraget nogle ting, blandt andet et brev, hvor den biologiske mor, Sanne, tydeligt tilkendegav, at hun gerne ville have kontakt med sin søn, og at han altid kunne kontakte hende i fremtiden.

Gitte og hendes mand havde den holdning, at medmindre de vurderede, at kontakten ville være skadelig, ville de ikke afskære Lukas fra kontakt til sin biologiske familie. Efter sparring med deres PAS-konsulent ventede de dog godt et år, indtil de var sikre på, at

Gitte og hendes mand adopterede Lukas, da han var 10 måneder gammel.

MODEL FOTOS: DIMITROVA/PIKABAY

deres søn var i en god tilknytningsproces med dem.

„Selvfølgelig er det vigtigt for barnet, at der ikke er nogen, der forsvinder ud af dets liv, men det er også vigtigt at markere, at der er en forskel, at 'nu er det os, der passer på dig', og at få skabt en stærk tilknytning, så han kan forstå, at nu er det os, han kan regne med. Vi var som så mange andre adoptivforældre blevet rådet til at isolere os de første seks måneder og undgå, at andre havde omsorgsopgaver for barnet,“ siger Gitte og tilføjer: „Lukas havde ikke haft en kontinuerlig kontakt med sin mor, fordi han blev anbragt hos plejeforældrene kort efter fødslen. Han havde ganske vist haft samvær med sin mor, mens han boede hos plejeforældrene, men hun var én blandt mange omsorgspersoner, da han flyttede fra plejeforældrene til os.“

Frivillig bortadoption

Gitte fortæller, at det var en frivillig bortadoption, men dog også med et udgangspunkt om, at barnet ellers ville blive tvangsanbragt.

„Den biologiske mor ville ikke have, at han skulle være et anbragt barn, og selv om hun løb den risiko, at hun ikke kunne have kontakt med ham, ønskede hun ikke, at han skulle risikere at blive kastebold mellem plejefamilier. Han var et ønskebarn for hende, og hun havde ønsket at beholde ham, og hun har virkelig haft hans tarv i fokus i de valg, hun har truffet,“ fortæller Gitte.

„Det var i hvert fald en lettere overvejelse for os, fordi han var frivilligt bortadopteret, frem for hvis han havde været tvangsfjernet. Hvis det er en tvangsfjernelse, er der jo den overvejelse: Hvad er det egentlig, der er på spil? Vi vidste jo godt lidt om, hvem moren var, og derfor var det måske en lettere beslutning at træffe hende. Vi har nogle venner, som har været ude for, at de biologiske forældre har forsøgt at bortføre barnet, mens det var hos plejefamilien. Så overvejer man det nok en ekstra gang.“

„Man vil jo gerne beskytte sine børn og deres historier, men jeg synes ikke desto mindre, at flere burde overveje, om det ikke kunne være positivt for deres børn at have kontakt til deres oprindelse,“ siger Gitte.

Du sagde, at i udgangspunktet havde I den principielle holdning, at I gerne ville have kontakt, men at det kom an på omstændighederne. Hvad kunne have fået jer til at vælge det fra?

„Ja, det kunne have været, hvis det for eksempel havde været en, der var aktiv stofmisbruger. Det ville jeg synes var svært, fordi det ville skabe så stor ustabilitet. Hvis det var en meget ustabil kontakt i det hele taget, ville vi forsøge at undgå det.“

Genkendelse

Samværet med Lukas' biologiske mor blev etableret – eller genoptaget, om man vil – da han var knap to et halvt år gammel.

Den første kontakt til den biologiske mor var skriftlig. Gitte og hendes mand skrev til Sanne, at hvis hun havde lyst, kunne hun kontakte dem via plejeforældrene, og så kunne de arrangere at mødes. Og det første møde kom faktisk til at foregå hos plejeforældrene, hvor Lukas havde boet.

„Han kunne helt tydeligt huske stedet og deres hund og alt muligt,“ fortæller Gitte.

Adoptivfamilien kom og var der en times tid, før Sanne kom. Lidt senere kom en slægtning fra hendes familie, som også kendte Lukas.

„Vi havde sagt ja til, at de begge to kunne komme, også for at Sanne havde en, der kunne støtte hende. Det viste sig, at en af Sannes styrker er, at hun selv er rigtig glad for at lege, og hun havde virkelig let ved at skabe en legesituation for Lukas og være sammen med ham. Og så havde hun en masse gaver med. Hun havde også gaver med til vores datter. Det var utroligt omsorgsfuldt.“

Gitte fortæller, at det tydeligvis var svært for Sanne.

„Det var også svært for os, men det var selvfølgelig især rigtig svært for hende. Og bagefter kunne man også mærke på Lukas, at han var meget træt. Og sådan er det også i dag. Han falder typisk omkuld og sover i halvdelen time, når de har været sammen. Så er han helt udmattet.“

Der gik altså omkring halvandet år fra adoptionen, til samværet med den biologiske mor blev genoptaget. Alligevel var det tydeligt, at han godt kunne kende hende. Gitte mener, at det skyldes, at de har haft billeder og talt om hende undervejs og også talt om, at de skulle mødes med hende. Gitte var faktisk ikke overrasket over, at Lukas kunne huske Sanne trods pausen i samværet.

„Vi har jo masser af billedmateriale fra hende, som vi brugte. Så jeg tror, det har været med til at understøtte, at han kunne huske hende. Og vi blev ved med at fortælle og sætte ord på, hvad det var, der var sket for Lukas. At han først havde været sammen med Sanne, og at hun gerne ville passe på ham, men kommunen havde sagt, at det kunne hun ikke. Og så kom han til plejeforældrene Mette og Mads og blev passet. Det har været en del af hans historie, at Sanne også var der.“

Naturlig ting i hans barndom

„Der var ingen tvivl om, at det var virkelig svært for Sanne den første gang, vi mødtes. Især da vi skulle gå igen, var det meget hårdt for hende. Jeg kunne godt se, at det var meget svært

for hende at sige farvel. Men vi gik jo så, og vi havde aftalt, at vi skulle ses igen om tre måneder.“

„Vi havde fra starten lagt os fast på, at vi gerne vil gøre det hver tredje måned. Og det skal være sådan et kendesamvær. Så kan man jo se, når han bliver ældre, hvad han har lyst til. Og vi har syntes, at det har været vigtigt, at det blev etableret relativt tidligt, og at det også var os, der besluttede det, så det ikke skulle være noget, han selv skulle stå og bøvle med som teenager – om han skulle eller ikke skulle. Det skulle være en naturlig ting i hans barndom, at han kendte Sanne og hendes familie i et eller andet omfang, og vidste, hvem de var, og hvad det var, han kom af.“

Gitte og hendes mand syntes desuden, at det var naturligt, at de som forældre tog beslutningen om samvær frem for at vente, til han eventuelt selv kunne tage initiativ til kontakt.

„Man bestemmer jo i forvejen alt muligt over sine børn, og det, at man ikke vælger samvær, er også et valg,“ siger Gitte.

Åbnede deres hjem

Familien har selv arrangeret og besluttet rammerne for samværet – det er ikke gået igennem myndighederne. Samværet foregår hos nogle slægtninge til den biologiske mor. De er til stede under samværet, men holder sig mest i baggrunden.

„Eftersom det er i deres hjem, ser de Lukas og taler med ham, og vi taler også om, hvordan de er i familie med Lukas og fortæller ham, at de holder af ham,“ siger Gitte.

Gitte fortæller, at det var en af de store overvejelser på forhånd, hvor ofte de skulle ses, og hvordan man kunne skabe nogle gode, hyggelige rammer omkring samværet, hvor de samtidig som adoptivfamilie kunne opretholde anonymitet. Det var også noget, de brugte deres PAS-rådgiver til.

„Det var vigtigt for os, at vi kunne skabe trygge rammer. Jeg er meget kritisk over for ideen om at etablere samvær, uden at adoptivforældrene er der. Vi skal være der, når børnene skal noget svært. Vi ville også gerne undgå, at det foregik i et officielt samværslokale. Og skiftende sommerhuse

synes vi også ville være lidt ærgerligt. Jeg synes, at man virkelig skal tilstræbe at finde en løsning, hvor man kan skabe en ramme at mødes i, som er relativt stabil. Det er klart en fordel for barnet, at det er genkendeligt. Og jeg er utroligt taknemmelig over for Sannes slægtninge, som har stillet sig til rådighed i forhold til at hjælpe med den ramme,“ siger Gitte.

Samvær til glæde

Gitte er ikke i tvivl om, at Lukas kan mærke, hvor særlig han er for sin biologiske mor, og at det giver ham noget.

„Ud over at vi synes, det principielt er en rigtig beslutning, mener jeg, det helt overvejende er til hans glæde, at vi har kontakt, og at han har samvær.“

Hvordan kan I mærke, at det betyder noget for ham?

„For det første er han glad, når han skal derned. Og han er også glad, når han fortæller om, hvordan det så har været at være sammen med Sannemor, og hvad de har lavet og sådan noget. Så det er noget, der er knyttet sammen med positive følelser. Og så er hun jo også meget overstrømmende i sin kærlighed til ham, og det kan han mærke. Han kan mærke, at han er noget særligt for hende. Det er der simpelthen ikke nogen tvivl om, og der er heller ikke nogen tvivl om, at hun også er noget særligt for ham. Og det er jo selvfølgelig også noget, man kan se, når de er sammen – at han synes, hun er sød, og at det er sjovt at lege med hende.“

„Nu skal han se hende igen om 10 dage, og det taler han om: ‘Jeg skal snart se Sannemor. Så skal jeg lege med Sannemor!’ Det glæder han sig til. Det er positivt for ham.“

Modsattede ønsker

Gitte forklarer, hvorfor det er vigtigt for dem, at samværet foregår i en fast kadence – fire gange om året.

„Der er ikke nogen tvivl om, at Sanne faktisk gerne ville have, at det var oftere, men for os er det også noget med, hvad vi kan få til at fungere i praksis, så længe det er os, der skal facilitere samværet. Vi synes, det har været en fordel, at det har været en klar aftale, så hun ikke er udleveret til os i noget med, at vi skruer op eller ned for det, afhængigt af om det nu

går godt eller dårligt. Også fordi det har fyldt meget for hende, at hun blev bekræftet i, at hun gjorde det godt, når hun var sammen med ham. Og dér synes jeg også, at det er værdifuldt at sige: ‘Du gør det rigtig godt. Det er ikke det, det handler om. Det er, fordi vi vurderer, at det er det rette niveau for Lukas og for os som familie’. Vi har også vores ældste barn at tage hensyn til.“

„Jeg tror, det hele tiden er et tema for Sanne, om vi synes, hun gør det godt nok, og om det kunne få konsekvenser for, om hun så får mulighed for at se ham. Vi prøver hele tiden at sætte ord på det og sige, at Lukas er så glad for at se hende, og selv om han bliver træt, og det kan være svært for ham, så er det rigtig godt for ham at se hende, så det skal hun ikke være bekymret for. Men det er en meget fundamental usikkerhed hos hende, og jeg tror næsten, at det er ligegyldigt, hvad vi siger, så vil den usikkerhed være der, fordi det er noget, der er så vigtigt for hende. Og det er også derfor, jeg tror, at det er rigtig vigtigt, at vi holder fast i den her kadence med, at det er fire gange om året, og at vi hverken sætter det op eller ned, så hun på sigt får en tryghed i det.“

Ikke overvåget

„Der er alt muligt i samværet, der er fint, men der sker også nogle gange det, at Lukas er vred, især på mig, efter samværet. Det tror jeg handler om forskellige ting. En enkelt gang kunne jeg forstå på ham, at Sanne nok havde sagt, at jeg ikke var hans rigtige mor. Og han så rigtig ked ud af det,“ fortæller Gitte. „Så sagde jeg til ham: ‘Lukas, det skal du ikke være bekymret for. Sanne er din rigtige mor, og jeg er din rigtige mor. Vi er mor på forskellige måder’. Det er jo også en anledning til at tale om, hvad det vil sige at være ‘rigtig’ mor,“ siger Gitte.

„Man skal være forberedt på, at vi skal være de voksne i relationen, både i forhold til ham og i forhold til hende. Man kan være med til at oversætte nogle af de ting, der foregår, men vi har jo ikke adgang til det hele. Vi sidder måske i stuen, og så kan det godt være, at Lukas og Sanne leger noget af tiden på et værelse. Det er jo ikke et overvåget samvær. Jeg har helt tillid

til, at det kan de godt. Det betyder selvfølgelig, at der er nogle gange, hvor vi ikke ved præcis, hvad der bliver sagt. Men jeg synes, at det er en del af det. Der skal være plads til, at de har deres egen relation.“

Mange ubekendte

Gitte vender tilbage til spørgsmålet om, hvad det er, man lægger vægt på i beslutningen om, hvornår man skal etablere samværet.

Hun fortæller, at det i deres tilfælde spillede en rolle, at Lukas havde været i hænderne på så mange forskellige omsorgspersoner hos plejemoren. Han havde ganske vist en relation til sin biologiske mor, men ikke som en primær omsorgsperson. Hun havde jo kun været der meget kort tid og havde ikke nødvendigvis passeret ham mere end nogle af naboerne eller andre babysittere. Derfor var det vigtigt for Gitte og hendes mand, at Lukas følte sig helt sikker på, at det nu var dem, der var der, og at han kunne regne med dem.

„Men jeg tænker egentlig også, at der faktisk er modsatrettede hensyn, og jeg tror ikke, at der nogen helt indlysende rigtige valg. Jeg kan da sagtens se det skønne i ideen om at fortsætte samværet, så der ikke havde været en forskel for ham i samværet med sin biologiske mor fra plejefamilien og til os. Samtidig er det med at integrere et nyt barn i ens liv og at etablere tilknytning en lang proces. Det handler jo også om, at man selv følelsesmæssigt skal være et sted, hvor man har nok overskud til, at ens egne usikkerheder ikke kommer til at stå i vejen for deres relation,“ mener Gitte.

„Og der er jo utrolig mange ubekendte: Havde vi nu vidst, at Sanne var så fin i forhold til at kunne lege med ham, og at det var sådan en meget positiv relation, så havde det måske været lettere at gøre det tidligere. Men det ved man jo ikke. Vi havde ikke mødt hende, og det er svært at vide, hvad man går ind til. Og den beskrivelse, vi havde fået af hende, var også mere problematiserende, end jeg oplever, at hun i virkeligheden er i relationen til ham. Det er klart, at hun aldrig havde kunnet etablere et stabilt børneliv omkring ham. Det er der

simpelthen ikke nogen tvivl om. Jeg betvivler slet ikke, at det er hensigtsmæssigt, at han er blevet bortadoperet. Men jeg vil ikke desto mindre anerkende, at hun er sød og omsorgsfuld, når hun er sammen med ham, og at det er et positivt samvær for ham.“

Den ældste datter

Den ældste datter er nogle gange med til samværet, men det foregår typisk i hverdagen, og det gør det lidt lettere, at det er noget, der foregår, mens hun er i skole.

„Det har da også fyldt noget for hende og rejst nogle spørgsmål for hende,“ siger Gitte. „Vi har i forvejen talt meget med hende om den del af hendes historie, som vi kender, og om, at hun nok har en mor i sit fødeland, som savner hende. Samtalerne om,

hvordan de er kommet ind i verden, har været vigtige i forhold til begge børn.“

Det er endnu ikke lykkedes at finde datterens oprindelige familie, selv om de har forsøgt. Familien overvejer at tage tilbage til oprindelseslandet og tage til det område, hun kommer fra, for at se, hvad de kan finde frem til.

Gitte tænker, at det, at de har etableret kontakt med Lukas' mor, er en helt konkret måde også at vise deres datter, at det med, at man godt må have lyst til at se sin biologiske familie og savne dem, ikke kun er noget, de siger, men også noget, de mener. ■

Alle navne i artiklen er opdigtede, men den interviewede adoptivmors identitet er redaktionen bekendt.

Lukas kan mærke, at han er noget særlig for sin biologiske mor, og det betyder noget for ham.

MOBILFOTO: JUSTA MONSTER/KARAV

Samvær som

Magasinet Adoption & Samfund har talt med Anita Berner, psykolog og faglig leder af Ankestyrelsens adoptionsforberedende kurser og PAS-ordning, om en *ny bedste praksis* med hensyn til kendskab, kontakt og samvær mellem et adoptivbarn og dets biologiske familie. Kan man tale om opbrud i den mangeårige tradition for anonymitet og skarp adskillelse af adoptivfamilie og biologisk familie? Og kan man ligefrem se konturerne af en ny familieform?

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Samtalen tager afsæt i den tanke, at vi er på vej til at få en ny familietype foruden de 37 typer børnefamilier, Danmarks Statistik i forvejen har opgjort: en adoptivfamilie, hvor de adopterede børn har kontakt med deres biologiske familie, og hvor de voksne forældre(par) samarbejder.

„Jeg vil vove den påstand, at den 38. familietype allerede eksisterer,“ svarer Anita Berner prompte og fortæller, at de på Ankestyrelsens adoptionsforberedende kurser har arbejdet med den tankegang i et stykke tid. „Tanken om en 38. familieform er allerede etableret, i hvert fald hos os fagprofessionelle, og vi har også konkrete eksempler på familier derude, der praktiserer det. Du slår ned lige dér, hvor vi alle skal udvikle os, og vi skal også have de kommende adoptanter med – men hele tiden have barnets bedste for øje.“

Anita Berner understreger samtidig, at der er masser af nuancer i problemstillingen.

„Der er situationer, hvor åbenhed og kontakt er en rigtig god idé, og andre situationer, hvor samvær kan være decideret skadeligt og måske retraumatiserende for barnet. Jeg er optaget af, at det skal være samvær, der lægger op til *kendskab* og ikke *tilknytning* til de biologiske forældre, når vi taler om tvangsbortadoption, hvor vi går ud fra, at biologiske forældre ikke evner adækvat kontakt med

barnet. Hvis alting er foregået rigtigt i systemet, så de biologiske forældre reelt ikke har forældreevne, så skal der ikke skabes *tilknytning* til biologiske forældre i psykologiske forstand, men biologiske forældre kan snarere blive en slags besøgsven af huset, eller hvordan det nu kan komme til at se ud. Men det er uden tvivl godt med en eller anden form for åbenhed og kontakt, hvis de biologiske forældre kan og vil. Der kan være tale om den type af åbenhed, hvor man har en slags følgeskab af de biologiske forældre, og at barnet dermed har kendskab til de biologiske forældre og sin egen historie.“

Vi ved jo, at det at kende sine biologiske forældre, når det er en mulighed – og det er det ofte i Danmark – er godt for barnet.

To tendenser

Anita Berner fortæller, at hun og kursuslederne på de adoptionsforberedende kurser har undret sig over, at der tilsyneladende findes to helt forskellige tilgange til åbenhed

og kontakt hos adoptivforældre: „I internationale adoptioner gør mange forældre utrolig meget for at hjælpe deres børn med at finde deres biologiske ophav og finde informationer om, hvad der er sket med de familier, der bor så utrolig langt væk i et andet land. Så vi har undret os over, at det virker som om, at der har været en modsatrettet tendens blandt ansøgere til national adoption: at der for dem er en tilbøjelighed til, at det gælder om at værges sig mod og undgå samvær. Det er som om, at det gælder om at få sikkerhed for, at de biologiske forældre ikke kan komme og forstyrre, og at det gælder om at vinde retssagerne. Det er, som om det er en frygtsituation for adoptanterne.“

Anita Berner påpeger i øvrigt, at netop systemet med retssagerne lægger op til en kamp, som er kontraproduktiv i forhold til det psykologisk bedste for barnet.

„Vi ved jo, at det at kende sine biologiske forældre, når det er en mulighed – og det er det ofte i Danmark – er godt for barnet. Det er simpelt hen godt for barnets identitetsudvikling med kendskab. Det er jo også det, de adopterede fortæller os, når de er blevet voksne og kommer til os i PAS-rådgivningen – at de søger vished.“

„Udgangspunktet er ofte, at familierne starter med bare at ville have et barn selv. De kan ikke overskue andet

ny norm

og vil bare være en almindelig familie. Men det er ikke er det, der egentlig er barnets bedste. Barnets bedste er derimod at hjælpe adoptanterne til at kunne forstå og acceptere, at det er vigtigt for barnet at kende sit ophav, når det er muligt,” siger Anita Berner.

Er det for skarpt stillet op at spørge, om man i virkeligheden er egnet til adoption, hvis man ikke kan rumme, at et adoptivbarn også har en anden familie?

„Det giver god mening, at du spørger på den måde, og det er også et meget direkte spørgsmål. Jeg vil sige, at det jo typisk er sådan, familierne starter. Vores professionelle opgave er at hjælpe dem videre til at se, at det er ikke det bedste for det barn, de får, og de bevægelser skaber vi relativt let. Spørgsmålet er så, om familierne lukker sig igen, når de får barnet og indgår i en retssag. Det er jo en anden ting. Men vi går faktisk så langt, at vi spørger: ‘Kan I forestille jer at gå uden om en retssag og med det samme sige, at de biologiske forældre kan få samvær med jeres barn? Vi spørger: ‘Hvad gør det ved dig som kommende adoptant, at jeg spørger sådan? Hvad vækker det i dig af modstand eller lyst til at få det til at fungere?’ Vi går så langt, fordi vi ved, at hverken adoptanter eller barn går upåvirkede gennem den proces, at der kører en retssag. Det er et enormt pres, som ligger på den nye familie, mens de samtidig skal prøve at blive hinandens. Bare det, at retssagen kører, er skadeligt for barnet og familien. Og vi fagfolk holder jo hele tiden øje med barnets udvikling,“ fastslår Anita Berner.

Retssag eller samvær

Anita Berner mener, der kan være flere forklaringer på, at adoptanterne vælger at gå ind i en retssag frem for at indvillige i samvær.

Anita Maj Berner er autoriseret psykolog og har siden 2014 været faglig leder af Ankestyrelsens PAS-ordning og de adoptionsforberedende kurser, fase 2.

„For det første bliver retssagerne etableret stort set med det samme, så familierne dårligt når at få fat i den biologiske familie, inden der står en advokat og vil indlede en retssag.“

„For det andet – og det må vi ikke glemme – når vi taler tvangsadoption, findes der biologiske forældre, der har voldsdomme; vi har biologiske forældre, der er misbrugere og bor på gaden, og vi har biologiske forældre, der er psykisk syge i en grad, så de ikke har noget at tilbyde barnet i

kontakten, med mindre at der bygges en god og stærk ramme op for barnet ved et samvær, hvor de biologiske forældre accepterer, at andre sætter rammen for, hvad der skal foregå, hvor længe og hvor ofte. Og her kræver det virkelig ‘sin mand’ at sige: ‘Vi etablerer samvær uden om en retssag.’ For hvor skal det samvær foregå? Er der nogen i systemet, der så siger: ‘Det kan I da så gøre på neutral grund her hos os.’ Og så ved vi også, at hvis der ikke er en tryghedsperson, der skaber den

aktuelle tryghed i samværet, så er det ikke godt for barnet.“

Anonymitet besværliggør samvær

En ting, som gør gennemførelsen af samvær kompliceret, er kravet om, at adoptionerne skal være anonyme.

„Det vil sige, at biologiske forældre og adoptivforældre ikke skal møde hinanden i forbindelse med samvær, og jeg har hørt, at der var lagt op til, at barnet sendes ind til de biologiske forældre uden adoptivforældre, men med en samværskonsulent, der også er fremmed. Dog kan det også bare være et uigennemtænkt forslag, der har cirkuleret, og jeg har ikke hørt, at det har været praktiseret. Og det er der ikke noget barn, der kan tåle,“ siger Anita Berner, som mener, at der stadig er en masse åbne spørgsmål: Hvor skal samværet foregå? Og på hvilke præmisser? Skal vi ophæve anonymiteten, så parterne for eksempel kan mødes hjemme hos adoptanterne? Hvad hvis det er misbrugende, psykisk syge eller voldelige forældre?

„Så det med at sige: ‘Hvorfor går I ikke bare uden om retssagerne?’ Det er heller ikke altid at passe på barnet,“ konstaterer Anita Berner.

Hun ser en ressource hos den plejefamilie, som barnet har boet hos og kender godt.

„Tænk, hvis systemet kunne støtte op om, at barnet og biologiske forældre kunne få samvær der, hvor barnet har været vant til at have samvær med sine biologiske forældre. Måske kunne også adoptivforældrene være med til et sådant samvær, hvor plejefamilien med sin faglighed kunne være centrum, og alle parter måske kunne finde tryghed.“

Anita Berner mener, at det gælder om at få øje på, hvad der kan lade sig gøre i hver enkelt tilfælde.

„Hvis bare der er et sted, man kan sende post hen, kan man jo sende fotos eller sende det via Familieretshuset, hvis man skal beskytte sin adresse. Man må altid kunne finde en eller anden form for åbenhed, som må kunne gå begge veje og også benyttes, hvis biologiske forældre har noget, de vil give til barnet eller breve, der skal læses op. Åbenhed går vi efter, men det skal være en åbenhed, hvor barnets grundlæggende behov bliver imødekommet, hvis det har haft en problematisk tid med de biologiske forældre. Så nuancerne er mange.“

Hører ikke budskabet om samvær

„Med udgangspunkt i barnet skal vi søge at få adoptanterne til bedst muligt at være i stand til at støtte

deres barn i at kende til eller at mødes med de biologiske forældre.“

Når du siger, at dét er målet, kan det undre, at det nogle gange mislykkes fuldstændig. Nogle adoptanter siger, at samvær med de biologiske forældre nærmest ikke blev berørt som en realistisk mulighed på kurserne, og at det først stod nævnt langt omme bag i det trykte kursusmateriale.

Anita Berner har også hørt dette synspunkt i medierne, og hun tænker tre ting om det:

„Ét: Disse adoptanter har måske været på kursus, inden vi egentlig begyndte virkelig at fokusere på national adoption. Det er dog usandsynligt, for det går rigtig hurtigt, når man er på listen. To: Jeg kan ikke genkende billedet, for vi har meget fokus på det. Det fylder virkelig meget, og det skal fylde meget, for det er meget, meget væsentligt. Og tre: Der er et psykologisk aspekt. Det er meget forskelligt, hvad kursisterne faktisk hører af det, der bliver sagt. Måske er der nogle, der hører det, de vil høre. Måske er der nogle, der hører det, de kan høre. Måske er der nogle, der hører det, de er klar til at høre. Så vi er meget optaget af at få fat i dem og få dem til at dele fra deres indre, for at de ikke bare hører noget eller ikke hører

Der er situationer, hvor åbenhed og kontakt er en rigtig god idé, og andre situationer, hvor samvær kan være skadeligt for barnet.

FOTO: MARIJONHORN/PIXABAY

noget, men også får det ind og får det vendt og bearbejdet.“

Da man kan forvente en vis psykologisk 'selektiv hørelse' hos adoptanterne på kurserne, får de desuden udleveret et trykt materiale, *Klar til adoption*, som de kan læse før, under eller efter kurset. Anita Berner forklarer, at *Klar til adoption*, som fylder cirka 110 sider og har været løbende opdateret gennem årene (senest juli 2024), omtaler kontakt og samvær med de biologiske forældre flere steder, men emnet har ikke et kapitel for sig selv.

Anita Berner fortæller, at det er planen at redigere materialet i sommerens løb, så der fremover fokuseres på national adoption (så længe der er lukket for ansøgninger til international adoption). Anita Berner siger også, at omdrejningspunktet for kurset og materialet *Klar til adoption* er den betydning, det har for et barn at miste sine forældre (og siden sine plejeforældre eller andre omsorgspersoner) uden at have en modenhed til at klare det og samtidig skifte miljø – om det er nationalt eller internationalt.

Tilknytning, kontakt og kendskab

Jeg vil gerne høre om dit syn på forskellen på tilknytning og kontakt, kendskab eller følgeskab. Adoptanter og psykologer bruger ofte tilknytningsbegrebet som argument for, at barnet ikke skal møde de oprindelige forældre.

„Og det er et godt argument. Det er klart, at biologiske forældre kan skade deres barn ved samvær alene, hvis barnet får genoplivet noget fra tidligere, der ikke har været godt. Og det er jo udgangspunktet ved især tvangsbortadoptioner. Der er stor viden om dette fra plejebørn, og herfra ved man også, at børnene godt kan have et *kendesamvær* eller en *kendekontakt*. Man ved også, at nogle børn kan reagere kraftigt efter et samvær, men modsat er der alle de situationer, hvor det godt kan lade sig gøre at lave et meningsfyldt samvær med biologiske forældre. Det skal også med!“

„Barnet har godt af at kende sin biologiske familie, hvis den biologiske familie med eller uden støtte er i stand til at være noget for barnet. Barnet skal have en tryghedsperson

med sig og være trygt undervejs. Hvis barnet bliver efterladt i stress og ængstelighed ved at stå alene i en fremmed situation, samtidig med at det bliver belastet med noget, der har at gøre med, at det ikke er blevet mødt adækvat af sine forældre på et tidlige tidspunkt i sit liv, kan det være en ny potentielt traumatisk hændelse for barnet. Det må vi beskytte det mod.“

Anita Berner mener, at det er en forudsætning, at forældrene har noget at byde på, selv om barnet har en tryghedsperson med. Og der skal være støtte til, at samværet bliver gennemført på en måde, så det, forældrene kan, har mulighed for at komme til udtryk. Forældrene kan have de bedste intentioner, men skal måske have hjælp til at læse barnets signaler.

Barnet har godt af at kende sin biologiske familie, hvis den biologiske familie med eller uden støtte er i stand til at være noget for barnet.

„Det er jo en typisk ting, at forældre, der – når de får fjernet et barn til pleje eller bortadoption – ikke kan regulere sig i forhold til barnet. Og det er potentielt skadeligt for barnet. Derfor er det ultimativt vigtigt at skabe en ramme, hvor der er en tryghedsperson med, der kan regulere barnet og passe på det og samtidig regulere de biologiske forældre, så de er til stede på en måde, som barnet kan tåle, og hvor barnet kan se dem an i eget tempo.“

Ifølge Anita Berner har alle tvangsbortadopterede børn altid brug for tryghedsperson og beskyttelse i samværet.

„Hvis barnet ikke har brug for beskyttelse, så skulle det ikke have været tvangsfjernet fra starten af, og så har vi lavet en fejl i systemet, vil jeg påstå – medmindre forældrene har udviklet sig siden tvangsfjernelsen. Men hvis de har udviklet sig så meget, at de kan være sammen med

deres barn uden en tryghedsperson, så er der vist også begået fejl i systemet. Som jeg forstår det, skulle dette barn så været blevet i plejefamilien. Men det her er lovgivning, og jeg er psykolog.“

„Men når det er sagt, vil jeg medgive, at det jo selvfølgelig netop *kan* lykkes, og at det *skal* lykkes, og at vi for eksempel skal hjælpe en supernervøs og stresset biologisk mor til at få et ordentligt samvær med sit barn. Det er dét, der er opgaven. 'Tag det roligt og vent, til han kommer over til dig' osv. Den hjælp skal hun jo have.“

Anita Berner fortæller, at der er et par eksempler på adoptivfamilier, der har afholdt samvær i deres eget hjem, og nogle PAS-konsulenter er begyndt at tale om de psykologiske fordele ved at etablere samvær i deres praksis.

„Og så har vi også tanker om, at plejefamilierne er det oplagte sted at gøre det, for der er en tryghedspersonen for både de biologiske forældre og for barnet. Og det er samtidig et neutralt sted. Så det er genialt at gøre det der, men kommunerne vil, så vidt jeg ved, ikke betale for det. Dog er der nogle plejefamilier, der gør det frivilligt.“

Anonyme adoptioner

Hvorfor er det ikke ganske enkelt adoptivforældre, der er med som tryghedspersoner?

„Det er, fordi vi stadig holder fast i, at det skal være anonyme adoptioner. Og det er også OK i nogle tilfælde, men ikke nødvendigvis alle,“ mener Anita Berner.

Hun har også hørt flere andre røster tale om, at det med de lukkede, anonyme adoptioner ikke går i fremtidens adoptioner i Danmark.

„Og hvis alle adoptioner bliver åbne adoptioner, er det oplagt at sige, at adoptivfamilien skal gå ind og være tryghedspersoner, eller det kan være en person, som barnet kender godt qua adoptivfamilien og er trygt ved, for eksempel en moster eller onkel. I stedet for en tredje, ukendt samværsperson kan adoptivforældrene vælge en kendt tryghedsperson, som kan være med i samværet.“

Anita Berner mener, at det er meget vigtigt at forholde sig til, hvad barnet kan tåle.

„Når barnet flytter fra plejefamilien, som det har knyttet sig til i en eller anden udstrækning, til adoptivfamilien, så får det et brud nummer to, som potentielt reaktiverer det første traume: adskillelsen fra de biologiske forældre. Her skal det nu møde sine adoptivforældre og være tættere og tættere med dem. Hvornår kan barnet i denne situation så tåle at se de biologiske forældre igen? Hvornår vil det være en positiv forstyrrelse for barnet, og hvornår vil det være en negativ forstyrrelse? Der kan jo tales om, at tid er en faktor, altså at barnet skal nå en eller anden ro hos adoptivforældrene, inden det skal have genoplivet det, der angiveligt har været traumatisk hos de biologiske forældre.“

Her handler det om at vise barnet, at relationer, du ikke har længere, ikke er døde. De er ikke gået tabt, de er ikke væk for evigt, som barnet måske allerede mærker, at dets biologiske forældre er.

„Det kan så være, at det får nogle til at tale imod samvær. Det hører jeg i hvert fald adoptivforældre sige. ‘Det er alt for tidligt’, eller ‘barnet er ikke tilknyttet os endnu’. Og så må man som psykolog undersøge, om det har at gøre med deres egen ængstelighed for at miste barnet, hvis det ser sine biologiske forældre, eller om de reelt kan have blikket på barnet og mærke barnets behov. I den balance er det jo psykologernes opgave at hjælpe med at støtte forældrene i at finde ud af, hvad der så er det rigtige. Er det nu tid til at gå ind i et positivt samvær med de biologiske forældre? Eller mærker forældrene rigtigt? For vi må se i øjnene, at vi ikke kan udelukke, at biologisk samvær kommer for tidligt. Så er der nogle, der siger, at det skal

være, når barnet bliver voksent og teenager. Den linje er jeg ikke med på. Men jeg er med på, at når barnet står i et brud igen efter plejefamilien, så bliver vi simpelthen nødt til at sikre, at barnets nervesystem er kommet i ro.“

Traumatisering og retraumatisering

Anita Berner pointerer, at hvis de biologiske forældre har leveret traume-materiale til barnet, skal barnets nervesystem være i ro, inden det kan tåle samvær med de biologiske forældre. Men barnet kan godt mødes med plejefamilien, hvis der ikke har været noget turbulent eller traumatiserende dér.

„Her handler det om at vise barnet, at relationer, du ikke har længere, ikke er døde. De er ikke gået tabt, de er ikke væk for evigt, som barnet måske allerede mærker, at dets biologiske forældre er. Så her gælder det om at bringe noget til live inden i barnet, som det skal vide er der endnu. Og det kan det så bruge på et lidt senere tidspunkt med de biologiske forældre også og med andre senere relationer i livet. Men der er det vigtigt, som jeg har sagt mange gange, at det ikke bliver et *tilknytningssamvær* med de biologiske forældre, men et *kendesamvær*.“

Du taler om, at man skal passe på med retraumatisering – er det entydigt, hvornår noget i barnets tidligere liv har været traumatiserende?

„Det er ikke entydigt, og det er svært at sige. Hvis for eksempel forældrene ‘bare’ er dårligt begavet og ikke kan tage sig af et barn, og barnet kommer i plejefamilie med det samme, så er det en anden situation, vil jeg påstå, end hvis de samme forældre har haft barnet hjemme i en rum tid. Det er skadeligt for et lille barn, hvis det har været sådan, at når barnet har været sultent, er det blevet kildet, og når barnet har været træt, så er det blevet madet og så videre. Hvis du gør det modsatte af det, barnet har behov for, fordi du ikke kan læse dets signaler, er det i sig selv meget skadende og meget voldsomt for et lille barn, som ingen andre erfaringer har i den her verden – selv over en kortere periode. Barnet begynder at mærke: ‘Jeg er ikke til, for mine behov bliver ikke set’.

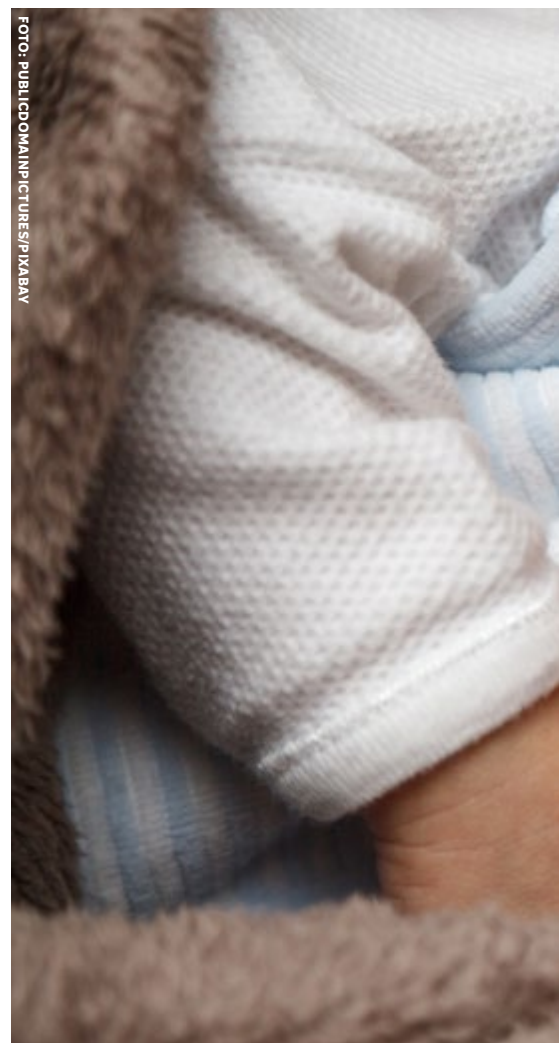

FOTO: PUBLICDOMAINPICTURES/PKABAV

Barnets første læring er: ‘Mine signaler om sult, tørst og træthed, kan jeg ikke stole på. Og dermed eksisterer jeg ligesom ikke, eller mine behov er ikke rigtige’. Det er en meget, meget voldsom start. Så kan vi tale om, hvorvidt det er nok til at blive traumatiseret. Vi siger, at det *kan* være traumemateriale, og så afhænger det af, hvad der sker hos plejefamilien og senere hos adoptanterne, om det sætter sig som et udviklingstraume eller ej.“

Skift er gift

Jeg har et andet spørgsmål, som har med tidsfaktoren at gøre. Ud over at man siger mod at foretage adoptionen så tidligt som muligt, lader det til, at barnet ofte bliver flyttet fra det ene sted til det næste ud fra juridiske, bureaukratiske og økonomiske hensyn – hvor lang tid de forskellige procedurer tager, og hvad de koster osv. Ville det ikke være bedre, at tempoet styres af barnets behov og udvikling? For eksempel kunne det måske være

Et lille barn har brug for, at dets signaler bliver læst rigtigt – at forældrene kan se, hvornår det har brug for mad, søvn eller en ren ble.

bedre at lade barnet blive lidt længere hos en plejefamilie frem for at flytte det midt i en sårbar periode.

„De lovgivende personer i Danmark har sådan set lyttet til os psykologer og andre, der siger, at det er vigtigt at komme til sin blivende familie så hurtigt som muligt. Men det modsiger synspunktet om, at hvis barnet får tid til at få en tryk tilknytning i en plejefamilie, har det bedre forudsætninger for at klare en ny tilknytning. Barnet har en tilknytningsadfærd, der starter fra fødslen og bliver ved mange år, men der er en vigtig tilknytningsadfærd de to første år. Hvis et barn er trygt tilknyttet og så bliver bortadopteret, har det barn gode udviklingsmuligheder – men sorgen over tabet af de trygge tilknytningspersoner vil være overordentligt stort. Og så er vi tilbage ved, at det er vigtigt, at barnet bliver ved med at have kontakt til sin plejefamilie,“ siger Anita Berner.

„Tilknytningen styrkes, jo længere tid der går hos plejeforældrene. Så

det taler på sin vis for, at barnet skal komme hurtigere til adoptivforældrene. Men vi ved også, at bruddet med omsorgsgiverne er drøn alvorligt. Og man kunne godt tænke sig, at hvis barnet bliver to år hos plejeforældrene, så har det opnået en ro fra det første brud og bliver måske bedre i stand til at kunne klare det næste brud. Man kunne også tale om, at barnet måske har en lidt større modenhed som toårig til at skifte igen. Så det kan vendes og drejes på flere måder.“

Problemet er så, at barnet ved bruddet med plejefamilien risikerer at miste de personer, fordi der ikke er tid og penge til at opretholde kontakten, medmindre plejefamilien gør det gratis.

„Hvis du spørger til min faglighed, vil jeg sige, at hvis barnet er kommet hos nogle dygtige, kompetente plejeforældre, der ønsker at adoptere barnet, hvorfor udsætter vi så barnet for at skifte til en anden adoptivfamilie? Det

her er sagt alene ud fra en psykologisk vinkel. Skift er i alle tilfælde gift.“

Når plejefamilier får afvist deres ansøgning om at adoptere, kan det skyldes kriterier som for eksempel alder, men ifølge Anita Berner skal man alligevel bestrebe sig på at overveje, hvordan man undgår skift, og det mener hun også i høj grad sker i systemet.

„Skift er gift for barnet, psykologisk set. Så det er i barnets tarv at blive hos plejeforældrene, hvis det er muligt med alle de hensyn, der også skal tages i systemet.“ ■

Læs mere

Ankestyrelsens adoptionsforberedende kurser: ast.dk – søg på ‘adoptionsforberedende kursus’.

Ankestyrelsens rådgivning for adopterede og adoptivfamilier: ast.dk – søg på ‘PAS-rådgivning’.

Adoption uden mystik

En anonym adoptivmor fortæller her om sine og familiens erfaringer med kontakt med sin søns biologiske mor.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

I familien er der tre børn, hvoraf det ene barn er nationalt adopteret og teenager i dag. Mor fortæller: „Hans biologiske mor, som har nogle medfødte udfordringer og var meget ung, da hun blev gravid, skulle vælge mellem adoption og plejefamilie – og valgte adoption. Vi var godkendt til at adoptere ham, og han var hos os helt fra starten efter moderens ønske. Vi havde dengang ét barn og havde i et stykke tid forsøgt at blive gravide igen uden held. Efter adoptionen kom lille-søster, så vi nu har tre børn.“

Hvordan opstod den tanke, at der skulle være kontakt til hans biologiske mor?

„Jeg tror, at både vi og moderen ønskede det fra starten. Andre steder i verden er åbne adoptioner jo mere almindelige. Jeg kan også huske, at min mand og jeg så ‘Spørløs’ og blev meget rørt over, hvor svært det var for de adopterede ikke at vide, hvad de kom fra og hvorfor. Ikke at kende så stor en del af deres identitet. Så for barnets skyld ønskede vi en åben adoption, men jeg havde det også selv bedre med at vide besked. Jeg fik mulighed for at se moderen med egne øjne og så, at hun ikke kunne tage sig af et barn. Der var ikke blevet taget nogen beslutninger på usikkert grundlag. Og hun ville jo gerne følge

ham – hvilket jeg udmærket godt forstår.“

Hvordan har kontakten konkret udspillet sig?

„Vi lavede fra starten en aftale om at ses tre gange om året. De fleste gange har det været et par timer, hvor vi har besøgt hende, eller hun har besøgt os. Nogle gange er vi taget på en udflugt sammen, for eksempel i zoo. Efter besøget har jeg sendt nogle billeder, så hun har dem.“

Har det ændret sig eller udviklet sig over årene?

„Da han var lille, var det jo meget med at sidde på gulvet og kigge eller lege. Senere fungerede det bedre at tage på tur sammen. For at være ærlig, har det været godt, men ikke så rosenrødt, som jeg havde forestillet mig på forhånd. For eksempel har det i perioder været svært at finde på aktiviteter, som de kunne være sammen om. Han vil gerne spille spil, men det vil hun ikke. Han spørger, om hun vil se ham på trampolinen, hun siger nej tak. Det skar mig i hjertet, og vi har prøvet så godt, vi kunne, at få besøgene til at fungere. Det er gået lidt op og ned.“

Hvad synes du, det har givet ham, at I har haft kontakt med hans biologiske mor?

„Jeg plejer at sige, at det er en adoption uden mystik. Han ved, hvor han kommer fra, hvilken mave han har ligget i, og han ved, hvorfor han ikke kunne vokse op hos hende. Han kan godt mærke, at hun ikke kan tage sig af ham. Men han er glad for hende og vil gerne kontakten.“

Har du eksempler på, hvad han har givet udtryk for omkring samværet?

„Vores søn er ikke så reflekteret, men han fortæller stolt, at han har to mødre, to morfædre osv. Han vil gerne

Samvær med sønnens biologiske mor gennem alle årene har givet en adoption uden mystik.

MODELFOTO: PHILLIPPERO/PIXABAY

samværet. Han glæder sig til, at vi skal se hende.“

Og hvad har det givet dig og din øvrige familie?

„For os har det jo også været en adoption uden mystik – vi ved, hvor han kommer fra. Vi kan også se, hvordan de ligner hinanden på mange måder.“

Hvad har dine følelser været omkring samværsordningen?

„Det har været godt, men ikke nemt. I perioder har jeg også været vældig rådvild med hensyn til, hvad jeg skulle gøre, når hun ønskede noget, vi ikke kunne eller ville honorere. Jeg gik i PAS-rådgivning en overgang, og psykologen hjalp mig med at sætte nogle grænser, jeg nok ikke selv kunne finde ud af at sætte. Senere kunne jeg bedre finde ud af at sætte grænser på egen hånd.“

Er der erfaringer, du tænker, at andre adoptanter kunne have glæde af?

„Jeg tænker, at man i udgangspunktet ikke skal være bange for kontakt. Det skal selvfølgelig være på en måde, der er god for barnet. Ikke for længe og ikke uden mor eller far. Og man skal finde en facon, der fungerer. Barnet ændrer sig jo også hele tiden med alderen. Da han var baby, var det meget naturligt, at hun kunne holde ham og sidde med ham. Da han var lille, sad vi på gulvet sammen med ham. Efterhånden som han blev en dreng med krudt i, kunne vi ikke bare sidde dér. Der skulle ske noget.“

Er jeres andre børn med til samværene? Og har de nogen reaktioner på eller meninger om det?

„Det har været lidt forskelligt, om hele familien har været med til samvær. Jo større børnene bliver, jo oftere har de andre planer, fritidsaktiviteter osv. Det har været en naturlig del af deres opvækst, at vi ser hende jævnligt.“

Hvis du skulle gøre det hele forfra, ville du så også have valgt kontakt, eller ville du have valgt det fra?

„Det var en del af pakken, og det er det stadigvæk. Jeg knuselsker min dreng, og det er en del af, hvem han er.“ ■

Moren i artiklen er anonym, men hendes identitet er redaktionen bekendt.

Adgangs- billetten i hånden

Anne og hendes mand har en datter på 18 år, hvis biologiske mor de har haft kontakt med gennem alle årene. De har aldrig været i tvivl om, at de ville bevare den kontakt, skønt den i perioder har haft mere sporadisk karakter og ikke altid har været uden udfordringer.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

„Både adoptivforældre og biologiske forældre har en plads i forældreskabet til et adopteret barn, men de har forskellige roller,“ siger Anne.

Hun konstaterer, at man i dag taler mere om, at forbindelsen til biologisk ophav ikke skal være kappet så endegyldigt, som den har været i tidligere tider.

„Så der bliver jo en større ‘treenighed’, end der tidligere har været,“ siger hun. „Og selv om man ikke har kontakt til den biologiske familie, er der jo alligevel en relation. Det biologiske ophav er et element i barnet – og dermed i barnets og adoptivforældrenes relation. Man kan ikke bare lade som om, det ikke er der, for det ligger i barnets historie, og det ligger i barnet. Og barnet vil hele tiden kunne se det på sig selv og mærke det i sig selv. Det kan i hvert fald se på sig selv, at det ikke ligner adoptivforældrene fysisk. Barnet er jo skabt ud af nogle, som ikke er os adoptivforældre. Det element kan vi ikke fjerne.“

„Selv om man ikke længere ligefrem forsøger at skjule, at barnet er adopteret, er det ikke sikkert, at man taler så meget om det,“ mener Anne. Hun er selv vokset op uden sin biologiske far og kan genkende lidt af den følelse, at man gerne vil vide noget om sin baggrund. „Min mor var ikke særlig meddelsom om, hvad der egentlig lå bag, og så begynder man at digte. Så jeg kan godt sætte mig lidt ind i, hvad det måske kan betyde, at man gerne vil have sandheden, eller man i hvert fald gerne vil vide noget.“

Og det er netop det, kontakten med den adopteredes biologiske familie kan give: adgang til en viden, som man ellers ikke ville have fået.

Negativ historie – positiv viden

„Det kan godt være, at det egentlig er en negativ historie som sådan, men den bliver jo positiv i den forstand, at vi har en større videnspulje, som vi kan trække på, når vi skal støtte vores barn i dets identitetsdannelse og spørgsmål i den forbindelse,“ siger Anne.

„Fordelen kan være den, at man får noget kontekst omkring familien, så når barnet gør sig forestillinger eller ønsker svar på noget, kan vi byde ind med nogle bidder af reel viden. Det giver jo en fordel, at vi ikke er helt blanke. Men selv om vi har et kendskab og en eller anden form for relation, så er der stadig meget, der er ukendt.“

En ting ved Anne dog: Hendes datter er bortopteret af en grund, og den grund er ikke forsvundet, og den har eksisteret lige siden.

„Lauras biologiske mor lever et socialt usikkert liv med et misbrug. Og hun har ikke været i stand til at påtage sig forældrerollen – ikke den gang og heller ikke siden. Derfor kan

kontakten også give en usikkerhed, som ikke er så positiv. Det er svært i vores tilfælde, og det har det været hele vejen, og det er det stadigvæk. Men fordelene har været, at vi har kendt til nogle ting og også delvis har kunnet spørge for eksempel om noget faktuel. Og ved at have kontakt har vi kunnet høre noget for eksempel om familiens historie og forskellige familiemedlemmer. Vi ved dermed langt mere, end man ville vide, hvis man slet ikke havde nogen kontakt.“

„Vi var slet ikke i tvivl om, at vi ville gøre alt, hvad vi kunne for, at vi havde den kontakt for vores datters skyld – for at hun kunne få en adgang til at kende sit ophav. På det tidspunkt kunne vi selvfølgelig ikke vide, hvilke oplevelser det ville give hende, men det er jo et spørgsmål om at holde adgangsbilletten i hånden og investere i, at hun har den at trække på, hvis hun på et tidspunkt ønsker det.“

Prøver stadig at passe på hende

„Vi har gennem hendes opvækst sørget for, at der var en forbindelse – at hun har adgang til sin biologiske mor, så hun kunne finde ud af, hvilken relation hun vil have. Og det har hun al

opbakning fra os til. Men stadigvæk har vi det sådan, at vi prøver at passe på hende. Hun er ikke dér, hvor hun helt selv kan passe på sig selv, men ved at have forbindelse er hun lidt forberedt på, hvad hun kan forvente. Hun har kunnet tale med hende og mærke hende, og så er det måske nemmere, hvis hun senere vil afklare nogle flere ting eller have noget mere samvær.“

„Nu er hun jo blevet voksen og har også selv taget kontakt. Det har vi faktisk været lidt nervøse ved, fordi vores datter ikke hviler godt i sig selv, og vi har jo gennem hele hendes opvækst forsøgt at sørge for, at forbindelsen var der, men at den ikke belastede hende, for der er faktisk tale om en meget umoden biologisk mor, som ikke forstår sin forældrerolle, og som ikke passer på Laura. Og så bliver det jo Lauras opgave – i takt med at hun bliver ældre – at finde ud af at passe på sig selv i den relation og sætte sine egne grænser.“ ■

Navnene i artiklen er ikke den interviewede adoptivmors og datterens rigtige navne, men deres identitet er redaktionen bekendt.

Som voksen skal den adopterede selv til at sætte sine grænser i relationen til den biologiske familie.

MODELFOTO: ENGIN AKVUR/PIXABAY

Kim og Camilla er det første forældrepar, der har fået en afgørelse om tvangs bortadoption af deres barn ophævet.

To ødelagte familier

I juli 2024 traf Vestre Landsret en afgørelse om at omstøde en tidligere dom fra byretten om tvangs bortadoption af et barn. Det er første gang, en afgørelse om tvangs bortadoption er blevet omgjort i en højere retsinstans, og efter dommen er der fortsat mange usikkerhedsmomenter for alle involverede.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Den lille pige, som i denne artikel kaldes Olivia, blev straks efter dommen i byretten placeret midlertidigt hos adoptivforældrene, og de biologiske forældre, Kim og Camilla, fik frataget det samvær, de havde haft med hende, mens hun boede hos en plejemor. Efter dommen i landsretten

blev adoptivforældrenes rolle ændret til plejeforældre, og Kim og Camilla fik genoptaget samværet med deres datter, men det er stadig kun en time hver fjerde uge. De har ansøgt om at få sat samværet op, men har fået mundtligt afslag af barnets bopælskommune. Selv om de bad om et

skriftligt svar med en begrundelse, så de kunne klage over afgørelsen, fik de det først efter flere måneder.

Planlagt barn

Kim og Camilla har kendt hinanden i cirka ti år og dannet par i otte. De bor sammen i et rækkehus i Silkeborg, og

Tidslinje

2022

- SOMMER** — Kommunens Børne- og ungeudvalg begynder at tale om, at barnet skal anbringes uden for hjemmet. Forældrekompetenceundersøgelse (FKU) startes op, men bliver ikke færdiggjort, fordi datteren fødes ni uger for tidligt.
- NOVEMBER** — Datter bliver født, og Kim og Camilla er indlagt på sygehuset sammen med hende. Deres samvær med datteren observeres med henblik på færdiggørelse af FKU.

2023

- JANUAR** — Datteren udskrives og bliver anbragt hos en plejemor.
- MARTS** — Ankestyrelsen træffer afgørelse om, at datteren skal være anbragt uden for hjemmet i tre år. Forældrene anker afgørelsen.
- SOMMER** — Der bliver foretaget en supplerende FKU.
- SEPTEMBER** — Byretten stadfæster Ankestyrelsens afgørelse om anbringelse uden for hjemmet i tre år.
- OKTOBER** — Børne- og ungeudvalget behandler sagen forfra, nu med henblik på bortadoption.
- NOVEMBER** — Ankestyrelsen træffer afgørelse om, at datteren frigives til adoption uden samtykke.

2024

- MARTS** — Byretten stadfæster Ankestyrelsens afgørelse om, at datteren skal bortadopteres. Datteren bliver midlertidigt anbragt hos de godkendte adoptanter. Forældrene anker afgørelsen til landsretten. De får seks dage til at udarbejde en mindekasse.
- APRIL** — Møde med Silkeborg Kommune, hvor forældrene stiller en række spørgsmål om datterens ve og vel, som de dog ikke får svar på.
- JULI** — Vestre Landsret ophæver adoptionen. Datteren bliver boende i netværkspleje hos de midlertidige adoptanter. Kim og Camilla får genoptaget samvær med datteren hver fjerde uge.
- NOVEMBER** — Møde med datterens bopælskommune om at øge samværet, hvilket kommunen mundtligt afviser.

2025

- MARTS** — Kim og Camilla modtager kommunens afgørelse om ikke at øge samværet på skrift, hvorefter de straks sender en skriftlig indsigelse.

de har en alder, hvor man ikke skal vente for længe, hvis man gerne vil have børn.

Olivia er et planlagt barn, og parret havde ikke på forhånd forestillet sig, at de ville havne i den situation, at deres barn ville blive taget fra dem. Camilla har ganske vist en skizofreni-diagnose, men hun fortæller, at hun er velmedicineret og ikke har ikke nogen symptomer, når hun er på medicin. Kim har et par mindre tunge diagnoser, blandt andet ADD.

Inden graviditeten spurgte de en læge, om det ville være det rigtige, at Camilla før og under graviditeten undlod at tage den medicin, hun ellers tager mod vrangforestillinger. De blev i første omgang anbefalet at droppe medicinen, men det viste sig, at Camilla ikke kunne undvære den. Da de så igen talte med en læge om det, fik de en anden besked: Hun kunne faktisk godt være medicineret samtidigt med, at hun var gravid.

„Vi spurgte nogle fagfolk, om det var ansvarligt for os at få et barn, og de sagde: ‘Ja, det er det’,“ fortæller Kim. „De burde jo have sagt til, hvis det alligevel ikke var ansvarligt for os at få et barn.“

Der var derfor ingen advarsels-signaler fra lægerne eller andre faretruende skyer på himlen, da Kim og Camilla besluttede sig for at få et barn sammen, og de forestillede sig, at de skulle have et helt almindeligt familieliv.

Tidlig fødsel

Kommunen kom i graviditetens andet trimester og ytrede bekymring og igangsatte en forældrekompetenceundersøgelse (FKU). Imidlertid fødte Camilla ni uger for tidligt, så undersøgelsen nåede ikke at blive afsluttet inden fødslen. Derfor fortsatte undersøgelsen, mens parret var indlagt på sygehuset med deres præmature datter, selv om det var usikkert, om en FKU lavet i den pressede situation ville være retvisende. Psykologen vurderede, at det godt kunne lade sig gøre, mens Børne- og ungeudvalget ikke mente, at det var optimalt. Derfor blev der senere udført en supplerende FKU.

Efter fødslen var Olivia indlagt på sygehuset, hvor hun lå i en kuvøse med en maske til at give hende ilt. Hun var født med huller i hjertet, og

hendes lunger fungerede ikke optimalt. Kim og Camilla var indlagt sammen med hende.

En del af FKU'en på sygehuset gik ud på at observere forældrenes samvær med Olivia, men eftersom de ikke kunne eller måtte tage hende op, var det i praksis nærmest 'et samspil med en kuvøse'.

„Når hun lå der i kuvøsen og havde ledninger på, kunne vi ikke rigtig tage hende op, fordi hun sad fast i ledninger,“ fortæller Kim. „Sygeplejerskerne havde frarådet os at holde øjenkontakt med hende og at æ hende, og det blev senere brugt imod os, at vi ikke havde øjenkontakt. Psykologen havde ikke forstand på præmature børn, så hun lagde bare mærke til, at vi ikke havde øjenkontakt og konkluderede: Så må det være dårlige forældre.“

På sygehuset var der mange skemalagte aktiviteter omkring Olivias pleje, som sygeplejerskerne stod for, og det var svært for Kim og Camilla at komme til at tage initiativer i forbindelse med deres datter.

„Det blev også brugt imod os. Vi blev kaldt initiativløse og alt muligt. Men sygeplejerskerne så os på en anden måde end psykologen,“ fortæller Kim.

Camilla supplerer: „Sygeplejerskerne mente, at vi var gode forældre for Oliva, og at vi var omsorgsfulde.

Der blev endda skrevet en observationsrapport, hvor de anbefalede, at vi kom på mor-barn-hjem, men de kom i tanker om, at de ikke måtte anbefale noget, så de stregede det ud på printet og sendte den reviderede version videre i systemet.“

Drømmen om et almindeligt familieliv

Hvad var jeres forestilling om jeres fremtidige liv med et barn, før alt det her skete? Hvad drømte I om?

„Vi har begge to søstre, der har børn, så vi tænkte jo, at vi skulle have hende hjem og have et helt almindeligt familieliv. Sørge for, at hun har det godt; det var blandt andet at gå tur med hende i barnevognen og give hende omsorg og nærvær. Det var sådan nogle tanker, vi havde i starten.“

Kim har 10 nevøer og niecer i alderen fra et til 25 år, og Camilla har to niecer på otte og tretten år. Kim og Camilla har været barnepiger for deres søstres børn, og børnene har også sommetider overnattet hos dem, så de synes faktisk, at de har en del erfaring med børn.

Kim har desuden erfaring med børn fra børnehaven, hvor han arbejder i flexjob som pædagogmedhjælper. Han har været på sin nuværende arbejdsplads de sidste syv år og har

arbejdet i forskellige børnehaver de sidste 20 år.

„Men modpartens advokat i retten sagde, at der var forskel på at passe sit eget barn 24/7 og så at passe andre børn sammen med pædagoger tre-fire timer hver dag. Det kan jeg godt give ham ret i, men jeg synes ikke, man kan sætte det op på den måde,“ siger Kim.

Før alt det her skete, havde I så forestillet jer, at I ville have jeres barn helt almindeligt hjemme? Eller havde I forestillet jer, at det ville være noget med aflastningsfamilie eller plejefamilie?

„I starten havde vi jo tænkt, at hun skulle bo helt almindeligt hjemme hos os. Men jo flere rapporter, vi læste, og jo flere møder, vi havde med kommunen, jo mere blev det jo banket ind i hovedet på os, at det nok ikke kom til at ske.“

Ingen støtte i forældreskabet

Efter bortadoptionen har parret fundet ud af, at der var et projekt, *Minding the Baby*, som kørte på forsøgsbasis i en række kommuner, herunder deres egen kommune, Silkeborg.

Med indsatsen *Minding the Baby* får forældre, der er i en udsat social position, støtte til at sikre en god tilknytning til deres børn. VIVE har evalueret indsatsen, som peger på

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

Da Camilla blev gravid, havde parret forestillet sig, at de skulle have et helt almindeligt familieliv.

en potentiel forbedring i barnets sociale kontakt og en mulig reduktion i anbringelser, når barnet er 12 måneder gammelt.

Kim og Camilla synes, at de var en oplagt målgruppe for projektet, men de fik ikke muligheden.

„Det virker, som om kommunen har valgt at bortadoptere vores datter, fordi det er den billigste løsning for dem,“ konstaterer Kim. „Anbringelse uden for hjemmet kom op i Børne- og ungeudvalget i januar 2023, mens vi var indlagt på sygehuset, men da sagde udvalget, at de ikke syntes, vi var blevet vurderet grundigt nok til, at en tvangsbortadoption kunne gå igennem. Kommunen satte en supplerende FKU i gang nogle måneder senere. Og der tænkte vi, at det var

for, at vi kunne få hende hjem, så det var vi meget glade for. Men bagefter fandt vi ud af, at det faktisk var for at bevise, at hun skulle bortadopteres.“

Presset af kommunen

Under hospitalsopholdet blev det besluttet, at Kims og Camillas datter skulle tvangsanbringes uden for hjemmet, og der blev fundet en plejemor i Silkeborg. De fik at vide, at hvis de gik med til en frivillig anbringelse, kunne der laves en gradvis overdragelse til plejemoren, men hvis de ikke gjorde, ville plejemoren bare tage deres datter fra den ene dag til den anden.

„Så for at skåne vores datter gik vi med til frivillig anbringelse, så der blev et overlap. Vi var indlagt sammen med vores datter, og plejemoren kom

en time første gang, og så lidt mere den næste dag, og så lidt mere den næste dag igen. Og så overtog hun, og vi blev udskrevet, mens hun blev der.“

Efter en uge blev plejemoren udskrevet sammen med Olivia og tog hende med hjem til sit eget hus. Det var den 20. januar 2023, og fra at have været sammen med deres datter hver dag, fik Kim og Camilla nu samvær med hende op til en time hver fjerde uge.

De meget korte samvær med lange intervaller var ifølge psykologerne for lidt til at danne en relation og gøre barnet trygt i forhold til forældrene.

Mindekasse

I godt et år boede Olivia hos plejemoren, mens der blev foretaget en supplerende FKU, og sagen bølgede

frem og tilbage mellem forskellige instanser.

Den 12. marts 2024 afsagde byretten en dom, som stadfæstede Ankestyrelsen beslutning om, at Olivia skulle bortadopteres. Hun blev placeret hos adoptanterne og få dage senere havde Camilla og Kim et møde med deres sagsbehandler i kommunen, hvor de fik denne besked: „Nu skal I lave en mindekasse til jeres datter, for I ser hende sandsynligvis aldrig igen.“

De fik kun seks dage til at lave denne mindekasse – en kasse med en samling af effekter, som fastholder minder om den tidligste barndom og de biologiske forældre.

Kim fortæller, at de flyttede ind hos Camillas mor, så hun kunne sørge for, at de fik noget at spise og fik sovet,

mens de brugte al deres tid og energi på at samle ting til mindekassen, for eksempel de bamser, Olivia lå med på sygehuset. De fik fremkaldt billeder og skrev flere breve til hende, som ville passe til forskellige alderstrin.

„Vi kan så bare håbe på, at hendes adoptivfamilie vil læse dem for hende,“ fortæller Kim. „Det er ikke noget, de har pligt til.“

På mødet i kommunen havde Camilla og Kim en masse spørgsmål, blandt andet om hvordan overbringelsen var gået, men det måtte de ikke få at vide, for nu var de ikke længere part i sagen.

I forbindelse med bortadoptionen var de ikke blevet spurgt, hvilke ønsker de havde til deres datters fremtidige forældre og miljø, selv om der står på Adoptionsnævnets hjemmeside, at de biologiske forældres ønsker så vidt muligt respekteres.

De blev tilbudt krisehjælp, da Olivia blev anbragt hos plejemoren, men ikke, da båndet til datteren blev knækket i forbindelse med adoptionen.

Adoptionen ophævet

I fire-fem måneder så Kim og Camilla ikke deres datter, men i juli 2024 ophævede landsretten adoptionen, og de fik ret til at se hende igen. Hun blev dog boende hos adoptanterne, som nu var blevet plejeforældre.

„Landsrettens dom viser, at man aldrig skal give op i den slags sager, selv om det ser sort ud undervejs, og afgørelserne går én imod“, fortæller advokat Anders B. Vinther fra Kjærsgaard Advokater, der førte sagen i tre instanser, før det til sidst lykkedes at få ophævet adoptionen i landsretten.

„Da vi fik medhold i landsretten, fik vi ret til at se vores datter igen, men det er stadig kun en time hver fjerde uge, og nu har vi tre timers transport hver vej,“ konstaterer Kim. Plejeforældrene bor på Sjælland.

Kim og Camilla synes, at samværet har en dårligere kvalitet nu, end det havde, da Olivia boede hos plejemoren. I Silkeborg foregik samværet hjemme i plejemorens hus, hvor Olivia boede og kendte omgivelserne og havde sine ting. Så hun følte sig tryk dér. Nu foregår samværet på 'neutral grund' i et samværslokale, der ganske vist er indrettet som en

børnehavestue, men ikke desto mindre føles som et fremmed sted for Olivia.

Plejeforældrene ønsker ikke, at samværet skal foregå i deres hjem, og Camilla forklarer, at det er, fordi de er blevet anbefalet af en psykolog, at det ikke skal foregå hjemme. Psykologens argumentation er, at det i tilfælde af, at barnet kommer til at forbinde samværet med noget ubehageligt, er bedst, at det ikke foregår i de daglige omgivelser.

Et logisk modargument mod dette kunne være, at hun netop ved at være i sine trygge rammer ville have lettere ved at interagere med Kim og Camilla.

„Jeg synes, det er noget skørt noget, for hun bruger rigtig meget tid på at finde sig selv og finde tryk i det rum,“ siger Kim. „Så det er ikke meget tid, vi reelt har sammen med hende. Hun er kun to år, så hun kommer ikke straks løbende hen til os. Vi er jo fremmede for hende, når der er fire uger mellem samværene. Så vi starter fra nul hver gang.“

Kim tolker det sådan, at også plejeforældrene er i en ny og helt uventet situation og derfor ikke tør gøre andet end det, de bliver anbefalet – for eksempel med hensyn til samværsstedet.

„Vi er to par, som elsker det samme barn, og ingen af os tør gøre andet end det, vi får besked på, selv om det ville være tryggere for Olivia for eksempel at holde samvær på en anden måde.“

Frustration over smøl

Ud over frustrationen over kort samvær med lange intervaller på et sted, som Olivia ikke er tryk ved, er Kim og Camilla utilfredse over, at Olivias bopælskommune endnu ikke har refunderet nogen af deres rejseudgifter, som det var aftalt. De er også trætte af, at der efter mange måneder ikke er truffet afgørelse om, hvilken kommune der skal være 'handlekommune', det vil sige den kommune, der skal betale udgifter, som for eksempel honorar til samværskonsulenten. Endelig er de frustrerede over, at de først efter fire måneder fik et skriftligt svar på, hvorfor Olivias bopælskommune ikke vil gå med til at øge samværet. Kim og Camilla holdt møde med kommunen i begyndelsen af november, hvor de søgte om øget

Efter dommen er det Kims og Camillas drøm at få lov til at få mere samvær med deres datter.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

samvær. Kommunen oplyste i første omgang, at de ikke vil gå med til at øge samværet; først i marts 2025 fik Kim og Camilla afgørelsen på skrift, og de skrev straks en indsigelse over den.

Forklaringen på langsommelig-heden i kommunen er sygdom, barsel og så videre, men Kim og Camilla har en fornemmelse af, at det nok ikke er helt tilfældigt, at kommunen sylter beslutningen om at øge samværet. Det kan næsten fremstå som en bevidst forhalingstaktik.

Stor geografisk afstand

Kim og Camilla er klar over, at valget af adoptanter, der boede langt borte, havde til formål at hindre, at anonymiteten blev brudt, men nu hvor adoptionen er ophævet, og der skal være samvær, er det med til at gøre hele ordningen unødigt besværlig, at der er så stor geografisk afstand, selv om Kim og Camilla understreger, at de selvfølgelig gerne foretager så mange og så lange rejser, det er nødvendigt, for at kunne være sammen med deres datter.

Ikke desto mindre synes de, at det havde været mere hensigtsmæssigt for alle parter – ikke mindst for Olivia – at vente med at placere hende hos adoptanterne, til sagen var endeligt afgjort i landsretten.

Forklaringen på, at man ikke ventede, kan være, at det er første gang, at en afgørelse om tvangsbortadoption er blevet omgjort i landsretten, så derfor har man – som Kim formulerer det – ikke set nogen grund til at vente. Men han håber, at man lærer af deres sag, og at man fremover vil vente, til en sag er endeligt afgjort.

„Det kunne jo være, at det skete igen, at landsretten ophæver en dom om tvangsbortadoption,“ siger han.

Samvær og samarbejde

Camilla og Kim er vil gerne have et godt samarbejde med plejeførel-drene, og det samme gælder den anden vej.

„De har for eksempel sagt, at det ville være hyggeligt, hvis vi kunne sidde en sommerdag ude på terrassen og drikke kaffe sammen hjemme hos dem, samtidig med Olivia legede i haven,“ fortæller Camilla.

Ikke desto mindre ønsker Kim og Camilla først og fremmest at have så

meget samvær med Olivia som muligt og håber på længere sigt at få hende hjem.

„Det er i hvert fald vores ønske, at der bliver mere samvær end en time hver fjerde uge, og der er også flere psykologer, der har sagt, at man ikke kan skabe en relation med så lidt samvær og med så store mellemrum. Og de kan heller ikke vurdere vores forældreevne uden mere samvær,“ forklarer Kim. „Og når hun ikke er bortadopteret, skal der arbejdes henimod hjemgivelse, som jeg har forstået loven.“

Samtidig er det afgørende for dem begge, at hjemgivelse gøres på en måde, der er så skånsom som muligt for Olivia.

På et møde med plejeførel-drenes kommune i november fik de også bekræftet, at der skal arbejdes henimod hjemgivelse.

Kim og Camilla forstår imidlertid godt, hvis plejeførel-drene har et ønske om, at der skal være så lidt samvær som muligt, fordi de har ønsket at få deres eget barn, og de har knyttet sig til Olivia og er bange for at miste hende.

„Man kan sige, at Silkeborg kommune har ødelagt to familier ved at bortadoptere vores datter straks efter byretten i stedet for at vente til efter landsretten,“ mener Kim. „De har både ødelagt vores relation til vores datter, og de har også ødelagt en anden families drømme om at skulle have deres egen datter. De tror, at de skal være adoptivfamilie og får så at vide, at det skal de ikke. De skal i stedet for være plejefamilie, og hver fjerde uge bliver de mindet om, at det ikke er deres datter. De har aldrig drømt om at være plejefamilie, og samtidig er de også hele tiden bange for, at de kommer til at overtræde nogle regler og mister deres status som plejefamilie, for så mister de ‘deres datter’.“

På den måde er de to par sat i en situation, hvor de har modsatrettede interesser, selv om de alle vil Olivia det bedste og har et ønske om, at tingene foregår ordentligt. Begge par er indstillede på et godt og konstruktivt samarbejde, men Kim og Camilla ønsker så meget samvær som muligt med deres datter, så de kan genetablere relationen til hende og bevise

deres forældrekompetencer og måske få hende hjem, mens plejeførel-drene har den modsatte interesse, så de ikke mister Olivia.

Dømt på forhånd

Kim og Camilla er især kritiske over for Silkeborg Kommunes andel i forløbet.

„Vi sagde hele tiden til Silkeborg Kommune, at vi var villige til at lukke fagfolk ind i vores hjem, så de kunne tjekke op på Olivias trivsel og udvikling,“ fortæller Camilla. „Selv om vi var åbne for forslag fra fagfolk om, hvordan vi kunne forbedre vores forældrekompetencer, ville kommunen ikke samarbejde med os.“

Parret mener, at man i stedet for at gå direkte efter en bortadoption kunne have arbejdet med at styrke deres forældrekompetencer. Da der blev lavet en udvidet FKU, udarbejdede psykologen en liste over punkter, hvor man kunne arbejde med at forbedre deres forældrekompetencer, men i stedet for at støtte Kim og Camilla i at blive bedre på de punkter, psykologen havde nævnt, blev listen bortcensureret af Silkeborg Kommune.

„Det er tydeligt, at deres motivation har været at spare nogle penge,“ konstaterer Kim. „Hvis det ikke havde været det, ville de have spurgt os, om *Minding the Baby*-projektet var noget for os, og det ville vi have sagt ja til. Men de holdt tværtimod hemmeligt for os, at det overhovedet fandtes. I bagklogskabens lys er det meget tydeligt for os at se, at mange beslutninger er taget, og mange ting er gjort, fordi det var den billigste løsning for Silkeborg.“

Camilla supplerer: „Og det har man gjort uden at give et forældrepar en chance for at være forældre. Man er bare dømt på forhånd.“ ■

Olivia er ikke datterens rigtige navn, da hun skal have mulighed for at være anonym.

Retssagen og landsretsdommen er omtalt i *Magasinet Adoption & Samfund* nr. 2, 2024. Dommen fra Vestre Landsret den 11. juli 2024 er optrykt i *Tidskrift for Familie- og Arveret*: karnovgroup.dk/loesninger/tfa.

Samarbejde om barnets bedste

Jan Kaa er psykolog og har bred erfaring med blandt andet skilsmisser og med anbringelser af spædbørn, hvor plejefamilier skal samarbejde med biologiske familier. I denne samtale fortæller han, hvordan man i samarbejdet mellem et barns adoptivforældre og biologiske forældre kan trække på viden og erfaringer fra andre familiekonstellationer, hvor flere forældrepar skal samarbejde.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

PRIVATFOTO

Når der er flere voksne med modstridende interesser, der alle ønsker at være en del af et barns liv, er det vigtigt – ikke mindst af hensyn til barnet – at prøve at etablere et godt samarbejde mellem de voksne.

Jan Kaa mener, at den latente konflikt mellem biologiske forældre og plejeforældre/adoptivforældre godt kan minde om samarbejdsvanskelighederne i en skilsmisefamilie. Da der er over 10.000 skilsmisser om året i Danmark, er der en del erfaringer på dette område, og Jan Kaa har arbejdet med skilsmisserådgivning og -terapi i en årrække.

„Der er helt klart paralleller mellem konflikt håndtering i skilsmisssager og adoptioner, men der er også afgørende forskelle. I en skilsmisse har begge forældre typisk en juridisk ret og pligt til fortsat at være en del af barnets liv, hvilket sjældent er tilfældet i en tvangsadoption. Og dét på trods af, at forskning viser, at det at kende sin baggrund og have mulighed for at bevare en vis kontakt til sin biologiske familie ofte er betydningsfuldt for et barns identitetsdannelse og trivsel,“ siger han.

Lovgivningen om samvær i skilsmissec familier er løbende blevet justeret,

og i den seneste *Barnets lov* har man lagt vægt på, at samvær skal være til barnets bedste.

„Så det handler ikke om forældrenes ret til at se barnet, men om barnets ret til at se sine forældre,“ siger han. „Man kan ikke have samvær, hvis det ikke er til gavn for barnet, eller hvis prisen er en langvarig højkonflikt, hvor barnet går i stykker på det. Men der skal rigtig meget til, før man vælger samvær med den ene forælder fra. Det er ikke noget, man lige gør, men hvis det er en langvarig konflikt, hvor barnet mistrives, går man ind og foretager vurderingen: Hvad er prisen

for at være fanget i konfliktfeltet kontra det at miste kontakten til den ene forælder?”

Kontaktbevarende samvær

„Det er den følelsesmæssige stemning mellem forældrene, der er så vigtig for børnene,“ fastslår han og forklarer, at parterne i langt de fleste skilsmisser er indstillet på, at samarbejdet er godt, og at selve samværsordningen derfor bliver sekundær.

En anden væsentlig forskel på skilsmisseforældres samværsordning og biologiske forældres samvær med deres bortadopterede børn er, at skilsmissebørn typisk har langt mere samvær med den forælder, de ikke bor hos, end adoptivbørn har.

Hvis der overhovedet er samvær i adoptioner, har de biologiske forældre som regel kun samvær med deres barn nogle få timer en gang om måneden – eller endnu mindre.

„Det svarer til det, man inden for skilsmisse kalder kontaktbevarende samvær. I det samværet er så tyndt, er de biologiske forældre reelt som en onkel eller en tante, barnet ser en gang imellem. Den daglige, følelsesmæssige kontakt er med adoptivforældrene. Derfor bliver de biologiske forældre sekundære, måske endda tertiære, i forhold til andre relationer,“ siger Jan Kaa.

Støtte til begge parter

Jan Kaa mener, at det er vigtigt med støtte til at holde fokus på barnets behov og samtidig anerkende den sårbare situation, som særligt de biologiske forældre er i.

„Man må leve sig ind i de biologiske forældre, der oplever, at de har fået stjålet deres barn af myndighederne. De kan føle en dyb sorg og afmagt, og det kan gøre kommunikationen svær og forstærke konflikter. Det er jo ikke alle, der har en indsigt i eller erkendelse af, at 'jeg er ikke god nok som forælder til, at jeg kan have mit barn'. Den smerte, der ligger i det, kan også blive foder på en konflikt mellem de biologiske forældre og adoptivforældrene, og der kan opstå en form for konkurrence med adoptivforældrene eller plejeforældrene, som man bliver nødt til at forholde sig til, så det ikke kommer til at fylde hos barnet.“

Det er lettere at være forældre til et større barn end til et helt lille barn, for man kan lettere gøre nogle ting sammen.

Jan Kaa mener, at man derfor bliver nødt til at støtte den relation, der er mellem de biologiske forældre og adoptivforældrene. Han forklarer, at der let kan opstå en polarisering over små irritationsmomenter, så de to forældrepar går op ad en konflikttrappe og bliver konkurrenter i stedet for et team omkring barnet.

„Og det er jo ikke hensigtsmæssigt. De myndigheder, der har ansvaret for det, er nødt til at adressere, hvordan man kan støtte relationen på så god en måde, at den er til gavn for barnet.“

Så vidt jeg forstår, har de samværs-konsulenter, som overvåger samværet, kun til formål at støtte eller coache de biologiske forældre. Men når man

skal støtte relationen, så skulle det vel være begge parter, der skulle støttes?

„Ja, jeg mener, det skal være en form for støtte til begge parter i, hvordan de bringer sig selv inden for et følelsesmæssigt tolerancevindue, hvor de er i ro i den kontakt, der udspiller sig. Der kan være forskellige behov. Måske er det sådan, at de godt kan snakke sammen, men måske skal de have det hver for sig, og hvis det er helt grelt, kan det måske være i form af konfliktmægling. Hvis der er noget mere grundlæggende på spil, skal det ikke kun være enkeltstående samtaler, men et fortsat forløb,“ siger Jan Kaa.

„Jeg ved, at nogle kommuner i forbindelse med plejefamilier går ud og støtter plejeforældrene med

supervision, for eksempel hvis det er et barn, der har særlige behov som følge af en tidlig følelsesmæssig skade, hvor der måske har været for meget turbulens eller ikke stærke nok forældrekompetencer omkring barnet. Så er der behov både for at støtte adoptiv- eller plejeforældrene i, hvordan de kan støtte barnet i kontakten med de biologiske forældre. En professionel facilitator, som eksempelvis en familierapeut eller en specialiseret socialrådgiver, kan hjælpe med at skabe en tryk ramme for dialogen og understøtte en konstruktiv proces, men det kræver faktisk en vis grad af sensibilitet både hos dem, der har myndighedsansvar i forhold til de beslutninger, der skal tages, og dem, der konkret er inde og støtte begge familier eller begge forældrepar.“

Stor sorg

„Man er nødt til at have et relationelt blik i det her felt for at forstå, at det, der er i spil, er et forældrepar, der er vurderet ikke egnet til at varetage forældreopgaven,“ fastslår Jan Kaa. „Den fortælling, de har med, er en kæmpe sorg. Det er en rigtig stor smerte at have været igennem det, de har været igennem, blandt andet en større forældrekompetenceundersøgelse, hvor man har vurderet dem med et stort testbatteri og med forskellige forståelser af, hvad de har med af historie, og hvordan de forholder sig til det på alle mulige måder. Jeg ved, at rejsen igennem dette er en meget, meget smertefuld oplevelse for forældrene, og man bliver nødt til at forstå, at de er et sårbart sted. Og det er klart, at der vil være stærke følelser på spil i mødet med dem, der er blevet udvalgt til at være gode nok forældre til at varetage deres barn. Det kan skabe en dyb frustration og konflikt, hvor pleje- eller adoptivforældrene kan opleves som en slags konkurrenter snarere end samarbejdspartnere. Så hvordan kan man støtte de biologiske forældre i denne relation? Hvordan kan man møde dem, så de kan være i relationen uden at blive for vrede eller for kedede af det?“

Adoptivforældrenes perspektiv

„Hvis man så går over og ser på adoptivforældrene, så har de måske ikke

kunnet få børn, og de har været på venteliste til et adoptivbarn og har glædet sig til at få skabt en relation til det. Særligt hvis der har været en turbulens i den første periode af barnets liv, har barnet en sårbarhed med sig, så det virkelig har brug for ro, stabilitet og følelsesmæssigt nærvær. Så vil adoptivforældrene måske tænke om de biologiske forældre, at de udsætter barnet for noget, som ikke er til gavn for det. Specielt hvis de biologiske forældre – af mange gode grunde – er følelsesmæssigt påvirkede af situationen.“

„Så på den måde kan de havne i et kolossalt negativt mønster med hinanden, og der kan de få brug for professionel støtte.“

Er det bedst, at det er den samme støtteperson hele vejen rundt, eller at de har hver sin person til at støtte sig?

„Det optimale vil være, at det er den samme person – en, der kender noget til relationen. En, som har en fornemmelse af, hvor parterne er henne, og som kan finde nogle veje til, at de kan have en samtale, som er til gavn for en *low arousal*-kontakt. Det vil sige, at de ikke bliver reaktive, men kan være i ro og have en dialog og se hinandens betydning for barnet.“

Man hører ofte adoptanter sige, at de ikke ønsker kontakt, fordi det ikke er til gavn for barnet, men normalt kan børn jo godt tåle kontakt med andre mennesker end forældrene? Det har de jo for eksempel med pædagoger.

„Jeg tror, at dilemmaet er, at barnet måske i de første måneder af sit liv været udsat for noget, der ikke var tilstrækkelig godt, og det husker dets nervesystem. Så der kan være noget i dets nervesystem, som aktiveres af for mange fejlfæstninger. Men det afhænger jo også af barnets robusthed og konstitution i øvrigt. For hvornår er en udfordring tilpas, og hvornår er den for meget? Her kommer det an på en klinisk vurdering af barnets reaktion efter et samvær, og hvis barnet reagerer voldsomt, er man nødt til at se på det. Det kan være med ekstra støtte, eller at man finder en måde at regulere samværet på.“

„Man kan være eksponeret for noget, der er godt eller skidt, og så vil der være en reaktion, men spørgsmålet er, om reaktionen er for voldsom, eller om det er noget, der

aftager. Særligt hvis der har været erfaringer tidligere, som ikke var gode, vil der være en uro i barnet, som skaber en reaktion på samværet.“

Der kan også være tilfælde, hvor der har været en længere pause i samværet, så barnet skal lære de biologiske forældre at kende (igen).

„Det vil sige, at der skal bygges en relation op, og de biologiske forældre skal støttes i, hvordan de gør det på en god måde,“ siger Jan Kaa. „Hvad er det *fælles tredje*? Hvordan kan man lave noget, som barnet også synes er sjovt? Og hvordan kan man møde barnet, så det får en god oplevelse, og hvor man er optaget af, at det er barnet, der er i centrum, og ikke de biologiske forældre? Det er barnet, der skal kunne tage næring fra det, de biologiske forældre kan tilbyde. At støtte de biologiske forældre i den tilgang er vigtigt.“

Barnets alder betyder noget

Jan Kaa mener desuden, at barnets alder betyder noget. Meget afhænger af, om det er et 2-årigt barn, et 8-årigt barn eller et 12-årigt barn, og hvor barnet er i sit øvrige liv.

„Det er lettere at være forældre til et 8-årigt barn end til et 2-årigt barn. Et 8-årigt barn kan man lidt lettere gøre nogle ting sammen med, og man kan snakke med det. Så det kræver ikke de samme kompetencer som et helt lille barn,“ siger han.

Han peger på, at der er faser i den psykologiske udvikling – specielt hos det helt lille barn – som er særligt sårbare. Når barnet er cirka et halvt år, sker der i bevidsthedsudviklingen en separation, hvor barnet finder ud af, at det har et *selv*, og at det er adskilt fra omsorgspersonen. For at det kan ske på en tilstrækkelig god måde, skal de forældre eller voksne, der er omkring barnet, være gode til at spejle barnets følelsesstilstand. Det kræver en vis grad af sensibilitet at kunne gøre det på en god måde, så barnets individuationsproces starter godt op, og *kerneselve*t bliver dannet.

„Det er derfor, man siger, at de første cirka to og et halvt år, indtil barnets *sproglige selv* er dannet, er en sårbarhedsperiode, hvor det kræver gode forældrekompetencer, og når det handler om et adoptivbarn, hvor der

Der skal være støtte til begge parter på en måde, så relationen bliver til gavn for barnet.

er sket en fejlafstemning i en tidligere periode, vil man måske sige, at de skal være ekstraordinært gode,” siger han.

„Og når så barnet er kommet hen, hvor det *sproglige selv* og det *narrative selv* er dannet omkring tre et halvt års alderen, begynder barnet at kunne være mere nysgerrigt og at undersøge ting, og så bliver det lettere også at have en kontakt til de biologiske forældre – en kontakt af lidt mere omfattende karakter.“

Så måske giver det mening at have mindre samvær med større intervaller i begyndelsen og trappe op efterhånden?

„Ja, så kan man trappe det lidt op i forhold til, hvad der er til gavn for barnet. Men hvis det er sådan, at de biologiske forældre måske har nogle store personlige udfordringer, for eksempel i form af alvorlig psykisk sygdom, nedsat intelligens eller en kombination af disse, og måske en traumatisk opvækst oven i, som ikke er håndteret, så kan der komme et tidspunkt, hvor det bliver en udfordring, at barnet ikke får nok ud af samværet. Når de ikke har været meget sammen med barnet, er der jo ikke en stærk tilknytning at bygge på.“

Samarbejde og familietype

I forlængelse af beskrivelsen af de mange familietyper i jeres bog Familiedannelse, kan man så forestille sig en familietype, der rummer alle disse parter: barnet, de biologiske forældre og adoptivforældrene?

„Ja, jeg skriver om regnbuefamilier, som er en mere kollektivistisk familief orm, hvor der måske er tre eller fire voksne, der går sammen om at være forældre.“

Ja, men de har som udgangspunkt valgt det ...

„Ja, de har valgt det og taget en fælles beslutning om, at det vil de gerne. Alligevel har jeg har indimellem set nogle forløb, hvor det også kan være en ret stor udfordring. Hvis de ikke på forhånd kender hinanden, skal de også først lære hinanden at kende. Et forældreskab aktiverer egne tidligere erfaringer, og her kan der være både udfordringer og ressourcer. Hvad har man med ind i et forældreskab, både det gode og det dårlige?“

Jan Kaa fortæller, at man også i regnbuefamilier kan ‘slå sig på hinanden’, men det afgørende er, at man evner en vis grad af mentalisering i forhold til hinandens sted i relationen. Det vil sige: Kan man have gode samtaler og rumme hinandens forskelligheder som forældre, så det er til gavn for barnet?

En forskel mellem regnbuefamilier og konstellationen adoptivfamilie/ biologisk familie er vel, at alle parter i regnbuefamilier som udgangspunkt har tilstrækkelig gode forældrekompetencer, mens der med konstellationen biologiske forældre/adoptivforældre sandsynligvis er en asymmetri med hensyn til forældrekompetencer?

„Det må man formode – og håbe – for ellers er der taget en alvorlig fejlbeslutning,” siger Jan Kaa. „Før et

barn kan blive tvangsadoptet, er kommunen forpligtet til at lave en grundig forældrekompetenceundersøgelse. Det er ikke noget, man bare kan synes. Der skal være et kvalificeret beslutningsgrundlag.“

Når der er den asymmetri i relationerne, kan man så alligevel forestille sig en ordning, hvor man overhovedet kan tale om en familief orm?

„Ja, man kan vel godt forestille sig, at et tvangsadoptet barn har en udvidet familie med sine biologiske forældre. Det er jo det, der reelt er tilfældet. Dilemmaet er jo så, at det ikke er reguleret mellem forældrene, men at der er en aktør inde og regulere denne familief orm. Der er nogle udefra, der skal styre det, nogle, der har en eller anden form for beslutningskompetence. Når man har adopteret, har man jo forældreansvaret, og de biologiske forældre har ikke noget forældreansvar, så de kommer ind som nogle vigtige andre.“

„Der skal tages en beslutning om, at der overhovedet skal være en relation, og myndighederne skal være villige til at støtte op om det på en tilstrækkelig god måde, i hvert fald indtil kompetencerne er til stede hos både de biologiske forældre og adoptivforældrene; så kan man skrue ned. Særligt de biologiske forældre, der er i en sårbar position, skal man tage sig af på en eller anden måde. Der skal være nogle, som støtter dem i relationen, og man må gå ud fra, at adoptivforældrene har større kompetencer, siden de er godkendt som adoptivforældre, men alligevel kan det godt være, at de også har behov for støtte i relationen til de biologiske forældre. I hvert fald i en periode.“ ■

Jan Kaa Kristensen

Uddannet psykolog i 2003, autoriseret i 2005 og specialist i klinisk psykologi for voksne i 2015. Har drevet egen praksis siden 2005. Web: jankaa.dk.

Forfatter til bogen *Bliv skilt – uden at gå i stykker*, Dansk Psykologisk Forlag 2019, og medforfatter til bogen *Familiedannelse*, Dansk Psykologisk Forlag 2022, som er omtalt på side 49.

Anonymitet og samvær hænger ikke sammen

Julie mener, at det er forkert at bede et lille barn om at lyve om, hvad han hedder.

Julie er mor til en dreng, der er to år og nationalt adopteret. Hendes søn blev tvangsfjernet lige efter fødslen og bortadopteret, da han var et år gammel. Nu har hans biologiske forældre søgt om samvær og fået medhold i byretten. Julie ønsker ikke, at der skal være samvær med de biologiske forældre, og hun har anket afgørelsen til landsretten.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Julie fortæller, at hun bevidst har valgt at adoptere nationalt, for at hendes søn kan få vished om, hvor han kommer fra, når han en dag er klar til det.

Hun har også gjort sig overvejelser i forbindelse med fertilitetsbehandling, hvor hun helt klart ville have valgt en åben donor:

„Jeg har altid været imod anonym sæddonation, hvor barnet aldrig nogensinde i sit liv ville kunne få vished. Det er jeg principielt imod, og med national adoption tænkte jeg også, at jeg kunne få en vished, som jeg kunne give videre til min søn, når han er klar til det.“

Julie forventer, at hendes søn som teenager eller måske senere vil få behov for at kende sin baggrund.

„Jeg tror, det er helt essentielt for os alle at vide, hvor vi kommer fra, når det spørgsmål opstår i os. Men jeg havde ikke forestillet mig, at det skulle være nu, og det er kommet meget bag på mig, at det ikke er noget, vi selv kan styre i vores familie,“ siger hun.

Brud på menneskerettigheder

12 dage efter adoptionen fik Julie en forespørgsel fra Familieretshuset, om hun ville gå med til samvær.

„Jeg troede, det var et spørgsmål, jeg kunne sige ja eller nej til, og jeg sagde nej. Så blev jeg stævnet og fik breve fra advokater, hvilket i sig selv er meget overvældende. Der stod, at jeg var sagsøgt for at krænke menneskerettighederne. Hvis man tager det ud fra de biologiske forældres perspektiv, så har de ret til familieliv, hvor vores modargument er, at der aldrig har været en familie, så jeg kan ikke se, at der er ret til familieliv. Det er os, der har ret til familieliv, og jeg mangler barnets perspektiv.“

Eftersom barnet er tvangsfjernet, er rettens afgørelse, at der skal være et minimum af samvær, som er to timer årligt med overvågning. Julie har anket og venter på landsrettens afgørelse.

Bange for at få brudt anonymitet

„Det er jo en fremmedadoption, så derfor er min søn anonym, og jeg anonym. Jeg har ikke kendskab til de biologiske forældre, og de har ikke kendskab til os. Min store bekymring i alt det her er, at vores anonymitet bliver brudt,“ siger Julie. „Det er også derfor, jeg har sværet ved at se, hvordan et samvær skulle kunne gennemføres, for jeg synes, det er forkert at skulle bede et barn om at lyve om, hvad han hedder, hvor han bor osv. Jeg frygter, de pludselig står på vores dørttrin, og at jeg aldrig kan slippe af med dem igen,“ siger Julie. „Jeg har sagt ja til *ham*, men ikke til hele familien. Og jeg er jo ikke plejeforælder. Jeg har ikke kompetencerne til at rumme de her mennesker.“

Julie fortæller, at hun fra plejeforældrene har hørt, at de biologiske forældre er meget krævende at have samvær med, selv om det altid har været samvær med overvågning.

„Det magter jeg ikke, og det ønsker jeg heller ikke for min søn i så lille en alder,“ siger hun.

Trods anonymiteten har hun så meget viden om den biologiske familie, at det efter hendes opfattelse er ‘et meget dysfunktionelt sted’, og hun understreger, at det skal det jo også være, for at man overhovedet kan til-lade sig at fjerne et barn ved fødslen.

Det hele er så dobbeltmoralsk. Du kan ikke sige ‘anonym’ på den ene side og ‘samvær’ på den anden side. Det er noget, politikerne skal tage op, for det her holder ikke.

Statens barn

„Jeg ser det ikke som deres barn, i og med at han er taget ved fødslen. Jeg ser det som statens barn. Det er jo staten, som har bestemt, at han skal bortadopteres, og det, jeg også anfægter, er, at staten har gjort alt det her, og lige så snart han er blevet adopteret, så skal *jeg* som enkeltperson køre de retssager og opretholde den argumentation, som staten er kommet med, da man vurderede, at adoption var til barnets bedste. Det skal jeg som enkelt individ køre videre i retssystemet, og jeg er ikke blevet informeret om, at det ville være en opgave, jeg skulle påtage mig,“ siger Julie og fortæller, at hvis hun havde vidst det, ville hun have haft betænkeligheder ved at adoptere.

Er der nogen, der har stillet dig i udsigt, hvordan samværet skulle foregå?

„Ja, to timer årligt i et familieretshus, men eftersom det ikke er blevet prøvet før, har man endnu ikke nogen idé om hvilket familieretshus, for man skal jo også holde sig for øje, at de ikke skal vide, hvor vi bor geografisk.“

Det eneste, der er taget stilling til, er, at samværet skal være overvåget. Julie har ikke fået indtryk af, at hun skal være til stede, fordi det er en anonym adoption.

„Jeg kan slet ikke forestille mig nogen forældre i verden, der ville udlevere deres barn til en fagperson, barnet aldrig har mødt før, og mødes med nogle fremmede mennesker, som det er tvangsfjernet fra. Det, synes jeg simpelt hen er urimeligt. Bare at aflevere i vuggestuen kan jo være fyldt med gråd.“

Hvis du havde sagt ja til samvær, ville det så i praksis være sådan, at der ville komme en fremmed og hente din søn og køre ham hen til et møde med forældrene og tilbage igen?

„Sådan må det vel være, og jeg synes virkelig, det ville være traumatiserende for ham, hvis han skulle ud at køre i flere timer med fremmede og møde nogle fremmede et fremmed sted. I teorien må det være sådan, de har tænkt det, og det kan jeg ikke gå med til uden at kæmpe imod.“

Ville det være en bedre løsning, hvis du ‘kamouflerede dig’ og tog med i sådan et samvær?

„Ja, det kan aldrig være til hans bedste, at hans nærmeste omsorgsperson ikke er med. Alt ville være bedre, hvis jeg var med, men jeg synes stadig ikke, at han skal have samvær på nuværende tidspunkt, for han skal have etableret sin kerne og have tryk og stabilitet i, hvor han hører til. Det skal der ikke rodes rundt i endnu. Det er alt, alt for tidligt. Det synes jeg er for meget at bede et lille barn om at forholde sig til, og det skal han skånes for,“ siger Julie.

Dobbeltmoral

„Det hele er så dobbeltmoralsk. Du kan ikke sige ‘anonym’ på den ene side og ‘samvær’ på den anden side. Det er noget, politikerne skal tage op, for det her holder ikke. Det er enten eller, synes jeg. Enten går man ind for anonyme adoptioner, eller også må det laves om, så vi har ikke anonyme adoptioner i Danmark længere. Og så vil jeg påstå, at man bare er en gratis plejefamilie. Så er det i virkeligheden bare, fordi det er en spareøvelse, fordi det er for dyrt at have plejefamilier. Jeg føler, at jeg er plejemor, hvis jeg

skal have familien rendende. Men det er der ikke nogen politikere, der vil i dialog med mig om.“

Det er nærliggende at spørge, hvorfor du synes, at anonymiteten er så vigtig her, når du ikke synes, den er det ved sæddonation.

„Det her er nogle mennesker, som jeg i hvert fald ‘på papiret’ er utryg ved. Hvis du kombinerer misbrug og psykiske diagnoser med desperation over at have fået taget et barn, man ikke ønsker fjernet, så kan jeg godt frygte, at der er tale om et irrationelt og potentielt farligt menneske. Det er ikke et menneske, jeg har lyst til skal vide, hvor vi bor. Det, synes jeg, er meget utrygt. Det er jo meningen, at jeg skal tilbyde mit barn stabilitet og tryghed, og det får jeg svært ved, hvis jeg ved, at de, som har modsat sig en adoption, ved, hvor vi bor. Jeg har ikke lyst til at gå rundt og være utryg og give det videre til mine børn,“ siger Julie.

Er det noget konkret ved netop disse mennesker, der gør, at du er imod det?

„Ja, det kan du sige. Det kommer jo altid an på, hvad det er for en situation. Det ville måske være noget andet, hvis jeg vidste, at det var en mor på 14 år, som ikke kunne have ham, fordi hun simpelthen ikke kunne forsørge ham, og hun så efter en årrække ønskede at se ham. Det ville jeg have det lettere med. Men det her med, at jeg har en forældrekompenteundersøgelse og psykologudtalelse, hvor der står, at de ikke kan forstå empati og ikke har forældreevne – det har jeg ikke lyst til at udsætte ham for.“

„Jeg vil ham jo bare det bedste, så hvis jeg bliver overbevist om, at det bedste for ham er bare at se dem, så skal han da selvfølgelig se dem. Men det er ikke min opfattelse, når han er to år, men når han er voksen eller er teenager og har behov for at vide, hvor han kommer fra; så vil jeg støtte ham i det. Men nu synes jeg, at det er min opgave at beskytte ham og give ham nogle ordentlige rammer, og det mener jeg ikke, han vil få, hvis jeg godvilligt går med til, at han skal blive ved med at blive fastholdt i en dysfunktionalitet, som han er blevet fjernet fra. Jeg vil ikke sige ja til,

„Det er min opgave at beskytte min søn og give ham nogle gode rammer,“ mener Julie.

at han skal se nogle, bare fordi han deler gener med dem.“

Manglende information

Du har sagt, at du ikke på forhånd er blevet ordentligt informeret om, at dette scenarie kunne opstå. Har man heller ikke nævnt det i samtalerne i godkendelsesprocessen?

„Det står bare i en lille boks eller notits. Det har ikke et særskilt afsnit. Der står noget om, at når barnet bliver

teenager, kan det få behov for at tale om, hvor det kommer fra, og så kan du snakke med det på den og den måde. Der står ikke, at det kan blive en del af ens dagligdag. Når det har været nævnt i godkendelsesprocessen, har det været noget med, at det var meget usandsynligt,“ slutter Julie. ■

Julie er ikke den interviewede adoptivmors rigtige navn, men hendes identitet er redaktionen bekendt.

Caroline Adolphsen er professor ved Juridisk Institut på Aarhus Universitet. Hun er forfatter og medforfatter til en række bøger om juridiske emner med fokus på familie og børn, blandt andet *Børn i familie- og socialretten*, *Arveret*, *Familieret* og *Forældreansvarsloven*.

Retssikkerheden er udfordret

Caroline Adolphsen, professor ved Juridisk Institut på Aarhus Universitet, har forsket i velfærdsret for børn og udsatte borgere. I denne samtale kommenterer hun de nyere domme, der har været på adoptionsområdet, dels om biologiske forældres ret til samvær med deres bortadopterede børn og dels om ophævelse af en tvangsbortadoption.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Caroline Adolphsen forstår godt, at adoptanter undrer sig over afgørelser, der siger, at deres adopterede børn skal have samvær med de biologiske forældre.

„De har jo fået at vide, at der er tale om et fuldt familieskifte, og så kan det selvfølgelig være voldsomt bagefter at få at vide, at der skal være samvær. For adoptivforældrene er det et konfliktfelt, særligt med tvangsbortadoptioner, for de biologiske forældre kæmper jo for at få deres børn hjem. Det er noget andet med frivillige adoptioner.“

Caroline Adolphsen fastslår, at adoption indebærer et fuldt familieskifte, og at det i udgangspunktet ifølge lovgivningen ikke er meningen, at der skal være samvær bagefter, medmindre adoptivforældrene synes, det er en god idé. Hun mener, at det juridisk giver komplikationer, hvis der i adoptioner helt generelt skal være samvær med den biologiske familie – især hvis det skal ske mod adoptivforældrenes ønske.

„Man kan se, hvor meget man skændes om samvær i skilsmissegager. Selv om man egentlig skal samarbejde efter en skilsmisse, er der godt nok mange sager, hvor de ikke gør det, og hvor børnene kommer rigtig meget i klemme. Og det vil de også gøre her, hvor man som adoptivforælder meget klart har bedt om at få sit eget barn. I en skilsmissegag har du trods alt fået et barn med en anden. Men som adoptivforælder er det jo blevet dit barn, og kun dit barn, og juridisk set ikke længere de andres barn. Jeg tror, det er bedst, at det bliver ved med at være en undtagelse, at man har samvær,“ siger hun.

Man kan indvende, at man – når man adopterer – jo godt ved, at barnet også har nogle andre forældre, medmindre de er døde.

„Ja, men det, der er problemet i forhold til det juridiske, er, at hvis du forpligter adoptanterne til at samarbejde, så kommer man ind i et retligt spor, og hvis de gør modstand, skal vi så til at tvangsfuldbyrde samværet? Og hvor meget samvær skal der være? Ud fra alle de konflikter, jeg har set i samværsager, er det svært, når man ikke vil dele sit barn med andre.“

Caroline Adolphsen siger samtidig, at det ikke er noget problem, hvis der ikke er en konflikt.

„Juraen handler jo om det, man er uenig om. Og reglerne om samvær efter adoption er kun relevante, hvis der er et ønske, som ikke kan opfyldes. Hvis man kan blive enige, må man selv bestemme.“

Psykologi i juraen

Caroline Adolphsen bliver imidlertid lidt ked af, hvis adoptanter opfatter en adoption sådan, at barnet ikke har en fortid.

„Jeg synes, det er et stort problem, hvis adoptivforældrene ikke anerkender, at barnet har en fortid. Selvfølgelig har barnet en fortid. Uanset om det er en fortid på tre dage, inden barnet bliver anbragt, så har det en fortid; barnet har været et andet sted. Så hvis man som adoptivforældre ikke er med på det i arbejdet med at kende og forstå deres barn, så bliver jeg faktisk lidt ærgerlig.“

Men det er den mere psykologiske side af emnet.

„Ja, men det er en af grundene til, at Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol har disse regler om samvær efter adoption. Der siger man, at det faktisk er vigtigt for barnet at have en forståelse af sin tidligere slægt. Det er psykologi, der er puttet ind i juraen, at det faktisk har en betydning, at barnet har en fortid.“

Ophævet adoption

For nylig er en tvangsbortadoption ophævet i landsretten, men nu er det alligevel, som om forældreparret ikke har fået meget mere familieliv ud af det. Hvad tænker du om det scenarie?

„Hvis adoptionen skal annulleres, så skal barnet principielt hjem igen, men det er i praksis hjem til anbringelse. For det kommer jo ikke hjem. Landsretten siger, at adoptionen ikke er lovlig, men den siger ikke, at forældrene er gode forældre. Så mit bud vil være, at kommunen skal træffe en ny afgørelse om anbringelse. Så forældrene får ikke deres barn igen. Medmindre der ikke er anbringelsesgrundlag, for så gør de selvfølgelig.“

Når domstolen har ophævet en adoption, men barnet bliver ved med at bo hos dem, der skulle have adopte-

ret det, virker det som en slags omgørelse af domstolens afgørelse. Man kan spørge: Hvad var så domstolens hensigt med at ophæve adoptionen?

„Det er kun spørgsmålet om, hvilken familie barnet er en del af, den har taget stilling til. Den siger, at barnet er ikke en del af den nye familie, men en del af den biologiske familie. Det er dét!“

Og så sker der det, at barnet bliver boende, som om domstolen nærmest ikke havde sagt noget.

„Det er meningen. Under en anbringelse skal man for det første som udgangspunkt have mere samvær, og for det andet skal kommunen jo så vidt muligt samarbejde med forældrene og arbejde hen imod, at barnet kan komme hjem. Så man skal ligesom arbejde i et andet spor.“

„Det er ikke, fordi jeg siger, at det bliver fryd og gammen, og at man nu begynder nærmest at være deleforældre. Men det er på grund af den der særlige ting med, hvilken familie man er en del af. Det er kun dét spørgsmål, domstolen har taget stilling til. Spørgsmålet om anbringelsen har man haft mulighed for at få prøvet tidligere, da barnet blev anbragt.“

Men der er jo forskel på, at barnet bliver anbragt hos en professionel plejefamilie, og at det bliver anbragt hos en familie, som tror, de skal være en adoptivfamilie, men så ikke skal være det alligevel, og så måske skal være det igen.

„Det er, fordi de i kommunerne regner med, at det altid går igennem. Der er rigtig mange problemer med det, fordi barnet bliver midlertidigt placeret under adoptionsagen. Og det er jo helt, helt håbløst, at man gør det, når man endnu ikke ved, hvad det ender med. For sagen er først endelig ved domstolene. Vi kan jo ikke snyde og sige, at det er lige meget, at man kan gå til domstolene, for vi træffer bare beslutningen inden. Så der er en hel masse problemer i det, men det er altså med fuldt åbne øjne, at lovgiverne har lavet loven sådan,“ siger Caroline Adolphsen.

Retssikkerhedsmæssigt problem

Vi har en landsretsdom, der siger, at nu skal barnet igen høre til sin

Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol siger, at det er vigtigt for barnet at have et kendskab til sin oprindelige familie.

oprindelige familie, men det bliver boende hos den tidligere adoptivfamilie, som nu er plejefamilie, og de kan med øget tilknytning arbejde sig hen imod igen at blive adoptivfamilie og dermed omgå landsrettsdommen.

„Ja, men det kaldes bare ikke at ‘omgå’, for ville det jo betyde, at der er noget juridisk forkert i det, man gør. Og det er der ikke. Det er meningen, det der!“

Hvad er den landsrettsdom så værd?

„Den er det værd, at landsretten kun forholder sig til det, de bliver spurgt om, og det eneste, de bliver spurgt om, er, om betingelserne for bortadoption er opfyldt. Og så siger de nej. Det er jo ikke nogen hemmelighed, at vores skiftende socialministre, men særligt Pernille Rosenkrantz-Theil og også statsminister Mette Frederiksen, har det som et erklæret mål, at vi skal have flere tvangsbortadoptioner. Det vil de gerne have, så de beder jo deres ministerier om at lave reglerne sådan, at det lykkes. Så den der finte er jo med vilje.“

Finte – du siger ‘finte’, og jeg kalder det en ‘omgåelse’ ...

„Ja, men det kan jeg ikke. Som jurist siger du ikke ‘omgåelse’, fordi

det er med fuldt åbne øjne, og det er klare regler. Men jeg synes, at det retssikkerhedsmæssigt er problematisk, at man laver et system, hvor man på den måde kan få opfyldt det, man gerne vil på sigt. Man siger jo, at hvis betingelserne ikke er opfyldt, så kan barnet være der i pleje, og så giver det jo sig selv, at så kommer § 9 stykke 4 i funktion. Så man har lavet et system, hvor man får ret uanset hvad. Og det er selvfølgelig et problem, fordi meningen med domstolsprøvelsen skulle være at afgøre, om barnet skal være en del af sin egen familie eller den anden familie. Og hvis domstolen siger, at barnet skal være en del af sin egen familie, så kan man bare vente. For medmindre det er en fuldstændig uegnet plejefamilie, vil tiden jo tale for, at de får ret. For nu bor barnet der, så selvfølgelig bliver tilknytningen større hos plejefamilien.“

Det er i forhold til det scenarie, at jeg spørger, om man så kunne forestille sig en familieform, hvor begge parter har en slags forældreskab – ikke delt forældremyndighed, men at begge parter har forælderroller, og at der er mere samvær end det helt minimale?

„Ja, man kan sagtens lave regler om, at der skal være mere indhold i samværet. Sagtens!“

Samvær var ikke meningen

Caroline Adolphsen mener imidlertid, at det er helt bevidst fra lovgivernes side, at der ikke lægges op til ret meget samvær.

„Det er ikke nogen hemmelighed, at paragraf 20 a i Forældreansvarsloven blev lavet, for at man ikke skal kunne sige, at vi overtræder Den Europæiske Menneskerettighedskonventions ret til familieliv,“ siger hun. „Så kan vi sige, at vi ikke fuldstændig har afskåret muligheden for samvær. På papiret har de en mulighed for samvær. Det var ikke meningen, der skulle være noget reelt indhold i den. Men så kom Højesteret og sagde: ‘Arh, den går vist ikke. Vi kan ikke have en ret, som bare findes, for at det skal lyde, som om vi er søde.’ Og så satte de skred i det for nogle år siden, og nu er vi begyndt at se de her afgørelser om samvær. Men det er stadig meningen, at det skal være et meget begrænset samvær – det er meget få gange om året, og det er typisk overvåget samvær. Og der er en masse konflikter med, hvor det skal foregå. Hvis det er en adoption, hvor

vi ikke skal vide, hvor barnet bor, hvordan gør vi det så?”

Adoption på grund af tilknytning

Caroline Adolphsen mener, at det er opblødningen af kriterierne for tvangsbortadoption, der har medført nogle af den senere tids afgørelser om samvær.

„Tidligere var det sådan, at man skulle være varigt uden forældre-evne. Man skulle være helt og aldeles uegnet. Så indførte man Adoptionslovens paragraf 9 stykke 4, og den siger ikke, at forældrene er vurderet varigt ude af stand til at tage vare på deres børn, men at barnets tilknytning til plejeforældrene er så stærk, at barnet kan adopteres af dem. Så det er det nye, at der er børn, der bliver adopteret af hensyn til deres nye relation til plejeforældrene, selv om forældrene egentlig har kunnet spille en god rolle i forbindelse med samvær. De har været for dårlige til at have børnene derhjemme, men ikke for dårlige til at have samvær.“

Hun ridser et eksempel op:

„Måske har du haft samvær med dit barn under en anbringelse i tre år, og du har ikke gjort noget anderledes, men alligevel stopper samværet, fordi barnet bliver bortadopteret.“

„Og der skal paragraf 20 a i Forældreansvarsloven bruges til at sige, at man godt kan have lidt samvær efter en adoption – meget mindre samvær end før, men dog en eller anden form for samvær. Men det er den bestemmelse, der er lidt farlig, fordi den netop ikke siger, at forældrene er fuldstændig ude af stand til noget. Så det er forældre med en eller anden form for forældrekompetence, og som har haft en tilknytning til deres børn. Og for dem er det jo meget voldsomt pludselig ikke længere at have samvær.“

Men igen: Kunne man forestille sig en familieforn, hvor der er et samarbejde omkring forældreskabet, fordi begge parter har noget at tilbyde?

„Juridisk er problemet, at de biologiske forældre opfylder betingelserne for en anbringelse. Det vil sige, at de er ikke gode nok forældre til at passe på deres børn selv. Så de vil ikke kunne bestemme over barnet, men de vil godt kunne have noget tilbyde ved kontakt. Og der har vi jo den her bestemmelse i paragraf 20 a i Forældreansvarsloven,

som handler om samvær. Det er ikke ret meget samvær, men der er den mulighed for samvær. Og det er der, hvor vi ikke tidligere har set nogen afgørelser, men der er begyndt at komme nogle nu. Men at give forældrene juridiske rettigheder ud over muligheden for kontakt vil være vanskeligt. Hvis de får del i forældremyndigheden, skal barnet være en del af to familier, og det er noget rod, fordi arveretten knytter sig til, at man er med i én familie. Og det er noget rod i forhold til for eksempel religion. Med hensyn til sådan nogle grundlæggende ting hører vi til ét sted. Så det ville være for vanskeligt juridisk at gøre noget andet end at give forældrene en bedre mulighed for samvær, end de har nu.“

Børn kan ikke starte samværsager

Når barnet bliver større, er det en ny situation, hvis barnet ønsker kontakt, selv om børn ikke kan starte samværsager – heller ikke, når deres forældre bliver skilt.

„Men der kan de jo tage kontakt på andre måder, hvis de ved, hvem forældrene er,“ siger Caroline Adolphsen.

„Og hvis det er et stort barn, der bliver adopteret, så ved det jo godt, hvem dets forældre er. Men børn kan ikke starte hverken samværsager eller forældremyndighedssager.“

Adoptivforældrene kan heller ikke søge samvær, hvis barnet ønsker det efter en årrække. Initiativretten til samvær udgår kun fra de biologiske forældre. Hvis adoptivfamilien ønsker samvær, kan de bede Familieretshuset om at kommunikere dette til de biologiske forældre, som så kan søge, hvis de ønsker det. Men de er ikke forpligtet til det – end ikke til at svare Familieretshuset.

„Det handler om, at hvis de biologiske forældre har ønsket bortadoptionen eller måske efter nogle år er kommet overens med, at det var det rigtige, så skal de ikke blive sat i en situation, hvor de nu skal indgå i en samværsag. Der kan jo være sket mange ting i deres liv efter adoptionen, så det skal de ikke tvinges til,“ siger Caroline Adolphsen.

Når den adopterede fylder 18 år, kan han/hun få informationer om sine biologiske forældre og måske derigennem søge kontakt. ■

Adoptionsloven § 9

Stk. 2. Selv om forældrene ikke vil give samtykke efter § 7, stk. 1, kan adoptionsbevilling i særlige tilfælde meddeles, hvis væsentlige hensyn til, hvad der er bedst for barnet, taler for det.

Stk. 3. Adoption kan meddeles efter stk. 2, hvis betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, nr. 1 eller 2, i lov om social service er opfyldt, og det er sandsynliggjort, at forældrene varigt vil være ude af stand til at varetage omsorgen for barnet, og at adoption af hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst vil være bedst for barnet.

Stk. 4. Når barnet er anbragt uden for hjemmet i en plejefamilie, jf. § 66, stk. 1, nr. 1-3, i lov om social service, og betingelserne for anbringelse af barnet uden for hjemmet i § 58, stk. 1, i lov om social service er opfyldt, kan adoption efter stk. 2 meddeles plejeforældrene, hvis barnets tilknytning til plejefamilien har antaget en sådan karakter, at det vil være skadeligt for barnet at bryde denne tilknytning, navnlig under hensyn til kontinuiteten og stabiliteten i barnets opvækst og til barnets relation til sine forældre.

Forældreansvarsloven § 20 a

Er barnet adopteret, kan der efter anmodning fra barnets oprindelige slægtninge fastsættes samvær eller anden form for kontakt med disse, navnlig hvis barnet forud for adoptionen havde samvær eller anden form for kontakt med den, som anmoder om fastsættelse af samvær m.v.

Stk. 2. Stk. 1 gælder også ved midlertidig placering efter § 32 a i adoptionsloven.

Plejefamilien – en vigtig del af barnets historie

Bjørn er frivilligt bortadopteret og blev hentet fra fødegangen af plejefamilien, da han var fire timer gammel. I dag er han 15 måneder, og hans adoptivfar Mikkel fortæller, hvordan plejefamilien er en vigtig del af Bjørns historie – en slags erstatning for, at hans biologiske mor ikke ønsker kontakt, og at de ikke ved noget om hende.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

„Da vi kom på adoptionsforberedende kursus, havde vi ikke helt taget stilling til, hvad vi ville med hensyn til samvær, men efterhånden blev vi mere og mere afklarede med, at hvis adoptionen var på tvang, og hvis det kunne belyses, hvordan samvær kunne foregå, ville vi principielt gerne det,“ fortæller Mikkel. „Men det ville selvfølgelig afhænge af situationen. Hvis det kunne være skadeligt for barnet, ville vi ikke have lyst til det, men hvis der kunne være noget godt i det, så ville vi godt kunne håndtere lidt uro.“

Mikkel kan ikke genkende oplevelsen, når andre adoptanter ikke har fået noget at vide om muligt samvær.

„Da vi var på det adoptionsforberedende kursus for to-tre år siden, præciserede kursuslederne fra Ankestyrelsen, at ingen biologiske familier havde vundet en retssag om samvær endnu – men at ‘en gang jo skal være den første’. Dette talte vi også om i vores samtaler i tredje fase af godkendelsesprocessen med Familieretshuset. Hvis man tabte en eventuel sag om adoption, ville adoptanterne i stedet blive plejefamilie,

MODEL FOTOS: NATHAN DUMILAO/UNSPLASH

Forældrene vil gerne kunne fortælle Bjørn så meget af hans historie som muligt. En vigtig del af historien handler om hans tid hos plejefamilien.

Når et barn bortadopteres frivilligt, kan moren eller forældrene først frigive barnet endeligt, når det er tre måneder gammelt.

og barnet ville blive boende, men den biologiske familie ville få ret til samvær, skønnede de,” fortæller Mikkel.

Mikkel og hans mand har gjort en del for at sikre, at der ligger information i systemet om, at de ønsker samvær i tilfælde af, at Bjørns biologiske mor skulle skifte mening. De har sendt en mail til Familierets- huset, men har foreløbig kun fået et standardsvar om, at det ikke er muligt for adoptanter at søge om kontakt, men de håber, at der ligger et notat hos Familieretshuset om deres ønske. De har også lagt telefonbesked hos den biologiske mors socialrådgiver om, at de er interesserede i kontakt, og at de ville være glade for i det mindste at få et billede af hende. Men socialrådgiveren er ikke vendt tilbage.

„Vi har på fornemmelsen, at hans mor ikke ønsker kontakt, og derfor har vi prøvet at være lidt forsigtige, men vi vil gerne have, at myndigheds- personerne omkring hende opfordrer til at søge om samvær, hvis hun nu på et tidspunkt skulle give til kende, at hun gerne vil have en relation til ham.“

Fantastisk udslusning

Bjørn boede hos plejefamilien, fra han var få timer gammel, til han blev bortadopteret, da han var 7 måneder. Det er nu otte måneder siden, men de har stadig næsten daglig kontakt med plejeforældrene.

Allerede da Bjørn var blevet matchet med Mikkel og hans mand, ringede de til plejefamilien, for at de kunne lære hinanden lidt at kende og tale om forløbet.

„Det var virkelig rart. Vi fik sænket skuldrene, og det gjorde de også, og så fik vi planlagt udslusningsforløbet. Plejeforældrene var blevet anbefalet, at udslusningen skulle vare tre dage, men det syntes de var alt for kort, og så ændrede de det til 10 dage. Vi har talt om, at det burde være standard, og jeg tror også, at deres kommune vil

til at gøre det til standard, for det har været et godt forløb for os og for dem og selvfølgelig også for Bjørn,“ siger Mikkel.

Udslusningsforløbet begyndte med korte besøg hos plejefamilien, hvor Mikkel og hans mand overnattede på et B&B i nærheden. Efter et par dage flyttede de ind hos plejefamilien og overtog gradvist mere af den primære omsorg. Så tog de hjem, og efter en dags pause kom plejeforældrene og Bjørn hjem til Mikkel og hans mand og boede der nogle dage.

„Aftenen inden den store afsked kunne vi godt mærke, at det begyndte at blive svært for dem at skulle skilles fra Bjørn. Vi havde aftalt i udslusningsforløbet, at de tre skulle have en afskedsmiddag på en restaurant den sidste aften sammen, og de fik også den sidste nat sammen i vores hus, mens vi overnattede i sommerhus. Det kunne lade sig gøre på den måde, fordi vi havde et fantastisk forhold, og som mennesker passede vi rigtig godt sammen. På det tidspunkt gik det så godt med Bjørn, at det ikke var nødvendigt kun at tage hensyn til ham. Derfor var det muligt også at give plads til plejeforældrene i forløbet.“

„Efter de tre overnatninger tog de afsked, og det var forfærdeligt for os alle sammen,“ fortæller Mikkel. Men efter fem dage kom de tilbage på besøg, og igen efter endnu 14 dage. Sidenhen var plejeforældrene også med til Bjørns et års fødselsdag, og nu skal de snart ses igen. Det er cirka tre måneder siden, de sidst har set hinanden.

De ses derimod flere gange om ugen over FaceTime, og Mikkel mener, at Bjørn godt kan kende dem på FaceTime, men måske ikke som den familie, han har boet hos.

„Det er gået hen og er blevet et onkel-tante-agtigt forhold, og det er også det, vi ønsker,“ siger Mikkel.

Barnets historie

„På kurset talte vi meget om hans historie og om vores historie, og at vi gerne ville have, at vi kunne belyse så meget af hans historie som muligt,“ siger Mikkel.

Gennem relationen til plejefamilien har Mikkel og hans mand mulighed for at fortælle Bjørn, hvordan hele hans liv har været – lige fra han var fire timer gammel.

„Når han for eksempel snakker om trykthedsgenstande, som eksempelvis en stofble, bruger han de ord, som plejeforældrene har brugt i deres familie og med deres biologiske børn. Så han har faktisk været en del af deres familie. Og da vi boede hos dem, kom flere af deres voksne børn på besøg, fordi de gerne ville møde os. De havde også et behov for at vide, at Bjørn landede et godt sted, og de havde behov for lige at møde os. Så der er noget historie og et familieliv knyttet til plejefamilien.“

Fordi Mikkel og hans mand har oplevet et virkelig godt udslusningsforløb og fået et tæt forhold til plejefamilien, ligger det dem meget på sinde, at plejefamilierne bliver mere anerkendt for deres vigtige rolle.

„Det er væsentligt for os, at der kommer fokus på plejefamilierne, fordi samarbejdet med dem er drønvigtigt. Vi har hørt, at plejeforældrene ofte bliver talt ret meget ned og undervurderet af myndighederne, og vi har set, hvor vigtigt det samarbejde er for barnet.“ ■

Personerne i artiklen optræder kun med fornavn, men deres identitet er redaktionen bekendt.

Det er kun den oprindelige slægt, der kan søge om samvær efter § 20 a. Hverken adoptivforældrene eller barnet kan søge om samvær. Barnet har dog mulighed for at anvende barnets initiativret, jf. forældreansvarslovens § 35. Barnet skal være fyldt 10 år.

I denne situation inviterer Familieretshuset de biologiske slægtninge, barnet ønsker kontakt til, og adoptivforældrene til et møde. Det er dog frivilligt for begge parter at deltage i mødet. Det er fortsat kun den biologiske slægt, der kan søge om samvær.

Det kan skabe værdi for barnet at have et større kendskab til sin historie, end hvad der nedfældes i dets papirer.

FOTO: ESUDROFF/PIKABAY

Refleksioner fra en kommende adoptant

Niels og hans kone har været i gang med processen at stifte familie i mere end 10 år, og nu hvor de er tæt på at være i mål med en adoption, har han nedfældet nogle af sine tanker om at blive forældre til et barn, der i forvejen har en eller to forældre.

AF EN ADOPTANT PÅ VENTELISTE

På trods af at min kone og jeg kun akkurat er godkendt til adoption, har vores adoptionshistorie efterhånden passeret et årti. Ventetiden kan selvfølgelig være årsag til ængstelse, men den giver også naturlig anledning til refleksion.

Hvis jeg skal være ærlig, så er overvejelsen om kontakt eller samvær med den biologiske familie ikke det første emne, vi tager hul på, når vi taler om, hvad vi har i vente. Men det er dog aldrig langt væk. Og som dagene skrider frem, fylder det nu mere og mere. Årsagen er simpel: Ligesom vi har vores historie forud for adoptionen, vil vores kommende barn have sin historie. Den biologiske familie er unægteligt en del af barnets fortid, nutid og fremtid og bør derfor være en naturlig del af vores fælles fremtidige historie.

Emnet blev adresseret allerede ved første møde med en sagsbehandler i Familieretshuset og har været nævnt flere gange siden. Vi tolkede det som et forsøg på at vække lysten

til refleksion: „Er det noget, I kan se jer i?“ Ydermere kan det ses som del af øvelsen i at overveje: „Hvad er i barnets tarv?“ Der blev ikke på forhånd givet et 'korrekt svar', og skal jeg være ærlig, føler jeg mig ikke 100% sikker, når jeg – uden kendskab til barnets omstændigheder – skal tage stilling.

Går vi 10 år tilbage, var forventningen til at stifte familie hos mig, der er som snydt ud af en dansk kernefamilie, præget af forestillingen om at opnå det samme: To forældre, et hjem og et barn/flere børn. Tanken om samvær med den biologiske familie eksisterede slet ikke. At man – ud over at adoptere et barn – også skulle rumme en 'anden familie', var en tanke, som følte fremmed og endda unaturlig, og jeg er da også blevet ramt af tanken: „Skal vi nu også adoptere et sæt biologiske forældre?“

I dag er jeg mere åben over for muligheden om samvær. Tanken er, at det kan skabe værdi for barnet at have et større kendskab til sin historie,

end hvad der nedfældes i dets papirer. Jeg tænker ikke, at al kontakt skal være uden forbehold, men at have en mere åben og rummelig tilgang til barnets fortid vil kunne bidrage til, at barnet – selv fra en ung alder – kan rumme og bearbejde sin egen historie i takt med, at det vokser op.

Værn eller begrænsning

I dette møde er anonymiteten for adoptanten det ultimative værn og den ultimative beskyttelse, men samtidig ser jeg den også som den største begrænsning, for med anonymitet adskiller vi os netop ultimativt. Derfor tænker jeg også: Skal samvær og samarbejde have mulighed for at lykkes, må kravet være, at vi er klar til at vinke farvel til vores anonymitet. De basale krav, det stiller, er tillid og velvilje på begge sider, for uden at udvise den tillid har jeg svært ved at se, at vi sammen vil kunne samarbejde om det ønske, vi – adoptanter og biologiske forældre – netop burde have til fælles: barnets tarv.

Det kan være, at jeg – når jeg træder ind i forældreskabet – må trække i land, fastholde min anonymitet og forkaste ideen om samvær. Men mit nuværende standpunkt er, at samvær er værd at overveje, og at årsagen til at fravælge samvær kan skyldes frygten for det ukendte, frem for hvad der kan fungere for barnet. Jeg føler, at jeg har en pligt til at udforske alle muligheder for at finde en løsning, der støtter barnet og at gå ind i mit fremtidige forældreskab med et åbent sind. ■

Artiklens forfatter er anonym, men vedkommendes identitet er redaktionen bekendt.

Familie er mange ting

Familiedannelse er på én gang såre simpelt og dybt kompliceret, og det kan være en proces, som kræver særlig støtte for at lykkes. Det er udgangspræmissen i bogen *Familiedannelse*.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Bogen er skrevet af psykologerne Anna-Katherine Højland og Jan Kaa Kristensen og bygget op over samtaler med en lang række eksperter inden for familiedannelse. Som undertitlen *Tværfaglige perspektiver på det relationelle møde mellem professionelle og familier* antyder, henvender den sig i første række til fagfolk, men den kan også sagtens læses af andre med interesse for emnet familiedannelse. Det kan blandt andet være mennesker med særlig interesse for emnet, fordi de selv har udfordringer med familiedannelse, for eksempel på grund af vanskeligheder med at blive gravid og gennemføre en graviditet eller mangel på en partner at stifte familie med.

Familiedannelse kan være karakteriseret af både planlagte og uplanlagte processer, ønskede eller uønskede, men bogens fokus er de scenarier, hvor der er et ønske om at etablere et familieliv med børn. Familiedannelse er ifølge bogen ikke bare de forløb, der er nemme og ligetil, men også komplekse familiedannelsesprocesser, hvor forældre ikke magter at være fuldtidsforældre, men må have støtte

De fleste drømmer om at stifte familie på den traditionelle måde.

FOTO: ANIACREATIVE/PHOTOS/IKARAV

FOTO: SUZANNA ZENANI

Anna-Katherine Højland er cand. psych. aut. og specialist i klinisk psykologi og jordemoder. Klinisk psykolog på fødeafdelingen på Hvidovre Hospital og stifter og ejer af Center for Familiedannelse, en perinatal familiepsykologisk klinik.

FOTO: HANNE FUGLEBERG

Jan Kaa Kristensen er cand. psych. aut. og specialist i klinisk psykologi. Han har i mere end 20 år arbejdet med familier både som privatpraktiserende psykolog og som børnesagkyndig for forskellige kommuner og Familieretshuset.

fra andre og eventuelt oplever at få et eller flere børn anbragt. Og det er ligeledes de processer, hvor ønsket om at få børn ikke indfris, og hvor man må finde frem til et meningsfuldt liv uden børn.

37 familietyper

Familie er ikke bare én ting, fastslår bogen. Danmarks Statistik har etableret en statistikbank på deres hjemmeside, hvor man kan se en række familietyper ud fra forskellige konstellationer af antal voksne og børn i familien, forældrenes køn og ægteskabelige status, om børnene har adresse i familien eller er samværsbørn, om familien består af forældrenes fællesbørn, særbørn eller papbørn osv. Statistikken er lavet ud fra adresseoplysninger knyttet til cpr-registret, og derfor vil der være visse familiescenarier, man ikke kan udlede af statistikbanken, for eksempel den skilsmissefamilieform med deleordning, hvor børnene bor på en fast adresse, og forældrene på skift bor sammen med børnene. Det skyldes, at børn ikke kan stå som ejer eller lejer af en bolig, så derfor vil en af forældrene stå som fast beboer på adressen, selv om vedkommende ikke er det. Statistikken registrerer heller ikke adoptivfamilier som en særlig familieform, og det betyder for eksempel, at både adoptivbørn og eventuelle biologiske børn i en adoptivfamilie vil være registreret som helsøskende, selv om de ikke er biologisk beslægtede.

Danmarks Statistik har ikke selv konkluderet noget om et bestemt antal familietyper ud fra de mulige kombinationer af oplysninger, men andre – herunder bogen *Familiedannelse* – har opregnet kombinationsmulighederne i statistikbanken til 37 familietyper i Danmark.

Fertilitetskrise

Forfatterne fastslår, at familiedannelse er et af samfundets vigtigste fokusområder og derfor burde understøttes bedst muligt. Samtidig konstaterer de, at vi har en fertilitetskrise. Krisen handler for det første om, at flere skal igennem fertilitetsbehandling for at blive gravide, fordi det ikke sker spontant. For det andet handler krisen om forringelser i svangreomsorg og fødsels- og barselsindsatser. For

et par år siden var der en del dystre medieberetninger om arbejdsmiljøet for jordemødre og utilstrækkelig omsorg for de gravide og de fødende. Og som forfatterne fastslår, er det meget problematisk, hvis den gravide er udsat for stress, fordi den forhøjede udskillelse af kortisol kan risikere at forstyrre udviklingen af barnets stressreguleringsystem, så det fødes særligt sårbart.

I det seneste års tid – efter bogens udgivelse – har der desuden været fokus på et andet aspekt af fertilitetskrisen, nemlig at flere vælger en tilværelse uden børn. Nu handler det ikke kun om, at folk har svært ved at få børn, men også om, at de ikke har lyst til det. Den problemstilling ligger imidlertid uden for bogens område, fordi den beskæftiger sig med dem, der gerne vil have børn.

For lidt sex

Der er flere forskellige årsager til, at der er fertilitetsproblemer i befolkningen. Kendte årsager er konkrete reproduktive sygdomme (for eksempel følger af klamydia), livsstilsbetingede forhold (for eksempel for stort alkoholforbrug og overvægt) og miljøpåvirkninger, som nedsætter mænds sædkvalitet. Desuden spiller det kulturelle faktum, at folk udsætter det at få børn, en rolle, eftersom fertiliteten allerede i tyverne begynder at dale hos begge køn. Men der findes også uforklarlige tilfælde af ufrivillig barnløshed.

Imidlertid findes der også en meget enkel forklaring på nogle tilfælde af ufrivillig barnløshed: for lidt sex. Seksuelle dysfunktioner – hvoraf nogle er kropslige tilstande – kan være en hindring for at gennemføre et samleje, der kan føre til graviditet. Derudover er der også mere vage seksuelle problematikker på spil som for eksempel manglende eller nedsat sexlyst.

En artikel i Information i 2019 fortæller, at forskning på tværs af flere vestlige lande viser, at unge i dag generelt er mindre seksuelt aktive, end unge var for et par årtier siden.

„Og det gælder ikke kun de unge. Meget tyder på, at alle – på tværs af alder, etnicitet, køn og uddannelsesniveau – er mindre seksuelt aktive end for 10 og 20 år siden. Undtagelsen er de allerældste, hvor udviklingen går

den modsatte retning, mens faldet altså er mest dramatisk for de yngre.“

I bogen *Familiedannelse* har forfatterne talt med psykolog Yoon Frederiksen, der dagligt arbejder med klinisk sexologi, om problemet. Ifølge hendes erfaring kan manglende viden i nogle tilfælde være årsag til barnløshed. Det er overraskende, eftersom seksualundervisning har været obligatorisk i folkeskolen siden 1970. Om det skyldes, at seksualundervisningen fortsat især handler om, hvordan man undgår graviditet og kønssygdomme og ikke sætter eleverne ind i de elementære reproduktive funktioner, går bogen ikke ind i, men den nævner, at det stadig forekommer, at religiøse overbevisninger om, at sex er syndigt, også kan spille en rolle – hvilket også er overraskende.

Endelig er der det forhold, at når barnløsheden først er blevet et problem, kan det påvirke sexlysten – specielt hvis man er i fertilitetsbehandling, fordi selve fertilitetsbehandlingen med hormonstimulering og skema-lagte samlejer uvægerligt vil påvirke humøret og nedsætte lysten.

Bogen indeholder et udmærket kapitel om fertilitetsbehandling: om reglerne, behandlingsformer, den psykiske belastning og om barnets behov for at kende sit genetiske ophav.

Adoption

Bogens kapitel om adoption er baseret på et interview med Anita Maj Berner, der er psykolog og faglig leder af Ankestyrelsens PAS-ordning.

Hun lægger ud med at fastslå, at adoption ikke skal ses som en løsning på voksnes barnløshed, men som børnenes ret til at få forældre.

Adoptivbørn vil ofte være mere mentalt sårbare end andre børn, men også adoptivforældrene kan være ekstra sårbare, hvis de har været igennem belastende fertilitetsbehandling og mislykkede graviditeter, hvilket kan påvirke deres relation til barnet.

Anita Berner berører det fænomen, at barnet sommetider vælger den ene forælder frem for den anden, og at det kan skabe udfordringer i parforholdet – specielt hvis det er faren, der bliver foretrukket, fordi kvinder generelt har sværere ved at rumme at blive fravalgt af barnet.

Alle adopterede børn har oplevet det traume at miste sine forældre, og det giver øget risiko for psykiske udfordringer – eventuelt forstærket af omsorgssvigt eller mishandling, manglende kontakt tidligt i livet og muligvis flere skift af omsorgspersoner. Anita Berner forklarer, at det kræver ekstra sensitivitet og rummelighed hos forældrene at kunne drage omsorg for barnet i forhold til det traume, det har med sig, og de kan komme til at føle sig utilstrækkelige i forælderrollen. Anita Berner slår naturligvis et slag for, at adoptivforældre skal søge den tilbudte rådgivning (i PAS-rådgivningen), hvis de oplever udfordringer.

Anita Berner kommer ind på det fænomen, at adoptivforældre efter noget tid kan blive 'farveblinde' og glemme, at andre ser deres barn som et farvet barn. Mange adoptivbørn oplever, at de bliver mødt med racisme eller diskrimination, så de føler sig anderledes og udelukkede, og det er forældrene ikke altid opmærksomme på.

„Forældrene kan glemme, at det at være adopteret betyder, at barnet hele tiden skal forklare og forsvare sig selv, når det kommer ind i en ny kontekst.“

Omvendt kan de hvide nationalt adopterede føle sig 'dobbelt anderledes', fordi alle følelserne af at være anderledes er indeni, og ingen kan se det.

Anita Berner fastslår slutteligt, at der er et udækket behov for forskning inden for adoptionsfeltet, især kvalitativ forskning. Hun nævner som eksempler undersøgelse af antagelsen om, at nationalt adopterede børn klarer sig bedre end internationalt adopterede, samt forskning i adopteredes splitelse, hvor de på den ene side føler vrede og sorg over, at deres biologiske familie ikke kunne tage sig af dem, og på den anden side føler, at de bør være taknemmelige over at være adopteret.

Kapitlet om adoption er en udmærket opsummering, men det rummer næppe noget, som adoptanter og ansøgere til adoption ikke er stødt på i forvejen, så det henvender sig snarere til andre målgrupper: fagprofessionelle og pårørende til adoptivfamilier.

Udvidet familiebegreb

For et par generationer siden fandtes der stort set kun én familieform,

kernefamilien, der bestod af et heteroseksuelt par og deres børn. Derudover måske familieformen bestående af en enlig mor med barn eller børn, der blev betegnet som 'uægte'. Længere tilbage var andre familieformer almindelige, for eksempel tregenerationsfamilien, som i øvrigt er på vej tilbage, men i en ny form uden degradering af 'de gamle' som aftægtsfolk. Denne familieform kommer bogen dog ikke ind på, men fokuserer på alternative familieformer, der involverer LGBTQ-personer. Bogen går heller ikke nærmere ind i soloforældrefamilien, selv om der faktisk findes omkring 30.000 børn i Danmark, der kun har en forælder, oftest en mor.

En af de allerstørste ændringer, der sket i familiestrukturen og familiekulturen de sidste årtier, er mændenes større engagement i børnene. Der er i stigende grad den holdning, at fædre skal bidrage på lige fod med mødre i ansvaret for familiens praktiske og følelsesmæssige omsorgsopgaver, og øremærket barsel har forbedret mænds mulighed for at involvere sig i familiedannelsen. Men da det er kvinder, der bliver gravide, har mænd stadig ikke samme mulighed for at træffe beslutning om at få et barn, som kvinder har. Kvinder kan vælge at få et barn uden

en mand, men en mand har i praksis ikke det tilsvarende valg, selv om der findes enkelte mandlige eneadoptanter. Og i tilfælde af skilsmisse er mænd væsentligt dårligere stillet end kvinder med hensyn til at få forældremyndighed. Der er fem gange så mange børn, der bor hos en mor og eventuelt partner som hos en far og partner.

Apropos skilsmisse – den familiedannelsesproces, der skaber en skilsmisefamilie, er ikke behandlet i bogen.

Familie uden børn

Der findes par, for hvem det ikke lykkes at blive forældre hverken på den ene eller den anden måde. Dette ser bogens forfattere også som familiedannelse – nemlig dannelse af to-personersfamilien eller en familie, hvor den ene part har særbørn.

I bogen fortæller Abelone Tholstrup Stein om at skabe et meningsfuldt liv uden børn. Hun er stifter af den digitale platform *Et andet liv*, der henvender sig til permanent ufrivilligt barnløse. Hun mener, at det er vigtigt allerede fra starten af fertilitetsbehandlingen at forholde sig til, at man måske ikke bliver gravid. Der skal fra starten af behandlingsforløbet sættes ord på, at

der er en vej til et godt liv uden børn. Det skal give mulighed for aktivt at forholde sig til, hvor ens grænse går, da den ellers let bliver overskredet af både ens egne forventninger og et ydre forventningspres fra venner, familie og ikke mindst klinikken.

Abelone Tholstrup Stein erfarede i sit eget liv, at smerten ved ikke at kunne få børn blev lettere at bære, da hun og hendes omgivelser anerkendte, at der er en sorg forbundet med ikke at kunne få børn.

Sorg

Et kapitel i bogen er dedikeret emnet sorg. Det er baseret på en samtale med Mai-Britt Guldin, som er psykolog, professor og sorgforsker. Hun slår til lyd for en bredere forståelse af sorg end blot sorg ved dødsfald.

„Sorgen er en helt normal reaktion, som opstår, når vi mister noget, vi holder af eller identificerer os med, eller når der er fravær af noget, som vi gerne vil have. Det kan eksempelvis være ufrivillig barnløshed, skilsmisse eller barnløshed.“

Der er i vid udstrækning tale om de samme mekanismer i sorgen over ufrivillig barnløshed som i sorg ved dødsfald eller andre tab. Det handler ifølge Mai-Britt Guldin ikke om at give slip på det, man har mistet, eller det fravær, man oplever, men gennem sorgen skal man finde ud af, hvordan man kan have det med sig videre i livet. Fraværet skal forvandles til noget meningsfyldt, der efterlader plads til at knytte sig stærkere til andre eller værdsætte det, man så kan få. Den nyeste sorgforskning viser, at når vi mister, er sorgen over tabet med os for altid.

Visse risikofaktorer gør det vanskeligere at leve med et tab. Hvis man har svære tab med sig, som man ikke har fået integreret i sit liv, kan det være sværere at leve med nye tab. Også psykisk sygdom og tab tidligt i livet kan skabe særlige udfordringer med senere tab. Mai-Britt Guldin støder ofte på klienter, der i forbindelse med tab og sorg fortæller, at de har mistet tidligt i livet, og at det bliver ved med at dukke op, når noget er svært.

Relationer

En grundlæggende præmis i bogen er, at familiedannelse handler om

En af de største ændringer i familiestrukturen er mændenes større engagement i børnene. Alligevel er mænd meget dårligere stillet med hensyn til at blive bopælsforælder, hvis forældrene går fra hinanden.

FOTO: FRAMTIDSSKEP/PIKABAY

relationer – relationer mellem forældrepæret, relationer mellem forældre og barn, forældrenes egne relationer, da de var børn – og såmænd også relationer mellem de professionelle på familiedannelsesområdet og de familier, de skal støtte og rådgive.

Der er blandt andet et afsnit om den svenske børnepsykolog og forfatter Margareta Brodén, en pioner inden for det forebyggende arbejde med gravide og spædbørnsfamilier. Hun begyndte allerede i 1978 udviklingen af en behandlingsmodel for relationsbehandling af spæd- og småbørn og deres familier. Modellen er tostrengt og består dels af samtaler med moren eller forældrene og dels af samspilsbehandling af forældrene og barnet sammen. Der arbejdes med at skabe møder mellem barn og forældre med tryghed og glæde, hvor barnet får mulighed for at søge nærhed. Formålet er at stimulere forældrenes nysgerrighed over for barnet og hjælpe forældrene til at opdage og udforske netop deres barns specielle egenskaber, behov og personlighed.

„Nysgerrighed er ifølge Margareta Brodén en af de bedste følelser at arbejde med, når der savnes engagement over for det ventede barn.“

Bogens kapitel om Margareta Brodén's indsigtfulde arbejde er lærerigt og ligefrem rørende.

Også et par andre kapitler beskæftiger sig med tidlig indsats for spæd- og småbørn og familier i sårbare positioner, blandt andet med udgangspunkt i forebyggende arbejde i Norge og på familieambulatoriet på Amager og Hvidovre Hospital. På trods af, at disse kapitler er interessante og beskriver empatiske og formentlig også virksomme indsatser, er det, som om de berørte forældres perspektiv er fraværende. Teksten har et klart behandlerperspektiv – en dialog mellem fagprofessionelle.

Som nævnt, mener forfatterne, at der også er tale om familiedannelse i de tilfælde, hvor processen mislykkes, og børn bliver anbragt, men det scenarie er der alligevel ikke levnet meget plads til i bogen. I kapitlerne om sorg er fokus lagt på dét ikke at kunne få børn, eller at et barn dør under graviditeten eller kort efter fødslen. Den sorg, der er forbundet med at miste et barn til tvangsbortadoption, er ikke

nævnt. Hvordan bearbejder man det tab, at ens barn ikke længere er en del af ens egen tilværelse, men stadig eksisterer et sted i verden? Heller ikke den familieform, hvor et barn bor hos en plejefamilie, og den biologiske familie er besøgsforældre, er omtalt.

Børn med særlige behov

Kapitler, som kan være særdeles relevante for adoptanter, er kapitlerne om familier med børn med særlige behov og om mødet med det offentlige system.

Forældre til et barn med særlige behov står i en sårbar situation med behov for støtte, men ofte ved man ikke, hvor man kan søge den relevante hjælp. Det kræver mange ressourcer at være forældre til et barn med særlige behov. Man skal kende lovgivningen på området for at være skarp i mødet med systemer og myndigheder, man skal ofte gentage sin historie for nye sagsbehandlere og fagpersoner, og man skal bruge meget tid på for eksempel at søge om hjælpemidler.

Forældre til børn med særlige behov bliver ofte ramt af sorg, fordi de må give afkald på de drømme, der er forbundet med at få et rask barn. Oven i sorgen kommer den ekstra arbejdsbyrde, og tilsammen kan det gå ud over parforholdet, og risikoen for at gå fra hinanden er stor.

Også søskende bliver påvirket, når der kommer et barn med særlige behov, men der er forskel på, om de er ældre eller yngre end barnet med særlige behov. Ældre søskende vil mærke forskel på *før* og *efter* og mærke forældrenes sorg og krise og måske selv blive bekymret og føle sig overset, fordi forældrene har mindre overskud til dem. Yngre søskende vil i udgangspunktet opfatte situationen som normal, men kan senere få en dobbeltrolle, hvis de udviklingsmæssigt overhaler barnet med særlige behov. Det er også forskelligt i forskellige aldersfaser, hvordan søskende tackler det at have en søster eller bror med særlige behov, men på det lange stræk bliver søskende til børn med særlige behov ofte meget tolerante, fordi de er vant til at rumme det, der er anderledes. En vigtig ting i familier med et barn med særlige behov er at søge aflastning, selv om det måske er forbundet med

Anna-Katherine Højland og Jan Kaa Kristensen: Familiedannelse. Tværfaglige perspektiver på det relationelle møde mellem professionelle og familier. Dansk Psykologisk Forlag 2022, 288 sider. Pris ca. 300 kr.

skam. Aflastning kan være afgørende for hele familiens trivsel.

Kapitlet om mødet med det offentlige system beskriver de frustrationer, der kan opstå i mødet mellem familien og de kommunale myndigheder blandt andet på grund af lange sagsbehandlingstider og begrænsede kommunale ressourcer. Kommunerne har forskellig prioritering af handicapområdet, og matchet mellem familiens behov og kommunens tilbud kan afhænge af den enkelte sagsbehandler – begge dele noget, der skaber usikkerhed hos familien, om de faktisk får den bedst mulige hjælp.

Her vender forfatterne tilbage til mantraet om, hvor vigtigt det relationelle er – at der lyttes og kommunikeres klart og respektfuldt. ■

Kilder

- **Danmarks Statistik:** statistikbanken.dk/BRN12.
- **Mathias Sindberg:** *Unge har aldrig været mere fri til at dyrke sex. Alligevel har de mindre sex end deres forældre.* Dagbladet Information den 30. marts 2019.
- **Et andet liv:** etandetliv.dk.

Fordi du ikke var hvid

Lene Kamm, der er kendt af mange adoptanter som psykolog med speciale i adoption, har nu skabt en stærk og personlig film om sin egen adoption og om det at være sort i et meget hvidt land.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Filmens fokus veksler mellem temaerne racialisering og adoption, og i forløbet fletter de to temaer sig ind i hinanden og smelter sammen i det afgørende moment i Lene Kamms adoptionshistorie.

Filmen hedder *Tavsheden i mit hjerte* – en titel, der refererer til dét forhold, at Lene Kamm igennem sit liv har undladt at tale om den ensomhed, hun har oplevet i forbindelse med racialisering på trods af, at hun havde en adoptivbror, der også var mørk. Hun kommenterer selv i sin *voice over* paradokset i det enorme spring fra tavshed om emnet til at lave en film om det, som vil kunne ses af alle.

Filmen starter med konstateringen: „Mine forældre var farveblinde.“ Og efter en lille kunstpause: „Det privilegie havde jeg ikke.“ Og lidt efter: „Jeg så tidligt, at de var hvide, og at jeg var sort.“

I sin fynske opvækst fandt hun ikke umiddelbart nogen at spejle sig i, og hun blev glad, da hun som 7-årig for

første gang så en sort mand i fjernsynet, for det måtte være hendes far. Men Harry Belafonte var ikke hendes far. Hun havde ikke noget problem med at se sine (hvide) forældre som sine forældre, men oplevelsen af som sort ikke at passe ind i hvidheden følte hun sig alene med.

Adoptionen

Man kan sige, at mens racialiseringen er filmens hovedtema, er adoptionen dens fortælle-mæssige motor. Som næsten alle adopterede i den generation vidste Lene Kamm i udgangspunktet ikke, hvem hendes forældre var, og det krævede et flerårigt opklaringsarbejde på tre kontinenter at finde ud af det. Ud over det praktiske opklaringsarbejde handler filmen også om processen med at komme overens med det, der er sket – både for hende selv og for hendes nære.

I 1987 finder hun efter et halvt års søgen frem til sin biologiske mor Elses telefonnummer og ringer op.

Tavsheden i mit hjerte var i udgangspunktet en film om Lene Kamms biologiske mor, Else. „Jeg gik i gang med at lave en film om min biologiske mor, og i den proces opdagede jeg, at filmen ville noget andet. At det, jeg var i gang med, var en film om det at vokse op som sort i hvidheden.“

„Det skulle jeg aldrig have gjort,“ siger hun i en samtale med sin bror, Michael.

Hendes mor, som i mellemtiden er emigreret til Californien, bliver nemlig meget chokeret over opringningen og afviser sin datter på det voldsomste. Hvordan forbindelsen alligevel bliver etableret og fastholdt, fremgår egentlig ikke, men i filmens nutidsplan – fra 2016 til cirka 2022 – får Lene Kamm bid for bid afdækket, hvad der skete, og hun møder sin store familie af halv-søskende på både morens og farens side.

I Los Angeles har hun tre (meget lyse) søstre, og en af dem fortæller, da de mødes i 2016, hvor oprevet Else var efter Lenes opringning i sin tid. I flere år ville hun ikke fortælle dem, hvad det frygtelige i hendes fortid drejede sig om.

I 2021, mange år efter den første telefonsamtale, står Lene og hendes mor, Else, i køkkenet i sommerhuset i Tisvilde og kommer til at tale om, hvad

FOTO: DROR KASINSKY

der egentlig skete, da Lene blev bortadopteret. Under et ophold i England var Else blevet gravid med en sort mand, og „så får hun at vide af sin Hellerup-familie, at sådan et barn kan man ikke beholde i Hellerup, så det må hun bortadoptere“.

I denne køkkenscene spørger Lene, hvordan hun overhovedet kunne holde ud at forlade sin baby og samtidig arbejde med andres babyer – hun arbejdede nemlig på en fødeklinik på det tidspunkt. Tøvende kommer den smertefulde sandhed frem om, hvorfor hun ikke kunne handle anderledes: „Fordi du ikke var hvid.“ Lene bliver virkelig ramt, fordi hendes mor „understreger det anderledes ved mig. Det er den sorg, hun rammer. Det at være forkert der, hvor jeg er landet.“

Scenen er i filmen klippet op i to dele, og der er en rørende ombytning af roller. I første del er Lene barnet, der bliver forladt, og Else trøster hende, og i anden del skifter rollerne: Moren er den fortabte, unge kvinde,

der ikke har nogen til at holde af sig, og Lene Kamm træder nu ind i rollen som den voksne, der forstår og rummer det. Og det er her, vi får at vide, at Else faktisk også er adopteret – og under endnu mindre harmoniske omstændigheder end Lene.

Talte ikke om det

I Lene Kamms barndomshjem talte de aldrig om racialiseringen, og hun føler det som et kæmpe svigt fra hendes forældres side.

„Uden at ville det er jeg kommet til at reproducere det, som mine forældre gjorde med mig, at de aldrig talte med mig om, hvordan det var at være sort i vores familie og der, hvor jeg boede.“

I filmen tager hun så hul på at tale med sine tre børn om det, og de bekræfter alle, at deres forskellige hudfarver ikke var noget, der blev talt om i deres opvækst, men det lader til at være forskelligt, hvor meget det har betydet for dem. Sønnen Jens, som

slet ikke ligner Lene, fortæller, at han som barn ønskede, at han var mørkere.

„Ingen har kunnet se, at du var min mor, og det er faktisk også svært,“ konstaterer han. „Jeg får aldrig spejlet den side af mig. Det er et understimuleret punkt i mig.“ Han har oplevet den samme anderledeshed i forhold til sin mor, som hun har oplevet i forhold til sine forældre. Bare med farvemæssigt omvendt fortegn.

I Lenes Kamms store flok af børnebørn er ét af dem mørkere og ligner hende mere end de andre, og hun konstaterer, at „det gør noget godt for mig“. Det, at der ikke er nogen, der kan finde på at sætte spørgsmålstejn ved deres relation, er anderledes og nyt for hende.

Midt i al den tale om, hvorvidt farve betyder noget for forbundetheden, klippes der til dækbilleder med Lene Kamm og hendes islandske hest – en tavs kommentar om, at ikke i alle relationer betyder farve noget.

Til sidst i filmen bliver der bundet en sløjfe til begyndelsen med den

konstatering, at hun nu har en større forståelse for, at hendes forældre aldrig talte med hende om hendes farve. „Fordi det var bare sådan, det var. Sådan så jeg ud, og sådan så de ud.“ Det var en naturlighed for dem.

De afrikanske rødder

Else siger, at hun intet kan huske om Lenes far, men via sine adoptionsdokumenter finder Lene ud af, at han er fra Nigeria, og i forbindelse med en arbejdsopgave i landet lykkes det hende at møde en søster. Det viser sig, at hendes far er død allerede i 1962. Kort tid efter mødet i Nigeria bliver der arrangeret et træf i London med hendes søskende på farens side, og hun oplever en særlig lethed i samværet med dem. Det kan have at gøre med, hvordan de er som personer, men måske også med, at hun identificerer sig som sort og hviler mere i sin sorthed end i sin hvidhed, selv om hun jo på en måde kun er 'halvt sort'.

Racialiseringen tematiseres i en scene, hvor Lene og Else slentrer rundt i et sort kvarter i Los Angeles og går forbi en gruppe sorte mennesker, der står og synger eller prædiker, og Lene standser lidt nysgerrigt op, mens Else ængsteligt haster videre. Scenen viser meget om at være i en bestemt krop i verden: Her er Lene selvsikker og rolig, beskyttet af sin farve og måske også af sin ungdommelige styrke, mens moren er udfordret af sin hvide skrøbelighed og måske af sin alder (hun er trods alt 90 år): „I don't wanna be there. I don't know them.“

Det viser sig, at Lene med forsæt har taget Else med ud i det kvarter for at vise hende den omvendte verden: Her er det Lene, der falder i ét med omgivelserne, og Else, der skiller sig ud. De sætter sig på en cafe, og Lene spørger ligeud: „Hvordan er det at have et sort barn? Ser du mig som dit barn?“ Og det har Else lidt svært ved, „for jeg har jo aldrig passet dig“. Og det er i øvrigt gensidigt: Lene ser heller ikke Else som sin mor, men de er alligevel kommet nærmere hinanden, fordi de nu har sandheden sammen.

Hudløse dialoger

Filmen er bygget op over en række samtaler med familiemedlemmerne

Lene Kamm har deltaget på Jørgen Leths filmskole, Ecole de Leth, i 2020.

om det at være adopteret, at være racialiseret og at ligne hinanden i familien mere eller mindre.

Filmens første dialog er med et af børnebørnene, som udspørger Lene om, hvordan det gik til, da hun blev forladt af sin mor. Hvor det i det meste af filmen er hende, der som fortæller, hovedperson og instruktør har udspørgerens rolle, er det her hende, der bliver udspurgt.

Barnebarnet spørger, om sygeplejerskerne ikke synes, at det var strengt, og Lene svarer: „Jeg tror, de syntes, at det var lidt hårdt, at når man lige er blevet født, så går ens mor fra en.“ Derefter får drengen et helt særligt udtryk i ansigtet – bekymret, medlidende, ked af det – og Lene skynder sig at fortsætte i en gladere tone: „Men så kom min mor og far og hentede mig.“ Og drengen præciserer: „Det blev til din mor og far!“

Andre dialoger er med Lene Kamms adoptivbror, Michael, med hendes biologiske mor, Else, hendes tre børn, to af søstre på morens side og en bror på farens side. Man bemærker adoptivforældrenes fravær undtagen i smalfilmoptagelserne, hvilket skyldes, at de døde, inden filmen blev optaget.

Dialogerne er undersøgende og dybdeborende og har næsten karakter

af gensidige psykologiske interviews, men samtidig virker de som private, spontane samtaler mellem familiemedlemmer. I samtalerne udforsker de medvirkende gensidigt deres oplevelser og følelser omkring både familieskab og racialisering. Det virker stærkt i kraft af de medvirkendes nærvær og udstråling, og fordi de går helhjertet ind i processen og tillader, at kameraet nærmest kommer ind under huden på dem.

Forløbet bindes sammen af Lene Kamms fortællerstemme i en *voice over* hen over en overdådig mængde af billedmateriale. Som en ren foræring har hun haft en masse smalfilmoptagelser fra sin barndom, fordi hendes far var smalfilmentusiast. Også på filmens nutidsplan er billedsiden ypperlig. Ikke bare smukke *locations*, men der er også arbejdet med alle mulige virkemidler som dybdeuskarphe- og bevægelsesuskarphe for at få abstrakte billeder, tekstur og farveflader, og naturoptagelser og gadebilleder flettes sømløst ind og giver plads til eftertænksomhed i fortællingen. ■

Lene Kamm: *Tavsheden i mit hjerte*. Nordisk film 2025, 60 minutter.

Vises på TV2 i løbet af efteråret 2025.

Adoptionens skyggesider

Kālánguak Absalonsen udgav i 2023 sin erindringsbog *Lille* om den sidste tid med sin grønlandske familie i Sisimiut og den første tid med sin danske adoptivfamilie – inden rejsen til Danmark. Den følger hun nu op med bogen *K*, der foregår i en lille jysk provinsby det år, hvor Kālánguak går i 7. klasse. Titlen *K* henviser formentlig til hendes identitet som både den grønlandske Kālánguak og den danske Karen.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Adoptivmoren spiller en dominerende rolle i bogen, både i den forstand, at hun fylder meget, og i den forstand, at hun beskrives som person, hvis dominans grænser til psykisk terror. Det hjerteskrærende er, at Kālánguak

hele tiden prøver at gøre sin mor tilpas – ikke blot for at undgå straf, men tilsyneladende også af en dyb, indre trang til at føle sig elsket af sin mor.

„Jeg vil være hendes et og alt og gøre alting for at have hende hos mig.

Men det kan jeg ikke nu, for min mor har valgt at gå ned ad denne mørke vej, hvor dommen over mine manglende evner til at blive til noget i livet falder hårdt og nådesløst.“

Faren hører man ikke så meget til i denne bog, som man gjorde i den første. Han er nærmest en statist i forhold til morens neurotiske luner.

Kālánguak er udsat for en streng opdragelse med mange urimelige og rigide regler. Hun må for eksempel ikke stå op om natten for at tisse, for så risikerer hun at vække sin mor. Som strategi prøver hun at undgå at drikke før sengetid.

Kālánguak har en overvældende byrde af husarbejde. Moren driver en frisørsalon i hjemmet, og Kālánguak skal hjælpe både med husarbejdet i hjemmet og med oprydning og rengøring i salonen, så der ikke er et fnug tilbage. Det virker næsten, som om hun snarere er adopteret som pige i huset end som datter, men hendes mor beskriver det som en del af en nødvendig opdragelse. Hun mener, at hun som adoptivmor – Kālánguak hader, når hun bruger det ord – har pligt til at sørge for, at Kālánguak lærer at gøre rent og i det hele taget at arbejde, så hun ikke ender som alle de grønlandere, man ser i fjernsynet.

Prestigeprojekt

Det er faktisk lidt svært at gennemskue, hvad der er morens ‘projekt’ med adoptionen af Kālánguak. På den ene side har hun nærmest rollen som tjenestepige, men på den anden side virker det også, som om hun er et prestigeprojekt, for eksempel i forbindelse med konfirmationen, hvor det er

Kālánguak Absalonsen er opvokset de første tre år i Sisimiut i Grønland. Hun kom i pleje hos en dansk familie, som adopterede hende, da de skulle rejse tilbage til Danmark.

FOTO: MARIANNE ØSTERGAARD

moren meget om at gøre, at hun fremstår så fin som muligt – men mest for at kaste glans over moren selv og ikke for Kälánguaks skyld.

„Jeg går med nervøse skridt frem mod det sted, hvor jeg ved, at min mor gerne vil have mig. Det er det sted, hvor både hun og kunden, der sidder i stolen og kigger ind i spejlet, kan se mig. Min mor viser med hånden, hvordan jeg skal dreje rundt, imens hun fortæller, hvordan hun har permanentet mit hår, og hvilken type permanent hun har brugt. Hun fortæller, at der er kommet et nyt produkt på markedet til de mennesker, der som jeg har tykt hestehår, og at der med det tykke, stive hår, jeg har, jo skal noget til at få krøller frem. Jeg prøver at smile, men indeni skammer jeg mig over, at mit hår er så tykt og stift. Jeg hader mit hår.“

Sover

Et gennemgående tema er, at de voksne både hjemme og i skolen opfatter det, som om Kälánguak sover hele tiden. „Sover du nu igen?“ lyder det tit fra både moren og klasselæren.

„I skolen ville jeg så gerne kunne følge med, men når læreren havde talt længe nok, så forsvandt jeg ind i mig selv uden at ville det. Så lukkede jeg af og begyndte at kigge ud ad vinduet. Lige så stille forsvandt lærerens og elevernes stemmer, og frem kom stemninger fra tidligere hændelser i løbet af dagen. (...) ‘Karen, du sover!’ Opvågningen føltes som et totalt overgreb på mit system.“

Hun drømmer sig væk, men det er ikke kun, fordi hun dagdrømmer; ofte er det også, fordi hun spekulerer på, hvordan hun skal klare det ene eller det andet. Og i den proces kommer hun til at vælte ting eller i det hele taget opføre sig klodset.

„Jeg er så nervøs over hendes skiftende adfærd og kan ikke helt regne hende ud. Imens jeg kigger på hende, overvander jeg den ene plante, og hun opdager det. Hun vender sig om og kigger vredt på mig og spørger, om jeg står og sover igen.“

Som i bogen *Lille* oplever Kälánguak også i denne bog, at en stemning – især morens humor – kan farve et helt rum og lægge en skygge over alle andres humor.

„Hun mærker ikke, hvordan rummet bliver koldt og kynisk, at vi andre fryser og føler os skidt tilpas.“

I klassen bliver Kälánguak sommetider overvældet af sanseindtryk og kan slet ikke holde fokus. Her i en scene, hvor hun er sendt i skole med ørepine:

„I skolen hører jeg ikke så godt, alle lydene er væk, og jeg føler, at jeg lever i en osteklokke. Jeg får ikke fanget, hvad lærerne siger fra katederet, eller ordene fra klassekammeraterne, men jeg hører stolene, der bevæger sig over gulvet, og en hosten fra en i klassen og min sidekammerats urolige bevægelser. (...) Jeg sidder helt forstenet og prøver at få lydene sorteret og komme tilbage til virkeligheden, til klasselokalet og undervisningen. (...) Min lærer må have opdaget det, for hun stopper undervisningen og kigger direkte på mig og spørger så højt, at jeg kan høre det, om jeg sover.“

Bagud med lektierne

Det nager Kälánguak, er hun altid halter bagefter med lektierne. Det er lidt uklart, om det skyldes, at hun reelt har svært ved det boglige, eller om det skyldes, at hun har for mange pligter, som tynger hende – ikke bare konkret med den tid, opgaverne tager, men også bekymringen for, om hun nu gør det godt nok. Så opgaverne med oprydning og rengøring optager langt mere psykisk energi, end de egentlig behøver i sig selv. Eller måske det skyldes, at både moren og klasselæren nærmest systematisk piller hendes selvværd fra hinanden. Hendes forældre og hendes klasselærer har fortalt hende, at hun ikke har evnen til at læse.

„De har sagt, at jeg ikke har evner til at læse eller forstå noget. Mine forældre er blot glade for, at jeg har fået skruet mine hænder rigtigt på, så jeg kan gøre rent, rydde op og handle ind.“

Det kan hun så heller ikke – altså rydde op og gøre rent til sine forældres tilfredshed. Selv om hun gør sig umage og er skrækslagen for ikke at gøre tingene godt nok, ender det alligevel tit med, at hun bliver kritiseret sønder og sammen.

„Begge mine forældre skælder mig ud og spørger, om jeg virkelig vil være bekendt at efterlade salonen sådan. At jeg bare har sjusket mig igennem rengøringen, og om jeg virkelig tror, at de er så dumme, at de ikke kan se det.

(...) Mens min mor jamrer sig over mit arbejde, løfter min far frisørstolene og under dem kan jeg se masser af hår. Hen peger på håret, der er på foden af stolen og på stellet langs stoleryggene.“

Fællesskab og forelskelse

En af de skånselsløse straffe, som forældrene og klasselæren iværksætter sammen, er, at Kälánguak i en uge bliver forbudt at se julekalender i fjernsynet – hvilket sætter hende uden for fællesskabet og samtalerne i skolen. En anden gang straffer moren hende ved at forbyde hende at tage med til et halbal, som alle kammeraterne skal med til. Men på trods af disse straffe er Kälánguak faktisk ikke generelt uden for fællesskabet i klassen og i skolen, og det sociale liv med kammeraterne er et af lyspunkterne i hendes liv. Det samme er teenageforelskelsen i klassekammeraten Rasmus.

„(...) når jeg er sammen med Rasmus, så er alt trygt og godt. Selv lugten fra hans tøj giver mig ro. Jeg ønsker at flytte ind i Rasmus og ind i hans hjem. Jeg ønsker at bo inde i hans smil og i hans blik.“

Kälánguak Absalonsen har nu skrevet ‘den svære toer’, og endnu engang er det lykkedes hende at skrive en gribende bog om adoptions skyggesider. ■

Bogen *Lille* er anmeldt i magasinet *Adoption & Samfund* nr. 1, 2024.

Kälánguak Absalonsen: K. Eget forlag 2024, 124 sider. Pris ca. 260 kr.

Nutiden skrevet ind i fortiden

Den prisbelønnede krimiforfatter Sissel-Jo Gazans seneste roman, *I en dråbe*, kan med rette kaldes en 'adoptionskrimi', skønt den på titelbladet genrebetegnes som en 'spændingsroman'. Hovedpersonen, Mia, er adopteret fra Sydkorea som spæd, og adoption som fænomen spiller en nøglerolle i plottet.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Romanen tager afsæt i sensommeren 1984, hvor Mia er 17 år. Mias mor Merethe er kort tid forinden sporløst forsvundet, da hun en aften gik ud for at poste et brev.

I løbet af romanens første få sider får vi at vide, at Mia sommetider drømmer om at krænge huden af som en jakke og blive Merethes og Finns biologiske ønskebarn, der ligner lillesøsteren Lea; at Finn er bibliotekar, fredsaktivist og musik-aficionado og føler sig mere forbundet med Mia end med nogen anden i sin familie; at Merethe ikke synes om, at deres venner, det ældre globetrotter-ægtepar Sonja og Ib, dyrker Mias koreanske baggrund, selv om det skyldes deres eget store kendskab til landet og kulturen; at Finn er betaget af Mias fotografiske superhukommelse, og at han forstår hendes iltre temperament og voldsomme reaktioner, når hun går til modangreb på de store drenge, der mobber.

I et flashback til 1973 og med Finn som synsvinkelbærer introduceres forældrenes forskellige holdninger i et af de klassiske dilemmaer i adoptivfamilier: skismaet mellem at 'dyrke' adoptivbarnets kulturelle særegenhed

over for dét at insistere på at se barnet som 100 procent dansk ligesom sin familie – i romanen repræsenteret af de to forældre, Finn og Merethe.

Det er også i dette afsnit fra 1973, at Mia får sin lillesøster Lea, og spørgsmålet om at ligne sin familie bliver tematiseret.

I 1984 følger vi, hvordan Merethes forsvinden og uvisheden tærer på familien – forstærket af uendeligt mange politiforhør af Finn. Men samtidig lever Mia et almindeligt teen-ageliv med kammerater, fester og kontakter i provinsbyen Næstveds småkriminelle miljø.

Tidsmæssigt springer romanen rask videre til 1989, hvor Mia er flyttet til København og bor sammen med sin kæreste fra Næstved i en lille Nørrebro-lejlighed. Hun er nyuddannet politibetjent med ambition om at blive kriminalbetjent og kommer hurtigt i 'krim-turnus', hvor hun får at gøre med opklaringen af to kvindemord, som mange år senere viser sig at have en sammenhæng med Merethes forsvinden.

Romanens sidste del foregår i efteråret 2001 – umiddelbart efter 9/11 – hvor opklaringsarbejdet i forbindelse med ildspåsættelse af et stort legetøjsfirma og bortførelse af ejerens datter ad snørklede veje fører til den endelige opklaring af, hvad der skete med Merethe efter den aften, hun forsvandt.

Fart over feltet

Romanen er en sand *pageturner*, men det er der også brug for, for den er lang og detaljerig. Fortællemæssigt er der fart på, men samtidig også mange detaljer, som ikke alle forekommer lige vigtige, for eksempel beskrivelse af små trivielle handlinger, som hvordan

Sissel-Jo Gazan er uddannet cand.scient. i biologi og debuterede i 1995 med romanen *Når man kysser i august*. Hun brød internationalt igennem med videnskabskrimien *Dinosaurens fjer* i 2008 og har modtaget flere priser for sit forfatterskab.

FOTO: LES KANER

Mia taster et telefonnummer på sin Nokia i stedet for bare at ringe op eller ringer til nummeroplysningen og får nummeret på Fyns Højskole. Sproget har derfor lidt karakter af et forhørsreferat eller en politirapport, hvor sådanne faktuelle detaljer kan være afgørende – hvilket naturligvis godt kan være en pointe i en roman med en kriminalbetjent som hovedperson, og men ophobningen bliver lidt trættende, når mange af dem ikke har en funktion i plottet.

Der er mange sidespor fra hovedhandlingen og et stort persongalleri, som det ikke altid er let at holde styr på, og som på ægte krimi-leader læseren på vildspor, og som måske lægger op til de næste to bind i trilogien.

Tidskolorit

Forfatteren har gjort meget ud af at ramme en tidskolorit blandt andet ved at flette nogle af den tids populære, men også mindre kendte rocknumre ind i handlingen og ved at beskrive tidens teknologiske særtræk. For eksempel skal Finn som musikbibliotekar godkende lånernes pickup, og „(...) jeg tror bare, at floppydisken er ved at være overfyldt“.

En af markørerne for romanens tids-epoke er telefonernes udvikling. For eksempel holder man i 80'erne fastnettelefonens telefonrør fast under hagen, snor telefonledningen under samtalen og trækker telefonstikket ud, når man ikke vil forstyrres. Så kommer der trådløse fastnettelefoner og telefonsvarere, og senere kommer den legendariske Nokia 3330 ind i billedet, og der bliver sendt sms'er.

Et sted undrer formuleringen dog: „Finn's telefon ringede, lige da han skulle til at putte hende (...)“ Vi er i 1984, hvor de færreste havde mobiltelefon, og slet ikke bibliotekarer. Man havde fælles fastnettelefon(er) i hjemmet, men her lyder det som i nutiden, hvor hvert familiemedlem har sin egen telefon. Er det en fælde, forfatteren har lagt ud for at holde læseren årvågen? Det er jo en krimi.

En anden typisk tidsmarkør er i øvrigt, at Mia kalder sine forældre ved deres fornavne Finn og Merethe.

Også sprogligt har forfatteren gjort sig umage for at ramme en tids- og

lokalkolorit, for eksempel med udtrykket 'oppe i byen' og 'fotograf Gurli oppe i Ringstedgade'. Andre steder virker det, som om en senere tids jargon har sneget sig ind. For eksempel virker udtrykket 'min date' og 'at date' lidt ude af trit med 80'ernes sprog, selv om udtrykket fandtes; derimod rammer udtryk som 'min dame' plet.

Dokumentariske facts

Bogen er nærmest spækket med konkrete adresser og stednavne, og der er præcise angivelser af, hvor lang tid personer er om at gå mellem to konkrete lokationer. Man skulle tro, at forfatteren nærmest har måttet få tilladelse af nuværende og eventuelt daværende beboere til at henlægge mere eller mindre skumle aktiviteter til netop deres adresse.

Hvad det dokumentariske angår fornægter Sissel-Jo Gazans baggrund som biolog sig ikke. Det fortælles for eksempel, hvordan DNA-teknikken udvikler sig og bliver mere almindeligt anvendt i politieforsknings i løbet af romanens tidsspan, og den lille kiselalge, *Diademsis contenta*, viser sig at rumme en af nøglerne til opklaringen af romanens forbrydelser. Bogen er i øvrigt ornamentet med små kiselalge-vignetter, der hvor algen kommer ind i handlingen.

Bogens titel er måske også en henvisning til, at man som forsker kan finde både sandheden og skønheden i det uendeligt lille:

„'Den vidunderlige verden i en dråbe,' hviskede Nanna. 'En verden, man skal stille skarpt på for at kunne se.'“

Adoptionskritik

Adoption spiller som nævnt en vigtig rolle i plottet, og også inden for det felt er der tale om grundig research, hvilket nogle af personer nævnt i takkelisten bag i bogen også vidner om.

Samtidig er en nutidig debat og diskurs på adoptionsområdet omplattet til romanens fortidige ramme.

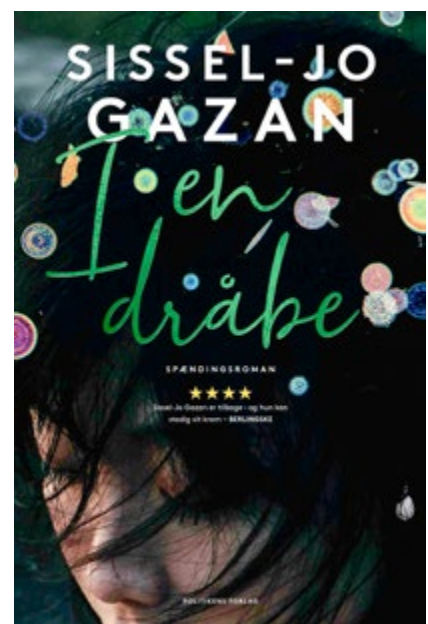
I løbet af sit opklaringsarbejde støder Mia i 2001 på en journalist, adopteret fra Korea, der skriver adoptionskritiske artikler. Samtalerne mellem de to udspinder sig med et ordvalg, der snarere hører en senere tid til: *menneskehandel*, *det bekvemme narrativ*, *white saviour-holdning* og *paper orphan*, og

der er tale om en adoptionsaktivistisk gruppe, som har mindelser om nutidens Danish Korean Rights Group.

At Sissel-Jo Gazan lægger den nutidige diskurs på adoptionsområdet ind i den fortidige ramme, er ganske givet helt bevidst og kan ses som hendes replik i adoptionsdebatten. At hun vælger at skrive en roman, der centrerer sig om adoptionstemaet, vidner om, at det er blevet noget alment, som alle har en mening om.

Selv om Mia-figuren er fiktiv, har romanen et optryk af 'hendes' adoptionsattest, og den ligner på en prik en ægte adoptionsattest for en virkelig person. Den er påtrykt logoer for KSS og Adoption Center, selv om det bureau, der i romanen har formidlet Mias adoption, hedder Adoptionskontoret og har filial i Næstved – hvilket i øvrigt ikke har nogen reference til virkeligheden. Optryk af dette dokument, som ser ægte ud, men kan være manipuleret til brug for romanens fiktion, kan tolkes som en kritisk kommentar til det forhold, at man ikke ved, om adoptionsdokumenter fra Korea er fiktion eller fakta.

I en dråbe er den første i en planlagt trilogi, og der er lagt spor ud til flere opfølgende romaner. Ved romanens slutning har Mia og Finn aftalt at rejse til Korea sammen. Her kan læserne nok forvente afsløring af en forbrydelse eller to. ■

Sissel-Jo Gazan: *I en dråbe*. Politikens Forlag 2024. 464 sider, ca. 320 kr.

Sans

Sanseintegration har været et nøgleord blandt adoptivfamilier i mindst 20 år, men det er forbavsende så få bøger, der findes på dansk om emnet. Det har Gitte Frost og Ida Skytte Jakobsen rådet bud på med deres bog om sanser og sanseintegration i et relationelt perspektiv.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

Bogen *Sans* er en grundig indføring i, hvad sanser overhovedet er, og hvordan de udvikles. Den kommer også med masser af eksempler på, hvad der kan gå galt i udviklingen af sanserne og giver bud på, hvordan man kan styrke sanserne.

Forfatterne beskriver indgående de otte sanser, som de medregner – de skriver, at der ikke er universel enighed om, hvor mange sanser man egentlig kan tale om hos mennesker. Traditionelt har man talt om fem sanser: de fem sanser, vi bruger til at registrere vores omverden. Deraf det afledte begreb 'den sjette sans', som vedrører det, man ikke konkret kan sanse, men fornemmer intuitivt. De fem sanser er følesansen, lugtesansen, synssansen, høresansen og smagssansen. Dertil kommer tre sanser, som registrerer informationer fra kroppen: labyrint- og ligevægts-sansen, muskelledsansen og sansen for indre organfølelser. Dem kalder de kropssanserne.

I bogen gennemgås sanserne i den rækkefølge, de grundlægges i fostertilstanden. Følesansen er det første sansesystem, og det udvikles allerede fra 6. graviditetsuge. Den sans, der udvikles senest, er synssansen (24. uge). Gennemgangen af de enkelte sanser beskriver nøje, hvad sanserne bruges til, hvilke problemer man kan opleve med sansen, og hvordan man kan arbejde med eller forsøge at omgå udfordringerne.

Et helt kapitel er dedikeret til forslag til lege og aktiviteter, der kan

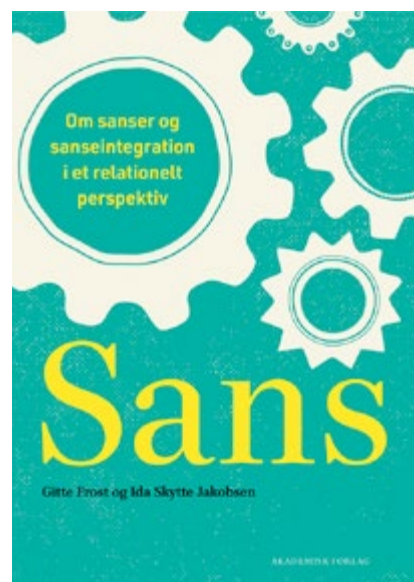
træne og udvikle de forskellige sanser hos børn. Her nævnes i øvrigt et eksempel på, hvordan sanserne hænger sammen: Det at *røre* ved madvarer under madlavning kan være med til at udvikle smagssansen.

Bogens hovedsynspunkt er, at sanserne ganske vist *grundlægges* i fostertilstanden, men de *udvikles* først i samspil med omverdenen og med nærværende voksne. Derfor er der også et afsnit, der ser sanserne i sammenhæng med tilknytningssystemet, som det er beskrevet af John Bowlby, og bogen inddrager andre spædbarnsforskere som Andres Meltzoff og Daniel Stern.

Et andet kapitel er dedikeret til det sociale nervesystem og beskriver sansesystemer og nervesystemer, og hvordan de spiller ind i vores sociale og følelsesmæssige væren.

Bogen handler i høj grad om børn og deres sanseudfordringer, og i den forstand henvender den sig især til læsere, der personligt eller professionelt har med børn at gøre.

I kapitlet *Børn med sanseudfordringer* er der eksempler på de baggrunde, der kan være for sanseudfordringer: for tidlig fødsel, sansehandicap, autisme, omsorgssvigt og adoption. I opremsningen nævnes også børn med uopmærksomme forældre; det er blandt andre dem, der har fokus på deres telefon, når de er sammen deres børn. Og det slående under læsning af bogen er, i hvor stort et omfang en god sanseudvikling kræver det rigtige nærvær fra voksne.

Gitte Frost og Ida Skytte Jakobsen: *Sans. Om sanser og sanseintegration i et relationelt perspektiv*. Akademisk Forlag 2023. 200 sider, ca. 300 kr.

Bogens mange små cases med børn gør problemstillingerne levende og letforståelige, og de konkrete forslag til arbejdet med sanser kan være nyttige for almindelige forældre, der har børn med sanseudfordringer.

Men det er også en bog, der ikke går uden om svært stof, og i den forstand er det måske især fagpersoner, der kan følge med hele vejen; der er et kapitel, *Den sansende fagperson*, der specielt henvender sig til fagpersoner og handler om at bruge sin egen sanselighed og egne sanser i arbejdet med børn. Det kan også gælde i almindeligt samvær med børn. ■

Sanserne udvikler sig i mødet med omverdenen

Samtale med Gitte Frost og Ida Skytte Jakobsen, forfatterne til bogen *Sans. Om sanser og senseintegration i et relationelt perspektiv*. Gitte Frost og Ida Skytte Jakobsen har begge arbejdet med rådgivning inden for adoption. I bogen *Sans* trækker de på hver deres faglighed: Gitte Frost er uddannet fysioterapeut, og Ida Skytte Jakobsen er psykolog. Desuden er de begge adoptanter.

AF MARIANNE ØSTERGAARD

FOTO: PIXABAY

Vi er født med vores sanser, men vi udvikler dem i samspil med andre mennesker.

Magasinet Adoption & Samfund lægger ud med at spørge til senseintegrationens historie og bogen *Sans* i den sammenhæng.

„Det er jo en gammel sag med senseintegration, men det nye i vores bog i forhold til de teorier, der har været beskrevet de sidste 30-40 år, er, at vi sætter flere teorier sammen. Vi sætter krop og psyke sammen – eller måske snarere krop og relationer – mens det er adskilt i anden litteratur på området,“ fortæller Gitte Frost.

Ida Skytte Jakobsen uddyber: „Man har altid vidst, at sanser var noget, der udviklede sig. Men man har bare tænkt: Hvordan udvikler synet sig? Hvordan udvikler hørelsen sig? Traditionelt har man simpelthen kigget på, hvordan de enkelte sanser fungerer fuldstændig uafhængigt af hinanden. Og det var det, senseintegrationen gjorde op med, da man sagde, at man ikke kan skille sanserne ad. Sanser udvikler sig både i samspil med hinanden og i samspil med verden omkring, og der hvor vores bog bidrager, er ved at sige: Sanserne udvikler sig ikke uafhængigt af relationer. Vi er nødt til at forstå senseudvikling i en relationel sammenhæng. Det er de tre skridt, jeg synes, der er: sanser set hver for sig, integration af sanserne

og samspillet mellem sanser og relationer.“

Sansernes udvikling

Er der tale om både et samspil mellem sanserne og en integration af sanser og psyke?

Gitte: „Det, vi forsøger at sige noget om, er de otte sanser, men især noget om, hvordan man udvikler dem – og hvad forhindringerne kan være. Vi kender jo godt nogle af de faktorer, der kan forhindre sanserne i at være udviklet fra start: for eksempel for tidlig fødsel og ophold på børnehjem. Men det er jo ikke sådan, at alle, der har været på børnehjem, har problemer med deres sanser. Og når vi begynder at arbejde med sanserne, hvem er det så, det lykkes for at udvikle dem nogenlunde hurtigt? Det er dér, vi har et bud på, at det også har noget at gøre med relationer. Både de erfaringer, man har fra tidligere relationer, men også hvad det er for nogle relationer, barnet eller den voksne aktuelt har.“

Når du siger ‘når man skal udvikle sanser’, mener du så, når der er et problem med sanserne, eller mener du den generelle udvikling?

Gitte: „Begge dele, faktisk. Når vi fødes, er alle sanserne stort set færdigudviklede, men de er ikke blevet mødt af et andet menneske. Om det, barnet mærker, bliver til en virkelighed i barnet, afhænger af den voksne, det møder – om det får respons på det, det beder om. For eksempel kan et helt nyfødt barn mærke, om en ble bliver våd. Så kalder barnet, fordi der kommer en stimulus, der er anderledes, end det havde forventet. Hvis det så ikke får en tør ble, men får en sut, eller slet ikke får noget, så bliver den sans, der skal få det til at mærke, at ‘våd ble er lig med noget, der skal laves om’ i stedet til: ‘Våd ble er det normale, som jeg ikke skal reagere på’. Der kan balladen starte – ikke fordi man en enkelt gang ligger med en våd ble, men hvis man gentagne gange kalder og ikke får respons. Sanserne udvikles først for alvor sammen med andre. Og det gør de især de første syv leveår. Og det er jo afhængigt af, hvem man har haft at udvikle dem sammen med, eller om der kan være andre grunde til, at der kan være problemer med sanserne. Men på

baggrund af det, man har mødt, vil man i større eller mindre grad være parat til at udvikle sanserne.“

Ida: „I sin tid, da sanseintegration kom frem, var det, fordi man blev opmærksom på, at alle de her sanseudviklinger også skal integrere sig med hinanden. Og man kunne se, at hvis man har haft en bøvlet start på livet, er det svært for sanserne at integrere sig med hinanden. Man har netop brug for mødet med verden, for at den integrationsproces sker.“

Vil du sige, at sanserne samarbejder, når du siger ‘integration’?

Ida: „Ja, det kan man godt oversætte det til. Jeg tror, at man taler om ‘integration’, fordi der er en meget fysiologisk side af det. Der er neurologiske spor, der dannes og integrerer, og baner, der løber og sådan noget. Hvor ‘samarbejde’ jo mere er et psykologord, men det er samarbejde i nogle neurologiske baner.“

Otte sanser

I har valgt at beskrive otte sanser i bogen. De fem sanser kender de fleste, og I har så tre andre med, men I skriver samtidig, at der ikke er videnskabelig konsensus om antallet af sanser. Kan I sige lidt om det?

Gitte: „I fysioterapeutfaget, hvor jeg er uddannet, lærte vi om syv sanser. Den med de indre organer havde vi ikke med, men de andre syv andre. Og så er det rigtigt, at man især kender de fem sanser, for eksempel fra sanglege. Men de syv sanser er en fagligt gængs terminologi. Det er nu også mere og mere almindeligt at tale om den ottende sans, og det er ikke noget, vi har fundet på, men for år tilbage talte man ikke om den som en sans.“

Ida: „Det giver ekstra god mening at tale om den sans, når man arbejder med klienter, hvor der kan have været perioder med omsorgssvigt og en svær start på livet, og det har der jo ofte været hos adopterede. Og så er der også det forhold, at selv om man er blevet passet vældig godt på, så har alle adopterede børn oplevet et skift i deres nære tilknytning, som de har skullet genstarte eller genetablere. Og det kan give nogle andre udviklingsveje, så derfor vil det være særligt tydeligt hos dem. Men det gælder også for andre grupper, for

Gitte Frost er uddannet fysioterapeut og efteruddannet inden for systemisk terapi og relationel biologisk traumeterapi. Hun arbejder som privatpraktiserende psykoterapeut i Silkeborg og er desuden konsulent i Ankestyrelsens adoptionsrådgivning.

Ida Skytte Jakobsen er uddannet psykolog, ph.d. og efteruddannet inden for kognitiv terapi, traumepsykologi, relationel biologisk traumeterapi og ICDP (International Child Development Programme).

eksempel børn født med alkoholskade og for tidligt fødte børn.“

Nyfødte kender deres mor

Gitte: „Netop med sanserne er dette skift af omsorgsperson problematisk, fordi børn kan så meget, når de bliver født, forudsat at de bliver sammen med det, de kendte inde i maven på mor. Men de fleste adoptivbørn bliver jo flyttet og har et skift ret tidligt.“

Du mener væk fra den biologiske mor?

Gitte: „Ja. Nyfødte børn kan kende deres egen mor blandt flere mødre. ‘Det er min mor, og det er ikke min mor.’ De kender sprog, og de kender lugte. Det har man undersøgt ved at

sætte en monitor på. Hjertereaktionen falder, når mor er der. Lige så snart man fødes, ved man noget om at høre til et sted. Og det med sanserne er jo en ekstra ting ud over alt det, der kan være omkring tilknytning. Vi ved for eksempel, at lugtesansen ligger tæt op ad vores limbiske system og vores følelsessystem. Derfor kan man tit berolige børn med dufte, de kender. Mors tørklæde kan berolige børnene i daginstitutionen, selv om mor ikke er der. Det er udmærket viden at have.“

Lydfølsomhed

Selv om der gennem årene er blevet talt om sanseintegration i adoptionskredse, mener Ida og Gitte ikke, at det nødvendigvis er en meget udbredt viden, at adopterede kan have udfordringer på sanseområdet.

Ida: „Jeg har lige haft en klient på omkring 55 år, som var adopteret fra Korea; hun var henvist for noget helt andet, men det var tydeligt, at hun altid har været vældig lydfølsom. Hun havde aldrig koblet det til det, at hun har haft sådan en start på livet. Hun havde bare tænkt, at sådan var hun, og at hendes biologiske mor måske også var sansefølsom. Så jeg tror ikke, det nødvendigvis er en helt vildt udbredt viden.“

Nu du nævner det med lydfølsomhed, hvordan ved man, om lydfølsomhed har en årsag i adoptionen? Der kan vel også være lydfølsomhed, som handler om noget andet?

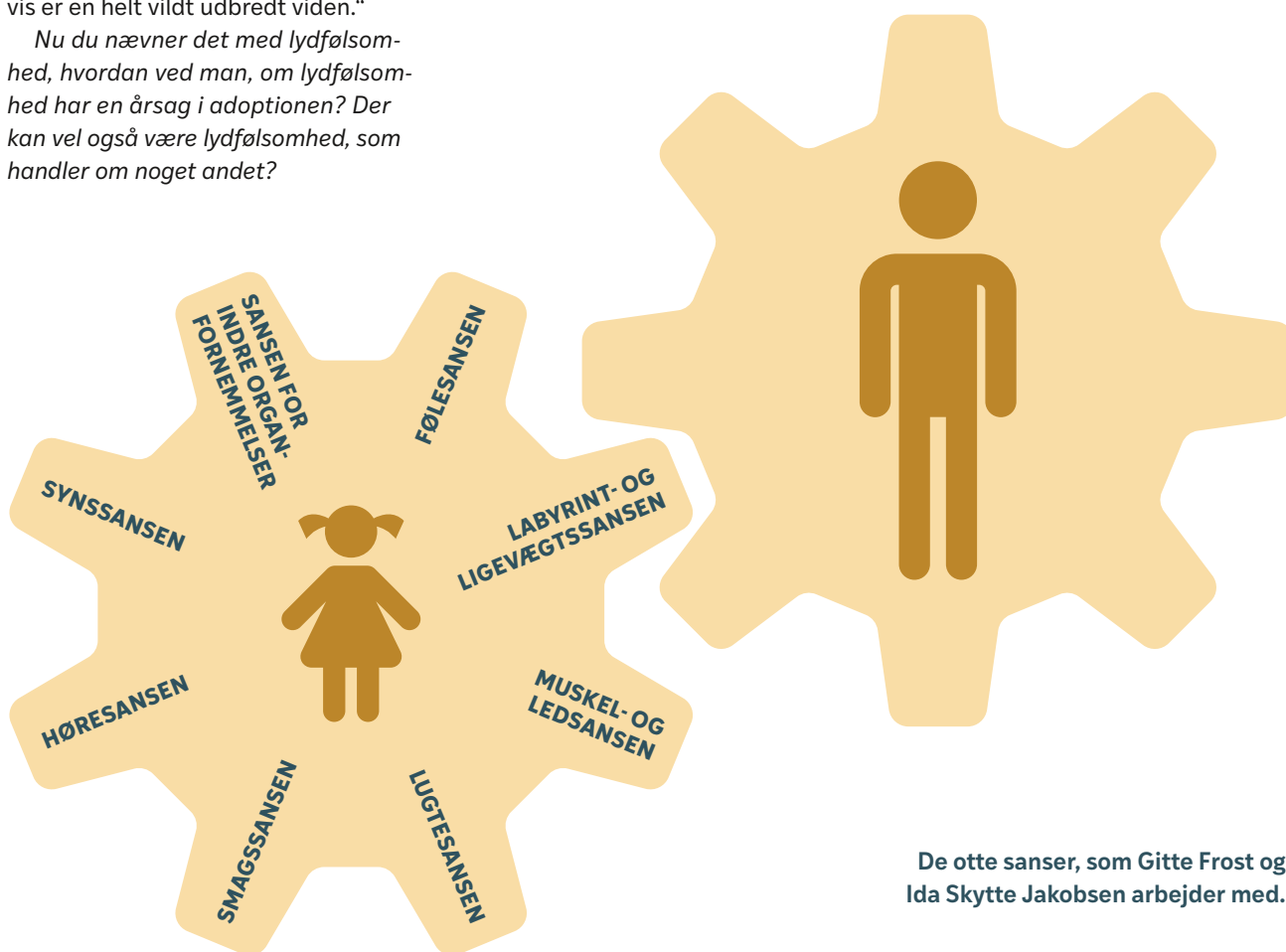
Gitte: „Ja, og vi skriver også i bogen, at alt ikke skal tolkes som en reaktion på adoption eller et traume. Man kan jo også have noget med synssansen, fordi man skal have briller, og det skal vi jo ikke tolke sådan, at det er, fordi man er adopteret. Alt skal jo ses i en sammenhæng, men påfaldende mange af de adopterede børn responderer anderledes, end jeg er vant til som fysioterapeut. Og rigtig mange af dem kan *noget*, men de kan ikke det basale. Så man kan måske se det som en strategi for overlevelse. ‘Jeg klarer mig, for jeg er jo nødt til at kunne noget, fordi jeg er alene.’“

Traumer påvirker sanseudvikling

Ida: „Meget af det kobler vi også til forståelsen af traumer, altså de belastninger, hvor man har skullet lukke ned og klare sig på trods af voldsomme oplevelser. Vi siger ikke, at adoption ikke kan lade sig gøre, for adoption er jo også nogle gange den bedste beskyttelse og mulighed for en tryk opvækst, men nogle adoptionsforløb er mere traumatiske end andre, og det taler man ikke nødvendigvis om. Man siger, at hvis bare barnet er lille, så er det sikkert godt, men sådan hænger det

jo ikke sammen. Man kan sagtens være ældre og blive adopteret og egentlig have et nemmere adoptionsforløb, end hvis man er lille. Traumerne spiller ind på den måde, at hvis du bliver låst i en traumetilstand, sker der noget bestemt sansemæssigt. For eksempel indstiller dit øre sig på at kunne høre nogle andre typer af lyde, fordi det er smart at kunne, når man er i en belastet situation, men hvis det så bliver ved over tid, kan du få nogle forandringer sansemæssigt, og det er derfor, vi tænker, at man skal tjekke lydfølsomhed. En hypotese er, at det *kan* være traumerelateret, men det behøver ikke at være det.“

Gitte: „Hvis vi tager høresansen, så er det faktisk en klassiker for mange af de børn, der har boet på børnehjem, at de er høresensitive. Et spædbarn er sensitivt for små lydstimuli, og hvis det hører to hænder klaskesammen, vil det lige glippe øjnene, og armene løfter sig som en refleksting. En voksen, der er sammen med spædbarnet, vil roligt sige: ‘Det var bare en, der klappede’. Når barnet tilstrækkelig mange gange har hørt den her lyd sammen med nogle, der snakker med

De otte sanser, som Gitte Frost og Ida Skytte Jakobsen arbejder med.

det om den, begynder dets høresans at tænke, at den her lyd ikke er forbundet med fare, og så slapper det af. Men har man været meget alene med lyde, som man ikke fik 'oversat', bliver det til et inferno af lyde. Og det er derfor, at rigtig mange af disse børn kan beskrive, hvordan de hører alting.“

Sansebombardement

Gitte Frost fortæller om en pige i sin konsultation, der levende har berettet om ikke at kunne skelne lyde.

„Hun kom og sagde, at det var så stressende at starte i skole. 'Man skal holde øje og holde øje, for pludselig rejser alle sig, og så havner man ovre på skolebiblioteket.' Og der er jo nok en lærer, der har sagt, at nu skal vi på skolebiblioteket, men for hende er det ikke noget, man hører, det er noget, man ser. Det er en sanseproblematik, der er vældig belastende, og mange af de børn larmer selv meget for at dæmpe ubehaget ved at kunne høre så meget. De snakker, og de synger, og de laver lyde for at dæmpe sansebombardementet. De hører alle lyde hele tiden. Når vi har undersøgt hørelsen, og der ikke er noget i vejen, men der alligevel er en speciel adfærd – så er det en klassiker til at begynde at kigge efter sanseproblematikker, selv om det også kan være noget andet.“

Høresansen er svær at forandre

Gitte: „Høresansen ligger ret langt inde i hjernen, og den er sværere at modulere end de andre sanser. De tre kropssanser, vi har, kan vi ret hurtigt gøre noget ved, når der er noget galt med dem. De er lettere at ændre på. Høresansen er bare svær at forandre.“

Og høresansen kan man ikke lukke af for på samme måde som de andre sanser undtagen med moderne hjælpemidler.

Ida: „Nu kan man, fordi det er tilfaldt at gå med headset.“

Gitte: „Ja, med *noise cancelling*, hvor man kun hører én foretrukket lyd – noget musik eller en film. Men ikke høreværn! Vi fraråder virkelig for alvor høreværn. Med høreværn kan man jo høre alt – bare på en ny måde. Den gamle lyd af græsslåmaskinen er en ny lyd af græsslåmaskinen, når jeg får høreværn på. Så dér stiger *arousal* og ubehaget for barnet. Man kan godt

tænke: 'Hvorfor går de alle sammen rundt med noget i ørene?' Nogle af disse børn gør det, fordi de falder til ro, når de har noget i ørene; så skal de kun høre på en ting.“

Det er nok ikke alle dem med headset på cykelstierne, der er lydfølsomme, så det er måske noget kulturelt i vores samfund, der gør, at man på en gang belaster og sløver sanserne. For eksempel bliver syns-sansen primært stimuleret ved at se på noget, der er meget tæt på.

Gitte: „Ja, og et andet eksempel er det nye ved barnevogne – at de har en solskærm, hvor de fleste bruger den til at skærme barnet, når det skal sove, som om synet påvirkes af lys. Et spædbarn kan sagtens sove, selv om der er lys, medmindre det hele tiden vænnes til, at der skal være mørkt. Så kan det til sidst ikke. Så der er tydeligvis masser i vores omkringliggende samfund, der udfordrer sanserne.“

Gitte nævner endnu et eksempel: en lovgivning om afskaffelse af karusseller på legepladser i slutningen af 80'erne, fordi de var for farlige. Men de var gode til at stimulere den vestibulære sans – balance- eller labyrintsansen – og det går nutidens børn glip af.

„Så der er helt sikkert noget i den måde, vi er sammen med børn på, der påvirker sanseudviklingen,“ siger hun.

Krop og fysiologi

Når man læser bogen, synes jeg, man får på fornemmelsen, at der er en generel sarthed, så man næsten tænker: Kan det overhovedet lade sig gøre at vokse op uden at få problemer?

Ida: „Det er ikke vores tilgang overhovedet og slet ikke efter at have været på adoptionsområdet i så mange år, fordi det jo er børn, som på trods af alt mulig mærkeligt klarer sig vældig godt. Det er snarere noget med, at vi også skal være opmærksomme på det her felt: i stedet for kun at tale om psykisk trivsel også at se, at der er et fysiologisk felt, vi også kan have glæde af at have viden om.“

Gitte: „Al regulering starter med kroppen, så der er tit en let tilgang for mange børn via kroppen. Der kan gøres noget kropsligt, for at det bliver bedre. Det gælder også for os voksne, men det er klart, at jo mindre børn er, jo mere afhængige er de af, at vi kommer i

tanker om noget, der kan hjælpe dem til at få styr på det, de mærker. Så det ikke kun bliver psykologi, men også krop.“

Hvordan skelner man mellem, hvad der er et sanseproblem, og hvad der er normalt? Nogle af de eksempler, I nævner som problemer, virker helt normale. For eksempel den dreng, som ikke kan lide at blive vækket ved at få lyset tændt.

Ida: „Der kommer det igen an på, hvad det er for en historie, du har med dig, og om du kan lave en nedregulering.“

Gitte: „Man kan sige, at med alle sanserne beskriver vi noget, der kunne være normalt, men der hvor det bliver problematisk, er, når det hindrer én i at kunne gå videre ud i verden. At jeg enten skal have hjælp, eller *arousal* stiger, og jeg bliver helt vildt dårlig og får en nedsmeltning, inden jeg er kommet ud af min seng, eller jeg råber ad mine forældre og kaster med ting, fordi jeg fik et chok, da lyset blev tændt. Det er det, det hele handler om. Vi vil alle reagere, hvis der sprænger en bombe. Det skal vi. Alt er jo et normalområde, der også kan være en hindring, når det ikke kan reguleres. Og det er der, det relationelle kommer ind, for den regulering er noget, vi lærer sammen med nogle, mens vi er små – ofte vores forældre.“

Sådan noget som selektivt madvalg – kan det ud over den psykologiske dimension have noget at gøre med, at moren har spist for ensidigt, da man var foster?

Gitte: „Ja, og det kan også have noget at gøre med, at barnet ikke blev ammet og i stedet fik en sutteflaske med hul i. Sutteflasker er jo lavet til, at hvis barnet holder op med at sutte, så skal der holde op med at komme mælk ud, men hvis man så har klippet hul i den, for at det skal gå lidt hurtigere, og barnet selv kan ligge og drikke, så får det kvælningssensationer fra start af, fordi mælken ikke holder op med at strømme, og så går der udu i det motoriske system, der skal lære konsistens, temperatur og duft. Så det kan både have noget at gøre med, hvad der var indeni maven på mor, men også med, hvad barnet kommer ud til bagefter. Men en vigtig pointe er, at det kan ændre sig.“ ■

Læs om bogen *Sans* på side 61.

Redaktør

Marianne Østergaard
bladet@adoption.dk, tlf. 30 29 95 53

Redaktionsmedlemmer

Heidi Senderovitz
Sabina Hedegaard

Korrektur

Heidi Senderovitz

Grafisk produktion

Eks-Skolens
trykkeri@eks-skolens.dk, tlf. 35 35 72 76

Oplag

2.700 stk.

Redaktionen afsluttet

3. april 2025

Deadline for næste nummer

15. september 2025

Hjemmeside

adoption.dk

Indmeldelse

Indmeldelse i foreningen kan ske på hjemmesiden eller med e-mail til medlemsadm@adoption.dk.

Adresseændring, udmeldelse m.v.

medlemsadm@adoption.dk

Abonnement uden medlemskab

495 kr.

Medlemskab (inkl. magasin)

495 kr. (gælder for en husstand)
247,50 kr. for medlemmer under 30 år

Annoncepris

10 kr. pr. spaltecentimeter

Magasinet modtager altid gerne artikelforslag, personlige beretninger og billeder. Vi bringer dog ikke længere fotos af medlemmernes børn, med mindre de illustrerer en artikel i magasinet, eller børnene ikke kan genkendes på billederne. Magasinet (inklusive billederne) lægges altid efterfølgende på adoption.dk.

Artikler i magasinet udtrykker forfatterens synspunkter og ikke redaktionens eller foreningens. Redaktionen forbeholder sig ret til redigering af indkomne artikler. Redaktionen er ikke forpligtet til at bringe alt indsendt materiale.

Vil du være med i redaktionen af magasinet?

Vi søger nye redaktionsmedlemmer til at bidrage med:

- Idéudvikling til artikler og temaer
- Brainstorming om kilder og bidragsydere
- Sparring om tekster og billeder
- Artikler eller anmeldelser

Skriv til bladet@adoption.dk eller ring til Marianne Østergaard, tlf. 30 29 95 53, hvis du vil høre mere.

Adoption & Samfund kontaktinformation

Forperson

Michael Paaske
Klanghøj 47
8670 Låsby
mjp@adoption.dk
Tlf. 23 89 71 51

Første næstforperson

Sanne Vindahl Nyvang
Skovlodden 9
2840 Holte
svn@adoption.dk
Tlf. 53 88 28 40

Anden næstforperson

Janet Majlund
Gærdebred 9, st.
2300 København S.
jm@adoption.dk
Tlf. 40 58 66 66

Medlemsadministration

Træffes på enten mail:
medlemsadm@adoption.dk
eller tlf. 65 92 00 18.
Se åbningstider på adoption.dk.

Kasserer

Træffes på enten mail:
kasserer@adoption.dk
eller tlf. 65 92 00 18.
Se åbningstider på adoption.dk.

Webmaster

Lene Borg
Knabstrupvej 30B
Knabstrup
4420 Regstrup
webmaster@adoption.dk
Tlf. 40 60 92 01

Se de øvrige bestyrelsesmedlemmer på adoption.dk.

Vi vil så gerne have din mailadresse

Bestyrelsen sender løbende nyhedsbreve ud til medlemmerne, men der er desværre en del medlemmer, som ikke har oplyst deres e-mailadresse til os.

✓ Ja tak til mails?

Er du en af dem, der aldrig hører fra os, men egentlig gerne vil kunne følge os lidt tættere, så send en mail til medlemsadm@adoption.dk og oplys følgende:

- Fulde navn
- Vejnavn og nummer
- Postnummer og by
- Mobilnummer
- E-mailadresse
- Og gerne dit medlemsnummer

Vi glæder os til at høre fra dig.

✗ Nej tak til mails?

Mener du, at du modtager for mange mails fra os, så gå ind på vores hjemmeside: adoption.dk og søg på medlemskab. På denne side kan du få adgang til medlemsdatabasen, hvor du kan markere, hvilke nyheder du vil have fra os.

Har du brug for et godt råd om adoption?

Den offentlige PAS-ordning tager sig nu af de fleste psykologiske og familierelaterede problemstillinger lige op til og efter afhentning af barn og langt ind i voksenlivet. Derfor har vi nedtonet PAS-delen i vores rådgivning.

Foreningens rådgivere er opdelt i forskellige kategorier:

- **Sagsrådgivere** (sagsbehandling).
- **Faglige rådgivere og temarådgivere:** Professionelle fagfolk med stor adoptionserfaring: læge, speciallærer, talehørekonsulent, psykolog og socialrådgiver; konkrete råd om institutionsliv og skoleproblemer eller eneadoption.
- **Adoptionslinjen:** Rådgivning for adopterede.

Find rådgivernes navne og telefonnumre på adoption.dk.

Som hovedregel anbefaler vi, at du i spørgsmål knyttet til ansøgning og sagsbehandling i forbindelse med adoption kontakter en sagsrådgiver, og at du kontakter en faglig rådgiver eller temarådgiver, når du har brug

for professionel vejledning for eksempel i forbindelse med, at du stilles barn i forslag, eller når du har brug for konkrete råd, som PAS ikke tager sig af.

På Adoptionslinjen har du mulighed for at tale med en voksen adopteret.

Rådgivningen er gratis, og alle rådgiverne arbejder på frivillig basis. De fleste rådgivere besvarer rådgivningsopkald i deres hjem. Det er derfor bedst at henvende sig efter kl. 20, og det kan hænde, at du kan blive nødt til at træffe aftale om et andet tidspunkt, hvor det passer rådgiveren bedre.

Alle rådgivere har tavshedspligt, og du kan ved henvendelse være anonym. Det kan dog være, at rådgiveren har 'vis nummer' på sin telefon, så hvis du vil være helt sikker på, at dit nummer ikke kan ses, skal du selv 'skjule' det. Læg en besked, så rådgiveren kan vende tilbage til dig.

Adoption & Samfund har samlet en række praktiske råd om modtagelse af barn. Se siderne på adoption.dk: **I adoptionsprocessen** og **Livet i adoptivfamilien** – begge under menupunktet **Om adoption**.

Ring 40 58 66 66 eller skriv til jm@adoption.dk

Telefonnummer og mail (ikke krypteret) tilhører rådgivningskoordinator og næstforperson Janet Majlund.

Adoption & Samfund har som mål at skabe de bedste betingelser for adoptanter og adopterede – både børn og voksne.

Som medlem får du magasinet tilsendt to gange om året og nyhedsmails fire til seks gange om året, hvis vi har din e-mailadresse.

FOTO: FRÅKSTUDIO/PIKABAY

Et års medlemskab for hele familien koster 495 kr.

Meld dig ind på adoption.dk eller send navn, adresse, telefonnummer og e-mail til medlemsadm@adoption.dk